

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Г. Пономарьова, І. Репко, В. Одарченко

**ПРАКТИКУМ ІЗ МЕТОДИКИ
ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Навчальний посібник

Харків
2018

Укладачі :

Пономарьова Г. – доктор педагогічних наук, професор, ректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Репко І. – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Одарченко В. – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Рецензенти :

Харківська А. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Смирнова І. – доктор педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України;

Казакова Н. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри шкільної педагогіки та психології, начальник відділу педагогічної практики Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Редактор:

Демченко Н. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

П-56 Пономарьова Г. Практикум із методики організації виховної роботи в закладах вищої освіти : навч. посібник / Г. Пономарьова, І. Репко, В. Одарченко ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків, ТВО «ТО Ексклюзив», 2018. – 153 с.

ISBN.....

У навчальному посібнику вміщено основні поняття теорії та методики організації виховного процесу у закладах вищої освіти (сутність, принципи, зміст, форми, методи позааудиторної виховної роботи зі студентами) з урахуванням досягнень сучасної науки та досвіду розбудови національної системи освіти; розкрито особливості студентської молоді як соціальної групи, педагогічні засади формування та розвитку студентського колективу, органів студентського самоврядування. Особливу увагу приділено ролі та функціям куратора академічної групи в управлінні системою виховної роботи у закладах вищої освіти.

Навчальний посібник автори розглядають як збірник матеріалів для самостійної роботи студентів та контролю рівня опанування навчального матеріалу з дисциплін «Методика виховної роботи в ЗВО» та «Методика організації виховної роботи».

Рекомендовано для студентів та аспірантів закладів вищої освіти, кураторів академічних груп та усіх, хто не байдужий до проблем виховання особистості.

УДК 378.091.2-027.22:005.22(072)

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(протокол №2 від 10.10.2018р.)*

© ХГПА, 2018

© Г. Пономарьова, І. Репко, В. Одарченко

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Змістовий модуль 1	6
Сутність та основні категорії виховання в закладах вищої освіти.....	6
Закономірності та принципи виховання в вищій школі.....	18
Напрями виховання студентської молоді.....	24
Основні методи та засоби виховного впливу на особистість студента.....	32
Форми організації виховної роботи у вищій школі.....	46
Завдання для контрольної роботи	57
Змістовий модуль 2	58
Планування виховного процесу закладів вищої освіти.....	58
Куратор академічної групи – організатор виховної роботи у студентському колективі	64
Методика вивчення особистості й колективу. Методика формування студентського колективу.....	73
Студентське самоврядування	87
Завдання для контрольної роботи	91
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97
ПІСЛЯМОВА	98
ДОДАТКИ	99

ПЕРЕДМОВА

Проблема методики організації виховного процесу у закладах вищої освіти є однією з найактуальніших у педагогічній теорії та практиці й спонукає освітян до пошуку нових шляхів якісного вдосконалення виховання студентської молоді. Заклади вищої освіти зобов'язані професійно готувати не тільки дипломованих спеціалістів, а й виховати всебічно й гармонійно розвинених громадян, підготовлених до соціальної та професійної діяльності в сучасному суспільстві.

Нині вкрай потрібна яскрава особистість майбутнього педагога, який, окрім досконалого володіння своїм предметом викладання, творчо й ефективно запроваджує досягнення наук про людину, зважаючи на закономірності її розвитку, упроваджує нові педагогічні технології, відшліфовує мистецтво спілкування, є транслятором національних культурно-історичних традицій і духовних цінностей. Сьогодні керівник, вчитель, куратор, вихователь, соціальний педагог, покликаний бути носієм накопичених культурою новітніх загальнолюдських цінностей, повинен ґрунтовно знати національні, культурні, історичні традиції народу, бути справжнім патріотом і громадянином своєї країни, адже він повинен виховати творчу, усебічно розвинену й компетентну особистість. Отже, головним завданням закладів вищої освіти (ЗВО) є формування суб'єкта професійної діяльності, який спроможний творчо вирішувати проблеми педагогічного процесу, який би усвідомлював, умів і бажав сприяти формуванню особистості дитини. А для цього він у стінах вишу повинен сам стати вихованою особистістю – Людиною Культури.

Положення, які висвітлюються у пропонованому посібнику, відображають новий погляд на стан виховної теорії й практики та відповідають тим потребам, які склалися у суспільстві на сьогодні. Основні відомості теорії виховання викладено в інформаційних компонентах тем: наукові засади виховання, його сутність, принципи, зміст, форми організації, методи, засоби, особливості формування наукового світогляду й активної життєвої позиції студентської молоді. Компактність інформації, що подається, досягається шляхом структурування знань, виділення головних ідей, використання відносно коротких формулювань. До інформаційних компонентів тем органічно вплетені відомості, факти, приклади, які доповнюють та пояснюють деякі важливі для розуміння положення.

Посібник націлений на допомогу в організації освітнього процесу студентів у закладах вищої освіти, а саме в організації самостійної роботи за вимогами кредитно-трансферної системи навчання.

У пропонованому навчальному посібнику репрезентовано особливості викладання основних тем курсів «Методика виховної роботи в ЗВО» та «Методика організації виховної роботи» з позицій особистісно орієнтованого та технологічного підходів. Структура посібника відповідає змісту і завданням, визначеним навчальним планом та робочою програмою з зазначених курсів для закладів вищої освіти.

Кожна тема містить три блоки:

- теоретичний блок;
- блок самостійної роботи;
- блок перевірки.

Дидактичні матеріали скомпоновані відповідно до вимог кредитно-трансферної системи організації освітнього процесу. Після кожної теми передбачено самостійну роботу студента. Різномірні завдання для закріплення теоретичного матеріалу, діагностики, контролю та самоконтролю рівня опанування знань містять тести, репродуктивні та проблемні питання, творчі вправи, педагогічні ситуації та практичні завдання, які формують у студентів уміння і навички майбутньої педагогічної діяльності.

Така технологія використання дидактичних матеріалів посібника вимагає мінімум навчального часу, сприяє організації самостійної роботи студентів, формує у них відповідальність, викликає інтерес до навчання. Разом із тим, це змістовна й ефективна методика аналізу навчальних досягнень і розвитку професійних навичок майбутніх фахівців.

Пропоновані завдання за певного технічного забезпечення можна використовувати й у комп'ютерному варіанті.

Оцінювання може проводитися як за традиційною національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), так і за багатобальною (100 і більше балів).

Посібник розрахований насамперед на викладачів, студентів, аспірантів педагогічних закладів вищої освіти. Практикум допоможе організаторам виховного процесу закладів вищої освіти ґрунтовніше ознайомитися з основами сучасної теорії й методики виховання, особливостями ролі куратора академічної групи.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Сутність та основні категорії виховання в закладах вищої освіти. *Тема 2.* Закономірності та принципи виховання в вищій школі. *Тема 3.* Напрями виховання студентської молоді. *Тема 4.* Основні методи та засоби виховного впливу на особистість студента. *Тема 5.* Форми організації виховної роботи у вищій школі. *Завдання для контрольної роботи.*

Тема 1.

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Слово «виховання» є похідним від слова «ховати» або «виросити». В українській народній педагогіці воно спочатку вживалося в значенні оберегати від небезпеки – наприклад, хвороби, каліцтва, смерті, шкідливого впливу. Пізніше слово «виховання» означало вирощувати дітей, навчати їх правил поведінки.

Виховання – це процес цілеспрямованого і систематичного формування особистості, зумовлений дією багатьох факторів.

Процес виховання – це система виховних заходів, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості.

Виховання (за А. Петровським) – це діяльність з метою передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду, планомірний і цілеспрямований вплив на свідомість і поведінку людини з метою формування відповідних установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, що забезпечують необхідні умови для її розвитку, підготовки до суспільного життя і трудової діяльності.

Якщо наука є спільною для всіх народів світу, то стосовно виховання варто зазначити, що всезагальної (світової, всесвітньої) системи виховання не існує ні в теорії, ні на практиці, адже кожен народ творить свою систему виховання, яка відповідає характерним рисам його народності.

Заклади вищої освіти мають здійснювати підготовку інтелектуального генофонду нації, виховання духовної еліти, примножувати культурний потенціал, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх спеціалістів.

Виховання студентів – це цілеспрямований процес і результат соціально-культурного співробітництва студента з вишівським співавторством.

Виховання студентів – це цілеспрямований і систематичний процес формування найбільш важливих інтелектуальних, правових, моральних, професійних якостей, які необхідні молодим фахівцям для вступу в нове самостійне життя.

Результати виховання залежать як від педагогічної підготовленості вихователя, так і від мотивів студентів.

Мотиви виховання – програмують виховний процес.

Мета виховання студентської молоді в ЗВО є підготовка не тільки висококваліфікованих фахівців, а й усвідомлення своєї ролі в суспільстві інтелектуальної еліти, і, найважливіше, – розвиток духовності особистості.

Головна мета національного виховання у ЗВО – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних відносин, формування в молоді незалежно від національної приналежності особистісних рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Завдання виховання у ЗВО:

- формування національної свідомості, любові до рідної землі, родини, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;
- виховання поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки, формування правової культури;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу;
- формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою;
- виховання духовної культури особистості та створення умов для вільного формування нею своєї світоглядної позиції;
- утвердження принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, доброти, толерантності, працелюбності та інших добродійностей;
- забезпечення повноцінного розвитку молоді, охорони й зміцнення їх фізичного, психічного та духовного здоров'я;
- формування соціальної активності особистості через включення вихованців у процес державотворення, реформування суспільних відносин;
- розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді, забезпечення умов їх самореалізації, формування наукового світогляду.

Завдання виховання у закладі вищої освіти реалізують як у процесі навчання, праці, так і в цілеспрямованому впливі на вихованців у позааудиторний час. У процесі виховання органічно поєднані змістовий (сукупність виховних цілей) та процесуальний (процес педагогічної взаємодії «викладач-студент») аспекти.

Завдання виховання молоді людини у ЗВО полягає в тому, щоб пробуджувати та спрямовувати самодіяльний розвиток її задатків, головна ж мета виховання – гармонійний, всебічний розвиток людини для «служіння істині, красі й добру», що можливо досягнути у розсудливо організованому освітньому середовищі на принципах природовідповідності, культуровідповідності, самодіяльності тощо.

Виховання студентів як системний процес це:

- сукупність взаємопов'язаних компонентів, що впливають на розум та почуття студентів з метою формування позитивних якостей особистості, розвитку вміння жити, навчатися та діяти відповідно до своїх можливостей та вимог суспільства;
- комплекс найбільш важливих цілей, задач, принципів та методів організованого впливу на свідомість та почуття студентів;
- погодженість виховних впливів вихователів, кураторів, викладачів, студентських організацій, які здатні реалізовувати конкретні програми виховання студентів певного факультету, курсу, групи;
- позитивний вплив навколишнього середовища, який створюється ректоратом, деканатом, кафедрами, викладачами під час освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Система виховної роботи в ЗВО:

- принципи виховання;
- цілі (напрями) виховання;
- методи виховання;
- форми організації виховної роботи;
- оцінка і контроль результатів виховної роботи.

БЛОК ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Ознайомтесь із новою редакцією Закону України «Про вищу освіту» і випишіть із нього основні завдання виховання студентської молоді в закладах вищої освіти.
2. Ознайомтесь із монографією Г. Пономарьової «Система виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах». Випишіть запропоновану автором модель системи виховної роботи педагогічного ЗВО.
3. Укладіть добірку народних висловів про виховання, самовиховання, перевиховання.

БЛОК ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ

1 РІВЕНЬ

1. Із запропонованих понять оберіть та підкресліть структурні елементи процесу виховання

Мета виховання
Зміст виховання
Структура уроку
Принципи навчання
Завдання виховання
Форми виховання
Суть навчання
Успішність
Методи виховання
Засоби виховання
Результат виховання
Корекція результатів виховання

2. Розкрийте значення терміна «виховання»:

- у широкому соціальному змісті;
- у широкому педагогічному змісті;
- у вузькому педагогічному змісті.

3. Укажіть порядок етапів виховання особистості.

1. Проектувальний – проектування особистості на основі зразка-ідеалу.
2. Перехід до самовиховання.
3. Засвоєння вихованцем необхідних рис, набуття досвіду поведінки.
4. Контроль результатів виховної діяльності.
5. Діагностичний – виявлення позитивних і негативних рис особистості.

Послідовність: _____

4. Охарактеризуйте основні функції виховання вищої школи

Констатувальна _____
Контрольно-оцінювальна _____
Організаційно-мотивувальна _____
Прогностично-проективна _____
Формувально-розвивальна _____
Інформаційно-комунікативна _____

5. Закінчіть схему взаємозв'язків названих категорій.

6. Встановіть зв'язки між поняттями та їх визначеннями

Процес виховання	А. Найкоротший шлях досягнення оптимальних результатів, що відповідають поставленим виховним цілям.
Виховання у вузькому значенні	Б. Спосіб організації виховного процесу, що характеризує вихованців.
Принципи виховання	В. Вихідні положення, що впливають із закономірностей виховання і визначають загальне спрямування виховного процесу, основні вимоги до його змісту, методики й організації.
Метод виховання	Г. Планомірний вплив батьків і школи на вихованця.
Організаційна форма виховної роботи	Д. Стійкий і суттєвий зв'язок між елементами виховного процесу, що забезпечує його ефективність.
Закономірності виховання	Е. Процес цілеспрямованого і систематичного формування особистості, зумовлений дією багатьох факторів.

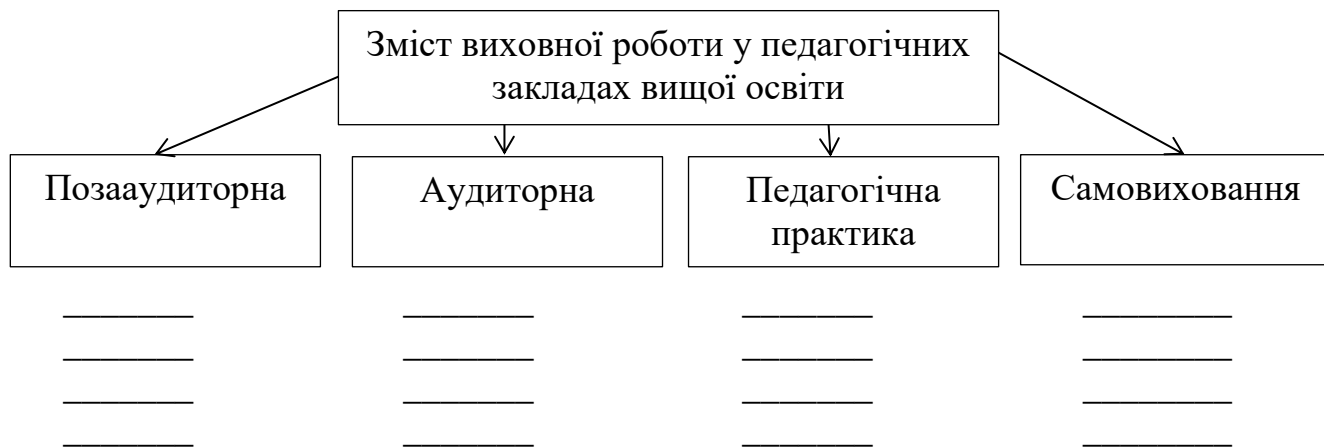
Відповідь: 1-....., 2-.....,3-....., 4-....., 5-....., 6-.....

7. Заповніть таблицю.

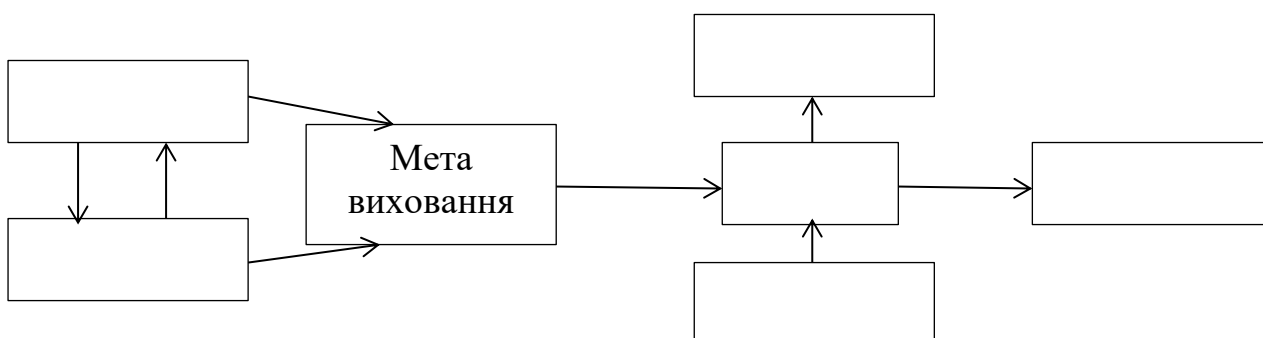
Сутність процесу виховання

Сутність виховання процесу	→	
Структурні компоненти процесу виховання	→	
Мета виховного процесу	→	
Суб'єкти виховного процесу	→	
Критерії ефективності	→	

8. Заповніть схему.

9. Назвіть структурні компоненти процесу виховання і заповніть схему.

2 РІВЕНЬ

1. Проаналізуйте чинники, від яких залежить ефективність виховання.

2. Оберіть правильну відповідь.

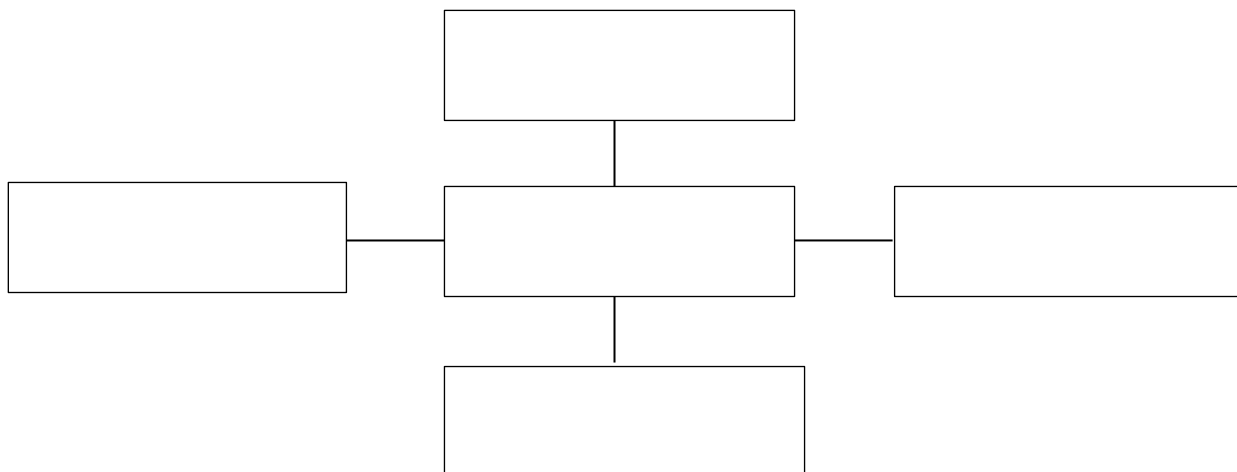
1. Виховання як педагогічний процес характеризується певною закономірністю та регламентованістю:
  - a) цілеспрямованість;
  - b) закритість;
  - c) всі відповіді правильні;
  - d) немає правильних відповідей.
2. Виховний процес має такі етапи:
  - a) планування;
  - b) післядія;
  - c) застосування;
  - d) всі відповіді правильні;
  - e) немає правильних відповідей.
3. Виховання як педагогічний процес це:
  - a) зміни епох в культурному розвитку суспільства;
  - b) сукупність свідомо контрольованих і послідовно змінюваних у часі педагогічних впливів вихователів та вихованців, спрямована на розвиток та саморозвиток особистості;
  - c) сукупність взаємовпливів сім'ї та суспільства, спрямована на формування соціальної активності особистості;
  - d) всі відповіді правильні;
  - e) немає правильних відповідей.
4. Системостворюючим компонентом виховання є:
  - a) методи і форми виховання;
  - b) зміст виховання;
  - c) мета виховання;
  - d) всі відповіді правильні;
  - e) немає правильних відповідей.
5. Під вихованням мається на увазі:
  - a) пристосування людини до норм та цінностей суспільства;
  - b) цілеспрямований процес створення сприятливих умов для освіти, розвитку та саморозвитку особистості;
  - c) свідомо керований процес привласнення людиною соціального досвіду, системи культурних цінностей та соціальних ролей суспільства;
  - d) всі відповіді правильні;
  - e) немає правильних відповідей.

3. Назвіть категорійні ознаки поняття «виховання». Поясніть свій вибір.

4. Охарактеризуйте особистісно-діяльнісну концепцію виховання, її суть і значення в процесі виховання.

5. Заповніть схему.

Структура процесу виховання
(за І. Підласим)

6. Дайте відповідь на запитання.

Чи тотожні поняття «взірець виховання» та «ідеал виховання»? Чому? Відповідь обґрунтуйте.

7. Назвіть вихідні позиції організації виховання у вищій школі.

8. Дайте відповідь на запитання.

У чому полягає сенс системного підходу до організації виховання студентської молоді?

9. Назвіть спільні та відмінні риси між поняттями «навчальна діяльність» та «виховна діяльність».

10. Обґрунтуйте значення реалізації виховної функції освітнього процесу у вищій школі.

11. Із запропонованих відповідей виберіть правильну.

Вивченням виховання займається ряд наук (етика, соціологія, психологія та ін.). Який варіант відповіді характеризує вивчення виховання в аспекті педагогічної науки?

- a) Вивчення виховання як фактору суспільного розвитку.
- b) Вивчення виховання як фактору психологічного розвитку людини.
- c) Вивчення виховання як процесу розвитку і формування особистості.

12. Користуючись знаннями про відомі вам педагогічні концепції, заповніть таблицю.

Цілі виховної діяльності	Місце людини в системі виховних відносин	Педагогічна концепція
1.		Авторитарне виховання
2.		Вільне виховання
3.		Особистісно орієнтоване виховання

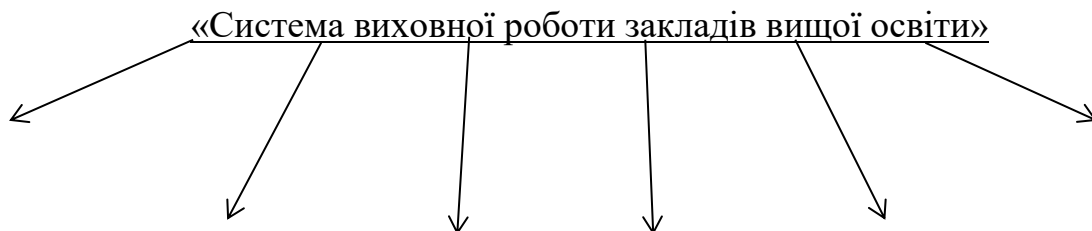
3 РІВЕНЬ

1. Обґрунтуйте специфіку виховного процесу ЗВО.

2. Дайте відповідь на запитання.

У чому полягає сутність процесу виховання, зважаючи на те, що особистість розвивається завдяки привласненню суспільно-історичного досвіду людської діяльності?

3. Заповніть схему.

4. Складіть словник термінів з теми «Сутність процесу виховання у ЗВО».

5. На основі аналізу державних освітніх документів визначте конкретні завдання ЗВО у галузі виховання студентської молоді і шляхи їх реалізації в сучасних умовах.

6. Прорецензуйте статтю І. Цимбалюк «Сутність гуманістичних цінностей і орієнтирів розвитку особистості у педагогічній спадщині А.С. Макаренка» (// Нова педагогічна думка. 2014. №4(80) С. 124-127).

7. Проаналізуйте статтю І. Ляшенко «Формування професійної мотивації студентів до успішної фахової діяльності» (// Народна освіта [електронне наукове фахове видання]).

8. Запишіть визначення, проаналізувавши за різними джерелами тлумачення основних понять теми: «процес виховання», «самовиховання», «перевиховання», «вихованість».

Виокреміть їх суттєві ознаки в різних авторів та запишіть у таблицю. Сформулюйте власний варіант з використанням виокремлених ознак.

Суттєва ознака поняття	Кількість авторів, які визначають дану ознаку
------------------------	---

9. Поміркуйте над висловленням Гельвеція та зробіть власне його обґрунтування: «Виховання може ВСЕ».

10. Здійсніть категорійний аналіз категорії «виховання» за такою схемою:

а) уважно ознайомтеся з наведеними цитатами; порівняйте, зіставте виберіть суттєві ознаки, які, на Ваш погляд, найбільш повно характеризують сутність поняття «виховання». Для кожної з цитат заповніть таблицю за зразком 1.

б) Спробуйте сконструювати визначення поняття «виховання» на основі аналізу кожної цитати.

Зразок 1

№ з/п	Категорійні ознаки
1.	

Поняття «ВИХОВАННЯ»:

Фрагмент 1

«Істинна сутність виховної роботи полягає зовсім не у розмовах з дитиною, не у прямому впливі на дитину, а в організації вашої сім'ї, вашого особистого і громадського життя і в організації життя дитини. Виховна робота є перш за все роботою організатора. У цій справі немає дрібниць... Гарна організація ... не випускає з уваги найдрібніших подробиць і випадків. Дрібниці діють постійно, кожного дня, кожної години, з них складається життя. Керувати цим життям, організувати його і буде найвідповідальнішим вашим завданням... Теорія виховання перш за все є наукою практично доцільною. Ми не можемо просто виховувати дитину, ми не маємо права здійснювати роботу виховання, не поставивши перед собою визначену мету. Робота вихователя, який не озброєний ясною, розгорнутою, детально відомою метою, буде роботою аполітичного виховання...

Головною формою виховної роботи я вважаю колектив. Школа має бути єдиним колективом, в якому організовані всі виховні процеси, і окремий член цього колективу повинен відчувати свою залежність від нього – від колективу, повинен бути відданим інтересам колективу, відстоювати ці інтереси...».

(Макаренко А.С. О воститании. Москва : Политиздат, 1990. С. 36-70)

Фрагмент 2

«Виховання є процесом двостороннім. Виховний вплив має успіх лише тоді, коли педагог бачить і розуміє душевний стан школярів, їх реальні стосунки, можливості і перспективи розвитку цих стосунків. Для того, щоб і справді вести за собою своїх вихованців, бути для них прикладом громадянського ставлення до людей, вихователь повинен постійно сам рости як особистість, постійно вчитися дивитися на себе очима дітей.

У єдиному виховному колективі здійснюється у тісному взаємозв'язку не тільки відкрита передача старшими (вихователями) готового, накопиченого раніше суспільного досвіду і засвоєння цього досвіду молодшими (вихованцями), але й непомітна передача вихователями такого досвіду і засвоєння його вихованцями у колективних творчих справах. Застосовуючи цей досвід для вирішування суспільних та навчальних задач, вихованці разом з вихователями і під їх керівництвом створюють новий для них суспільно значущий досвід. Цей новий досвід поєднується з раніше засвоєним і особистим досвідом. Відбувається обмін таким об'єднаним досвідом між вихователями і вихованцями, застосування цього досвіду, закріплення його у вигляді традицій колективу. У результаті він перетворюється на особисте надбання кожного.

Таким чином, у єдиному виховному колективі відбувається не тільки виховання вихователями вихованців, а й самовиховання як молодших так і старших».

(Іванов І.П. Воспитывать коллективистов // Педагогический поиск / Сост. И.Н. Баженова. 2-е изд. Москва : Педагогика, 1988. С. 316, 330)

Фрагмент 3

«Виховання – особливий вид людської діяльності. Тут все може бути системоутворюючою властивістю. Все, але лише за однієї умови: потрібна істинна любов до дітей, до учителя, любов, яка помножена на демократично організований колектив дорослих та дітей, на щедру віру в успіх, у позитивні якості кожного, на чітке знання технології виховного процесу. У спілкуванні з дітьми обов'язково повинні бути і гострота розуму, і яскрава уява, і гра. Є тільки єдина установка на стосунки з дитиною – безкомпромісна повага до її людської гідності, до її нерозкритої ще гармонійності.

...Педагог тільки тоді виявиться здатним до гармонійного розвитку інших, коли відчує у собі гармонійне підґрунтя... Народження високої гармонії у людині повністю залежить від неї самої, при цьому зовсім не є важливим, якою вона була раніше...

...У вихованні необхідно завжди брати високо, а набравши висоти, брати ще вище, тому що лінія обрїю Ідеалу завжди перебуває у русі.

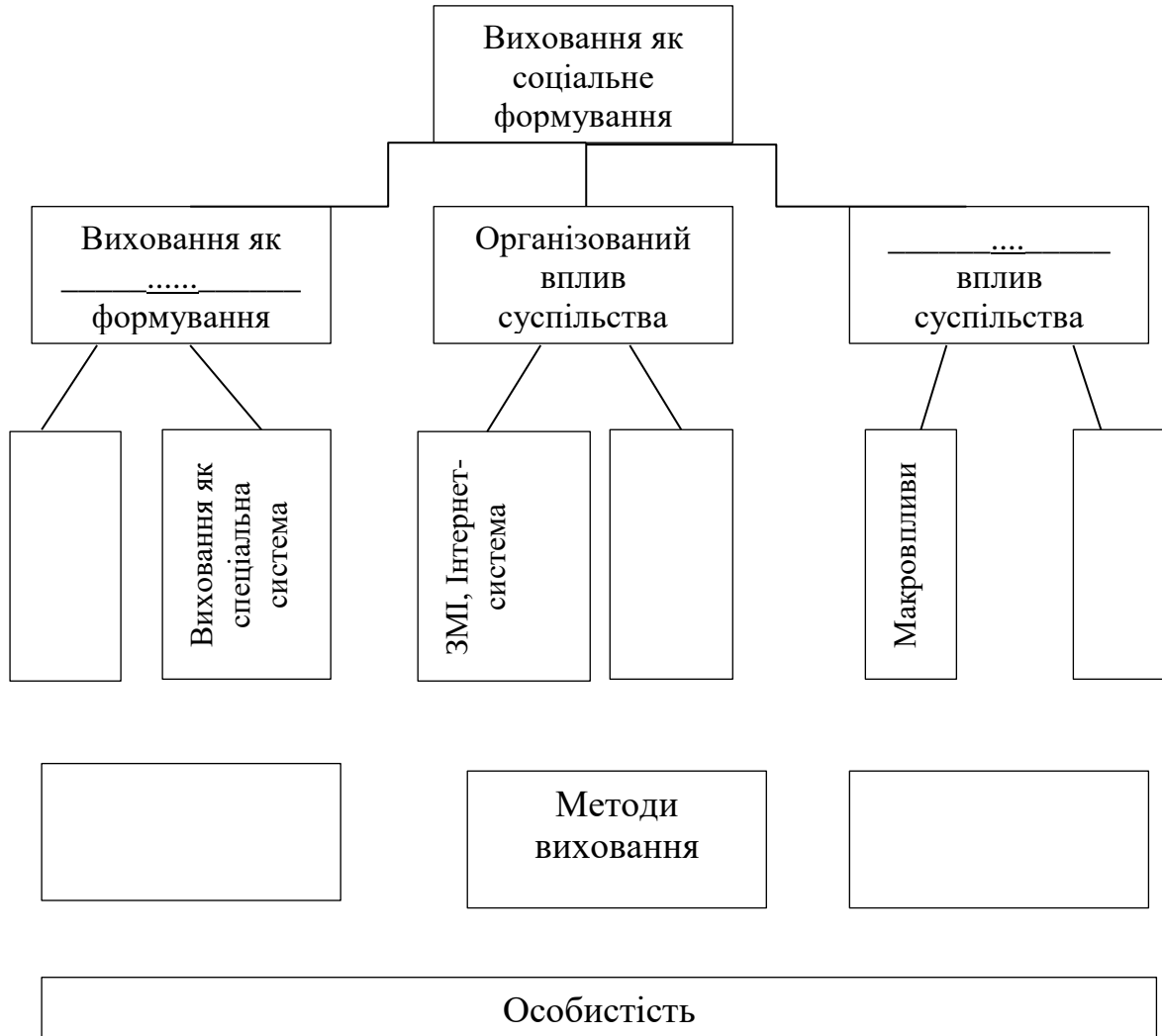
Цілісний процес виховання – це налагоджена взаємодія всіх навчально-виховних систем, це таке становлення школярів, коли у розвитку однієї здібності не втрачається зв'язок з іншими здібностями, коли один вид

діяльності збагачує інший вид діяльності, коли всі педагогічні служби працюють на головну мету – всебічний розвиток особистості».

(Азаров Ю.П. *Радость учить и учится*. Москва : Молодая гвардия, 1989. С. 214)

11. Допишіть схему «Виховання особистості».

Тема 2.

ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ В ВИЩІЙ ШКОЛІ

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Процес виховання має об'єктивні закономірності і передбачає дотримання певних принципів.

Закономірності виховання – стійкий, об'єктивний, істотний зв'язок у вихованні, реалізація якого сприяє ефективному розвитку особистості.

Виховний процес ґрунтується на таких закономірностях:

1. Органічний зв'язок виховання з суспільними потребами і умовами виховання.
2. Виховання людини під впливом різноманітних чинників, найважливішим серед яких є виховний вплив людей, які оточують, насамперед батьків і педагогів.
3. Залежність результатів виховання від глибини і повноти врахування національного менталітету студента.
4. Залежність результатів виховання від виховного впливу на внутрішній світ студента.
5. Визначальна роль спілкування і діяльності у вихованні особистості.

Закономірності виховання виявляються в усьому різноманітті взаємозв'язків. Знання їх дає викладачу змогу цілеспрямовано проектувати виховний процес і втілювати в життя вимоги програми.

Принципи виховання – керівні положення, що відображають загальні закономірності процесу виховання і визначають вимоги до змісту і методів його організації.

Узагальнюючи методологічні та теоретичні підходи до обґрунтування системи принципів виховання, які існують сьогодні в педагогіці, і враховуючи особливості освітнього процесу у ЗВО України, можна окреслити систему принципів виховання студентів:

- цілеспрямованість;
- суспільна спрямованість;
- виховання студентів у процесі навчання та повсякденного життя;
- виховання в колективі та через колектив;
- суб'єкт-суб'єктний характер виховних взаємин;
- гуманізм і демократизм у поєднанні з високою вимогливістю та пошаною до особистості студента;
- опора на позитивні якості в особистості студента і студентського колективу;

- послідовність або наступність, активність, системність і конкретність виховних заходів;
- свідомість, самодіяльність та активність вихованців;
- сполучення комплексного, диференційованого та індивідуального підходу у виховній діяльності;
- єдність, погодженість і спадковість виховних впливів, зусиль і дій; оптимізація виховного процесу.

Основні принципи національного виховання студентів:

- принцип народності;
- принцип природовідповідності виховання;
- принцип гуманізації;
- принцип демократизації;
- принцип етнізації;
- принцип культуровідповідності виховання;
- принцип поєднання педагогічного керівництва із ініціативою та самодіяльністю студентства, утвердження життєвого оптимізму, розвиток навичок позитивного мислення;
- принцип безперервності і наступності виховання;
- принцип єдності свідомості і поведінки у вихованні;
- принцип професійної спрямованості виховання;
- принцип диференціації та індивідуалізації виховного процесу;
- принцип цілеспрямованості виховання;
- принцип єдності виховних впливів усіх учасників виховного процесу;
- принцип превентивності;
- принцип технологізації.

Окрім зазначених закономірностей та принципів, які визначають стратегію виховного процесу, при побудові науково обґрунтованої виховної дії як компонента методу виховання слід дотримуватися певних вимог. До цих вимог академік І. Бех зараховує такі:

- усвідомленість дій вихователя;
- дозованість моральних настанов;
- використання спрямованої на вчинок виховної дії;
- урахування у виховних діях спадковості вихованця;
- культивування розвивально-оптимістичної позиції вихованця;
- запобігання міжсуб'єктивним ситуаціям особистісної амбівалентності;
- визнання особистості вихованця і недоторканості його особистості.

БЛОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Ознайомтесь із «Концепцією розвитку громадянської освіти в Україні на 2016-2020р.р.» та випишіть з неї основні принципи виховання сучасної молоді.
2. Ознайомтесь із працями С. Гончаренко та В. Сластьоніна. На основі їх робіт складіть власну систему принципів виховання.

БЛОК ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ

1. РІВЕНЬ

1. Заповніть картку.

- Назвіть принципи виховання, які детермінують організацію виховання студентської молоді.

- Назвіть принципи виховання, які детермінують зміст виховання студентської молоді.

---

2. Оберіть правильну відповідь.

- 1) Що слід розуміти під принципами виховання?

- a) вихідні положення, що впливають із закономірностей виховання і визначають загальне спрямування виховного процесу, основні вимоги до його змісту, методики й організації;
- b) закони, що виконують регулятивну функцію;
- c) основоположні ідеї, які відображають залежності між метою виховання і вимогами суспільства;
- d) логічні категорії, які поширюються на всі явища виховного процесу.

- 2) Принцип зв'язку виховання з життям передбачає:

- a) орієнтацію студентів на те, що вони повинні жити життям суспільства, брати посильну участь у ньому під час навчання. Реалізація цього принципу – це використання у виховній роботі краєзнавчого матеріалу, ознайомлення студентів із суспільно-політичними подіями в країні, залучення їх до посильної участі у громадській роботі;
- b) врахування у процесі виховання багатогранної і цілісної природи людини, вікових та індивідуальних особливостей дітей, учнівської та студентської молоді, їх психологічних, національних і релігійних особливостей;
- c) безпосередню участь студентів у плануванні своїх громадських справ, усвідомлення їх необхідності й значення, контроль за їх виконанням, оцінювання досягнутих результатів. Важливо запобігти жорсткому регламентуванню діяльності студентського самоврядування, адмініструванню, надмірній опіці;
- d) поєднання вимог до вихованців, контролю за їх поведінкою з гуманним ставленням та повагою.

- 3) У «Національній доктрині розвитку освіти України у 21 столітті» основними названі такі принципи виховання:

- a) привчання, тренування, бесіда, диспут, змагання, покарання, заохочення, лекція, громадська думка;
  - b) гуманізм, безперервність, наступність, виховання в праці, природовідповідність, виховання в колективі, диференціація, індивідуалізація;
  - c) гуманізм, демократизм, єдність сім'ї та школи, наступність, спадкоємність поколінь;
  - d) культуровідповідність, народність, етнізація.
- 4) Реалізуючи принцип виховання особистості в колективі, слід відмовитись від таких його положень:
- a) обмеження свободи вибору студентів у таких сферах як форми і об'єкти спілкування, політичні погляди, світоглядні та релігійні цінності, хобі, обговорення у колективі будь-якого вчинку особистості;
  - b) можливість належати до будь-якої організації, обирати сферу творчої діяльності, брати чи не брати участь у певних виховних заходах, висловлювати і відстоювати власну думку;
  - c) ідеологічних утручань у діяльність колективів, колективної відповідальності за вчинки окремої особистості, безумовного підкорення інтересів особистості інтересам колективу;
  - d) можливість впливати на вироблення колективних рішень, свобода вибору політичних, релігійних поглядів.

3. Заповніть схему.

4. Проаналізуйте подане твердження.

«Принцип виховання особистості в колективі: положення, яке варто зберегти і від якого слід відмовитися»

5. Обґрунтуйте значення кожного принципу побудови виховного процесу у вищій школі.

2. РІВЕНЬ

1. Поясніть сутність закономірності про єдність навчання, виховання, розвитку і самовдосконалення особистості.

2. Закінчить речення.

Реалізуючи принцип виховання особистості в колективі, слід відмовитися від таких його положень:...

3. Розкрийте взаємозв'язок принципів організації виховної роботи у вищій школі.

4. Назвіть основні принципи виховання. Сформулюйте правила реалізації вимог 3-4 принципів виховання студентів.

5. Дайте відповідь на запитання

У чому полягає зв'язок між потребами і мотивами виховання? Які потреби і мотиви були провідними на певних етапах Вашого становлення як педагога?

6. Дайте відповідь на запитання.

Дотримання яких принципів виховання є, на Вашу думку, особливо важливим? Відповідь обґрунтуйте.

7. Розкрийте взаємозв'язок принципів організації виховної роботи у вищій школі.

3. РІВЕНЬ

1. Назвіть загальні закономірності виховання і відповідні загальні принципи виховання (користуючись текстом посібника Практикум з педагогіки: Навчальний посібник: Вид. 3-тє, доповнене і перероблене / За заг. ред. О.А. Дубасенюк. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. С. 236-237.).

Охарактеризуйте загальні закономірності виховання, користуючись таким планом:

Що необхідно знати про закон (закономірність)

Зв'язок між якими явищами (процесами) відображає закон (закономірність).

Формулювання закону (закономірності).

Фактичний матеріал, що підтверджує справедливість закону (закономірності).

Врахування та застосування закону (закономірності) у практичній педагогічній діяльності.

Закономірності виховання	Загальні принципи виховання
--------------------------	-----------------------------

2. Заповніть таблицю.

Користуючись текстом підручника Практикум з педагогіки: Навчальний посібник: Вид. 3-тє, доповнене і перероблене / За заг. ред. О.А. Дубасенюк. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 236-237.

Закономірності виховання	Виражає зв'язок між такими явищами
1.	?

3. Перечитайте відгуки молоді про стиль і взаємодію викладача зі студентами і визначте, який принцип виховання порушив викладач.

«...Мені цікаво, але мені не подобається те, що у вашій методиці немає покарання деяких студентів за їхнє ненавчання».

«... Ви ставитесь до нас з повагою, але повага сама собою не забезпечує гарних результатів. Я не маю на увазі, що обов'язково потрібно бути тираном, але...».

«Я не знаю автора цих поетичних рядків, але думаю, що вони будуть доречним додатком до Вашого стилю взаємин з нами: «Щоб добрим бути, потрібно бути жорстоким»».

«...з нами потрібно бути жорстоким та суворим, і тоді будуть бажані результати».

4. Ознайомтесь зі змістом запропонованих педагогічних ситуацій і виберіть принципи, опора на які допоможе забезпечити ефективність виховних впливів. Відповідь обґрунтуйте.

Студентка-практикантка Світлана Андріївна на уроці української мови пояснює новий матеріал. Раптом помічає, що двоє восьмикласників грають у карти.

Учителя української літератури Костянтина Вікторовича учні прозвали «Котом». Він знав про це. Одного разу, коли він зайшов у 9-й клас, до його ніг вибігла механічна миша і нумо витанцьовувати перед ним. Зовсім не розгубившись, він...

5. Визначте критерії вихованості людини.

Тема 3.

НАПРЯМИ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДИ

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Із давніх давен мислителів хвилювало питання про зміст виховання, тобто, складові частини виховного процесу. Виділяли три складники виховання: тілесне загартування, формування розумових та моральних якостей.

Аристотель, наприклад, уважав, що спочатку потрібно потурбуватись про тіло, а вже потім – про душу людини. Український філософ і педагог Григорій Сковорода був упевнений, що рушійною силою людської діяльності є думка, тому перш за все потрібно розвивати розум людини. На другому місці – формування високих моральних якостей, виховання «серця» людини. Це виховання чесності, поміркованості, працелюбності, стриманості, зневаги до житейських спокус, багатства, чинів, моди, лицемірства. На третьому місці – вихованні волі.

Із розвитком суспільства кількість напрямів виховання збільшилась. Це пояснюється необхідністю різнобічного і гармонійного розвитку особистості.

За концепцією національного виховання студентської молоді основними напрямками національно-виховної діяльності визначено: національно-патріотичне, інтелектуально-духовне, громадянсько-правове, моральне, екологічне, естетичне, трудове, фізичне виховання та утвердження здорового способу життя.

Національно-патріотичне виховання: формування національної свідомості і відповідальності за долю України; виховання любові до рідної землі, її історії, відновлення і збереження історичної пам'яті; культивування кращих рис української ментальності (працелюбності, індивідуальної свободи, глибокого зв'язку з природою та інше); виховання бережливого ставлення до національного багатства країни, мови, культури, традицій.

Інтелектуально-духовне виховання: розвиток пізнавального інтересу, творчої активності, мислення; виховання потреби самостійно здобувати знання та готовності до застосування знань, умінь у практичній діяльності; реалізація особистісного життєвого вибору та побудова професійної кар'єри на основі здібностей і знань, умінь і навичок; виховання здатності формувати та відстоювати власну позицію; формування особистісного світогляду як проекції узагальненого світосприймання.

Громадянсько-правове виховання: прищеплення поваги до прав і свобод людини та громадянина; виховання поваги до Конституції, законів України, державних символів України; виховання громадянського обов'язку перед Україною, суспільством; формування політичної та правової культури

особистості; залучення студентської молоді до участі у добродійних акціях і розвитку волонтерського руху.

Моральне виховання: формування почуття власної гідності, честі, свободи, рівності, працелюбності, самодисципліни; формування моральної культури особистості, засвоєння моральних норм, принципів, категорій, ідеалів суспільства на рівні власних переконань; становлення етики міжетнічних відносин та культури міжнародних стосунків.

Екологічне виховання: формування основ глобального екологічного мислення та екологічної культури; оволодіння знаннями та практичними вміннями раціонального природокористування; виховання почуття відповідальності за природу як національне багатство; виховання готовності до активної екологічної та природоохоронної діяльності.

Естетичне виховання: розвиток естетичних потреб і почуттів, художніх здібностей і творчої діяльності; формування у молоді естетичних поглядів, смаків, які ґрунтуються на українських народних традиціях та кращих надбаннях світової культури; вироблення умінь примножувати культурно-мистецькі надбання народу, відчувати і відтворювати прекрасне у повсякденному житті.

Трудове виховання: формування особистості, яка свідомо та творчо ставиться до праці в умовах ринкової економіки; формування почуття господаря та господарської відповідальності; розвиток умінь самостійно та ефективно працювати.

Фізичне виховання та утвердження здорового способу життя: виховання відповідального ставлення до власного здоров'я, здорового способу життя; формування знань і навичок фізичної культури в житті людини; забезпечення повноцінного фізичного розвитку студентів; фізичне, духовне та психічне загартування; формування потреби у безпечній поведінці, протидія та запобігання негативним звичкам, профілактика захворювань; створення умов для активного відпочинку студентів.

Фіцула М. виділив такі напрями виховання студентської молоді: моральне, трудове, економічне, правове, антинаркогенне, екологічне, естетичне, фізичне виховання студентів, підготовка студентів до сімейного життя та гендерний аспект виховання.

Моральне виховання – виховна діяльність закладу вищої освіти, спрямована на формування у студентів стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі ідеалів, норм і принципів моралі, участі у практичній діяльності.

Трудове виховання – процес формування потреби в праці і сумлінного, творчого ставлення до неї, гордості за свою професію, високих моральних і професійних рис громадянина, працівника, фахівця, вироблення практичних умінь і навичок культури праці.

Економічне виховання – педагогічна діяльність, спрямована на формування на основі спеціальних знань економічної свідомості, економічного мислення, умінь і навичок економічної діяльності, економічно значущих якостей особистості.

Правове виховання – виховна діяльність закладу вищої освіти, правоохоронних органів, спрямована на формування у студентів правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки.

Антинаркогенне виховання – педагогічна діяльність, спрямована на формування у студентства несприйнятливості до наркогенних речовин (тютюну, алкоголю, наркотиків), подолання звичок до вживання цих речовин тими молодими людьми, яким вони притаманні.

Екологічне виховання – педагогічна діяльність, спрямована на формування у студентів екологічної культури.

Естетичне виховання – складова частина виховного процесу, спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини.

Фізичне виховання – система соціально-педагогічних заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я, загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок і вмінь.

Гендерне (англ. gender – рід) виховання – цілеспрямований систематичний вплив на свідомість, почуття, поведінку вихованців з метою формування у них егалітарних (партнерських) цінностей, поваги до особистості незалежно від статі, розвитку індивідуальних якостей і здібностей задля їх самореалізації, оволодіння навичками статево толерантної поведінки.

У концепції превентивного виховання дітей і молоді, затвердженій Президією АПН України 25.02.1998 р., зазначається: «Превентивне виховання – це комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, профілактику і корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей і молоді, на їх допомогу і захист».

У роботах В. Тернопільської, Т. Коломієць та І. Піонтківської визначено професійне виховання як діяльність, спрямовану на формування у студентів професійної самосвідомості, ерудиції та компетенції; здатності ставити завдання у визначеній сфері професійної діяльності та творчо їх вирішувати.

Основні напрями виховання реалізуються в процесі навчання та позааудиторної діяльності студента. Позааудиторна виховна робота у закладі вищої освіти проводиться на основі студентського самоврядування, активності і самостійності студентів за умови керівної ролі студентського активу і педагогічної допомоги викладачів. Позааудиторна робота стимулює формування особистості майбутнього педагога у контексті професіоналізації всіх виховних впливів на студентів. Професіоналізація позааудиторної роботи вміщує, з одного боку, «спеціалізацію», тобто врахування специфіки факультету, а з іншого – «педагогізацію», яка враховує загальну професіограму вчителя, надаючи всій системі освітньої роботи у вищій школі педагогічної спрямованості, широко застосовуючи в практиці виховання прикладів із професіональної діяльності. Позааудиторна виховна робота дозволяє надати

процесу набуття професії особистісного забарвлення. Вона містить форми, які забезпечують вдосконалення загальної педагогічної підготовки студентів.

БЛОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

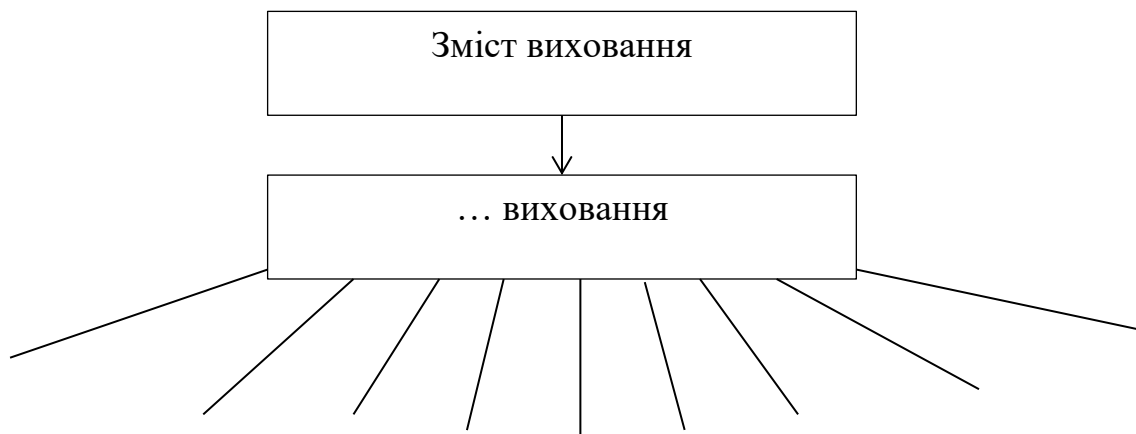
1. Ознайомтеся з 2-3 науковими публікаціями викладачів ЗВО, де ви навчаєтесь, присвячених проблемам виховання та розкрийте основні їх ідеї.

2. Розгляньте окремі шляхи реалізації змісту основних напрямків виховання, а саме: виховання в процесі вивчення навчальних дисциплін, у позааудиторній виховній роботі, виховання студентів шляхом їх залучення до різних видів спільної діяльності, використання виховних впливів сім'ї та громадськості в реалізації напрямів виховної роботи на власному прикладі.

БЛОК ПЕРЕВІРКИ

1. РІВЕНЬ

1. Заповніть схему «Основні напрями виховання студентської молоді».

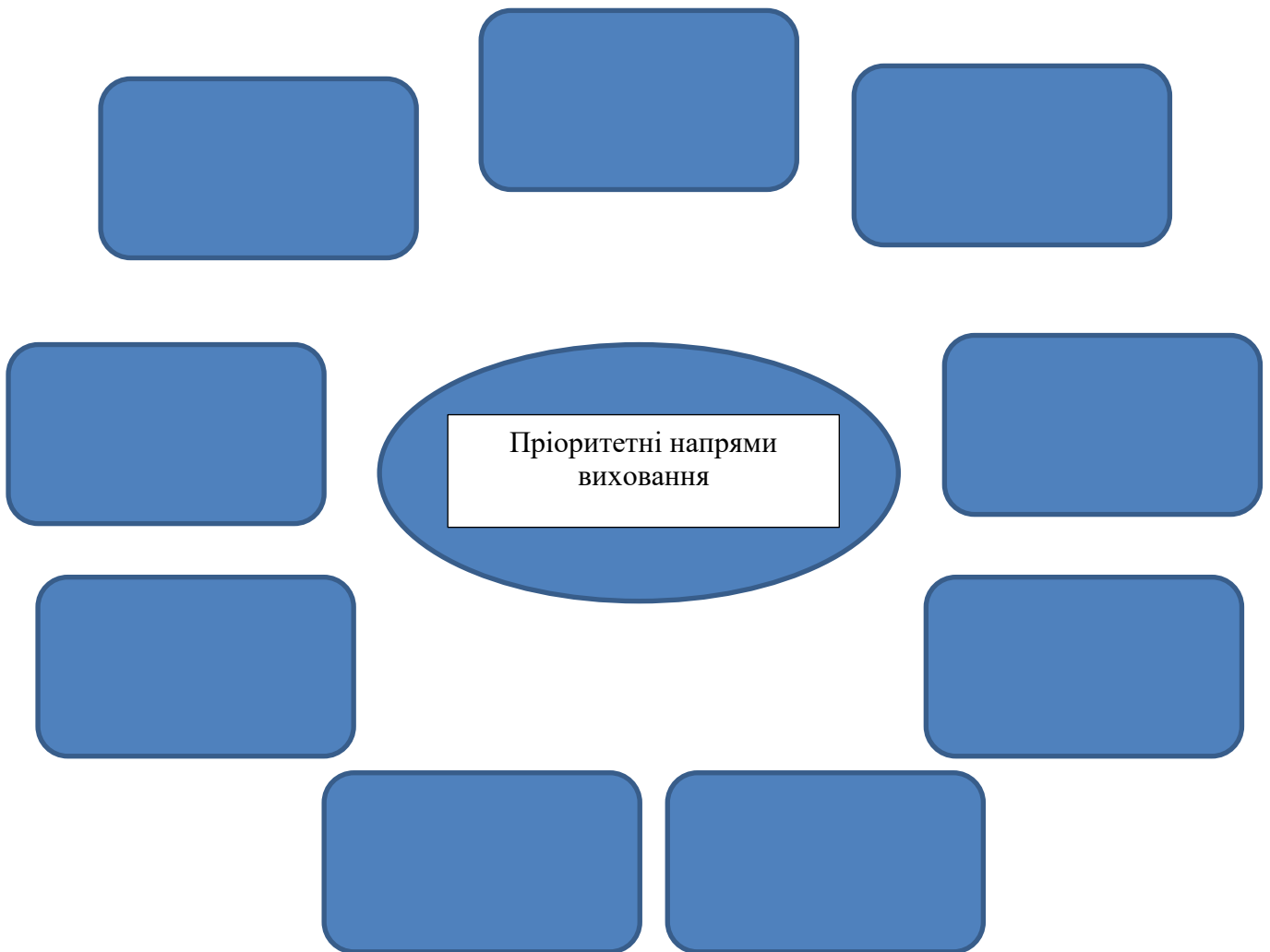

2. Назвіть шляхи реалізації напряму громадянсько-правового виховання студентів.

3. Назвіть основні завдання екологічного виховання у вищій школі.

4. Визначте основні напрями національного виховання у вищій школі України.

5. Заповніть схему.

6. Оберіть правильну відповідь.

- 1) Які завдання вирішує фізичне виховання?
  - а) підготовка студентів до захисту Батьківщини, до фізичної праці;
  - б) формування волі, психологічна підготовка до праці, тренування, загартовування організму;
  - в) розвиток пізнавальних сил, формування волі;
  - г) підготовка до захисту Батьківщини, виховання волі, розвиток пізнавальних здібностей.
- 2) У державних документах з питань національної освітньої політики визначені пріоритетні ідеї змісту виховання особистості. Це такі ідеї:
  - а) розумове, естетичне, моральне, екологічне, фізичне, трудове, патріотичне виховання;
  - б) свободи, рівності, національної та особистої гідності, формування працелюбності, взаємодопомоги і самодисципліни, бережливості, ставлення до свого життя і життя інших людей як до вищої цінності;

- c) правове, статеве, розумове, економічне виховання;
  - d) психологічна і практична підготовка до праці, розвиток пізнавальних сил, формування навичок естетичної поведінки.
- 3) У чому полягає головне завдання морального виховання?
- a) навчити студента дотримуватися загальнолюдських норм поведінки;
  - b) узагальнити передовий педагогічний досвід, пов'язаний із моральним вихованням;
  - c) опанувати правила поведінки;
  - d) систематизувати поведінкові форми у суспільстві.
- 4) Які завдання вирішує розумове виховання?
- a) формування системи знань, світогляду, умінь і навичок розумової праці;
  - b) формування світогляду, системи знань, вивчення правил поведінки;
  - c) розвиток творчих здібностей, формування системи знань;
  - d) психологічна і практична підготовка до праці, розвиток пізнавальних сил, формування навичок естетичної поведінки.
- 5) У якій групі найповніше відображені основні напрями виховання?
- a) розумове, естетичне, моральне, екологічне, фізичне, трудове, патріотичне;
  - b) правове, статеве, розумове, економічне, релігійне, виховання здорового способу життя, превентивне;
  - c) всебічний розвиток особистості, досвід громадської поведінки;
  - d) свідомість, почуття, емоції, переживання, ідеали, погляди.

2. РІВЕНЬ

1. Дайте відповідь на запитання.

Яким чином порушуються актуальні проблеми економічного виховання у студентському колективі?

2. Вирішить педагогічну ситуацію.

У відповідь на зауваження викладача студент говорить, що для того, щоб засвоїти навчальний предмет, йому не потрібно багато працювати: «Мене вважають досить здібною людиною, а тому я можу самостійно опанувати Ваш предмет».

Що має відповісти викладач студенту?

Як би Ви вчинили з цим студентом надалі?

3. Розкрийте особливості виховання толерантності в системі професійної підготовки.

4. Дайте відповідь на запитання.

Які з виховних завдань, на Вашу думку, є найбільш актуальними для виховання в сучасному суспільстві?

5. Ознайомтеся з роботами В. Гнатюка та схематично зобразьте, запропоновану науковцем, теоретичну парадигму національного виховання.

6. Побудуйте структурну модель формування екологічного виховання студентів.

3. РІВЕНЬ

1. Вирішіть педагогічну ситуацію.

Викладачі однієї з кафедр обговорювали принизливі ситуації, в які потрапляють щоразу на вході до університету, коли студенти, лаються, палять, сміять пляшками, скрізь розкидані гумові жуйки, а деякі студенти зрідка розступаються, аби пропустити їх вперед.

Погляди висловлювалися різноманітні:

- Необхідно одразу ж зробити студентам зауваження щодо неприпустимості подібної поведінки.
- Не варто принижувати себе, привертаючи до себе увагу біля дверей ліфта, тим паче, що це може обернутися брутальністю студента.
- Пізно виховувати молоду людину після сімнадцяти років.
- Варто не тільки пояснювати студентам, як саме вони мають себе поводити, а й вимагати від них вибачення за нечемність.
- Необхідно відвести неввічливого студента до заступника декана з виховної роботи та змусити його вибачитися.

У чому, на Ваш погляд, причини подібної нечемності студентів? Проаналізуйте всі варіанти відповідей з точки зору їх педагогічного впливу на студентів. Яку позицію викладача демонструє кожна з відповідей?

Якій відповіді Ви надасте перевагу?

Якщо жодна з них Вас не влаштовує, опишіть свій спосіб вирішення ситуації.

2. Вирішіть педагогічну ситуацію.

Після закінчення заняття в присутності молодого викладача, який складає свої папери в папку, студенти починають жваво обговорювати іншого викладача, виказуючи при цьому неповажне ставлення до нього.

Проаналізувавши ситуацію, подумайте, що саме варто враховувати будь-якому викладачеві в подібних ситуаціях.

Яке вирішення проблеми Ви вважаєте найдоцільнішим?

3. Вирішіть педагогічну ситуацію.

Викладач дає студентові завдання, а той не хоче його виконувати, при цьому заявляє: «Я не буду цього робити, оскільки не згоден із завданням». Якою має бути реакція викладача?

Можливі варіанти словесної реакції:

« Не хочеш – змусимо!»

«Навіщо ж ти прийшов до університету? «

«Тим гірше для тебе, залишайся неуком».

«Ти розумієш, чим це може для тебе обернутися?»

«Ти не міг би пояснити, чому?»

«Давайте сядемо і поговоримо – можливо, я не правий».

Проаналізуйте, у чому можуть полягати причини такої поведінки студента?

Визначте, яку позицію викладача демонструє кожна з відповідей?

Якій відповіді Ви надасте перевагу? Обґрунтуйте.

Якщо кожна з них не є оптимальною, з Вашої точки зору, запропонуйте свій спосіб розв'язання педагогічної задачі.

4. Заповніть таблицю.

Рівні моральної вихованості особистості

Рівні моральної вихованості	Психологічна структура	Проявлення в поведінці	Завдання формування
1.			

5. Охарактеризуйте зміст актуальних етнотрадицій, які справляють найбільший виховний вплив на студентську молодь на вашу думку.

6. Укладіть список публікацій сучасних авторів з проблеми духовно-морального виховання молоді.

7. Обґрунтуйте актуальність радіо- (теле-) передач (на вибір), які сприяють економічному вихованню студентів.

Тема 4.

ОСНОВНІ МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІТЬ СТУДЕНТА

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Методи виховання у вищій школі – це способи спільної цілеспрямованої діяльності викладача та студентів з метою розв’язання завдань формування різнобічної особистості майбутнього фахівця.

Сучасні ідеї виховання:

- реалізм цілей,
- самовизначення,
- спільна діяльність студентів та викладачів,
- особистісна спрямованість виховання,
- добровільність,
- колективна направленість.

Основні напрями вдосконалення процесу виховання у ЗВО:

- збільшення психолого-педагогічних знань вихователя;
- постійне уточнення змісту виховної роботи;
- оволодіння методами, формами та прийомами виховання;
- постійний аналіз та врахування факторів й умов, що впливають на особистість в процесі виховання;
- створення умов діяльності та атмосфери в колективі, що сприяють розвитку особистості;
- підвищення загальної педагогічної культури вихователя.

Вибір методів виховання – це пошук оптимального шляху виховання.

Фактори, що визначають вибір методів виховання:

- ціль та завдання виховання;
- зміст виховання;
- вікові особливості вихованців;
- рівень сформованості колективу;
- індивідуальні та особистісні особливості вихованців;
- умови виховання;
- засоби виховання;
- рівень педагогічної кваліфікації.

У педагогіці розрізняють такі групи методів виховання студентів:

- 1) методи формування свідомості особистості;
- 2) методи організації діяльності, спілкування, формування позитивного досвіду суспільної поведінки;

3) методи стимулювання діяльності й поведінки;

4) методи контролю, самоконтролю, самооцінки діяльності та поведінки.

Приєм виховання – частина, елемент методу виховання, необхідний для ефективного застосування методу в конкретній ситуації.

Засоби виховання – матеріальні та нематеріальні (духовні) цінності, які сприяють підвищенню ефективності виховного процесу.

Систему засобів розробляє вихователь відповідно до мети та завдань виховання. Розрізняють завдання перспективні (на декілька років), середньотермінові (переважно на рік) і поточні (на тиждень). Одні засоби виховання є спільними, їх використовують для досягнення будь-якої мети, інші – спеціальні – для досягнення окремих завдань.

Досвід освітньої діяльності закладів вищої освіти переконує, що ефективно вирішувати питання підготовки майбутніх фахівців можна лише за активної участі в цьому процесі студентів, тобто йдеться про їх самовдосконалення.

Професійне самовдосконалення – свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції та розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності та власної програми розвитку.

Професійне самовдосконалення майбутнього фахівця відбувається у двох взаємопов'язаних формах – самоосвіта і самовиховання. Основним змістом самоосвіти є вдосконалення наявних у студента знань, формування вмінь та навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної компетенції.

Самовиховання – це системна і свідома діяльність людини, спрямована на її саморозвиток і формування власної базової культури.

Головною метою самовиховання є досягнення згоди зі самим собою, знаходження сенсу життя, самоактуалізація і самореалізація потенційних можливостей, природних здібностей та активне самоутвердження в суспільному житті.

Педагогічний аналіз процесу самовиховання студентів дає підстави окреслити низку логічно взаємозалежних і взаємозумовлених етапів роботи над собою: самопізнання, планування, реалізація плану (програми), контроль і регулювання.

Методи самовиховання – сукупність прийомів однорідного педагогічного впливу людини самої на себе для формування необхідних особистісних якостей та усунення негативних.

Приєм самовиховання варто розглядати як більш приватний вплив людини на саму себе, що становить у кожній ситуації якийсь одиничний акт.

Засоби самовиховання – сукупність предметів матеріальної і духовної культури, що їх використовують у виховному процесі для вирішення конкретних завдань самовиховання.

Основні методи самовиховання: самопереконання, самостереження, самоконтроль, самоаналіз, самозвіт, самонаказ, самопорівняння, самоорганізація життя та діяльності, самотренування, аутотренінг, наслідування прикладу, стимулювання самовиховання, самозаохочення,

самоосуд, самопримус, самопідбадьорювання, самозобов'язання, самоінструктування, самонавіювання, самовправа, самокритика, самонагадування тощо.

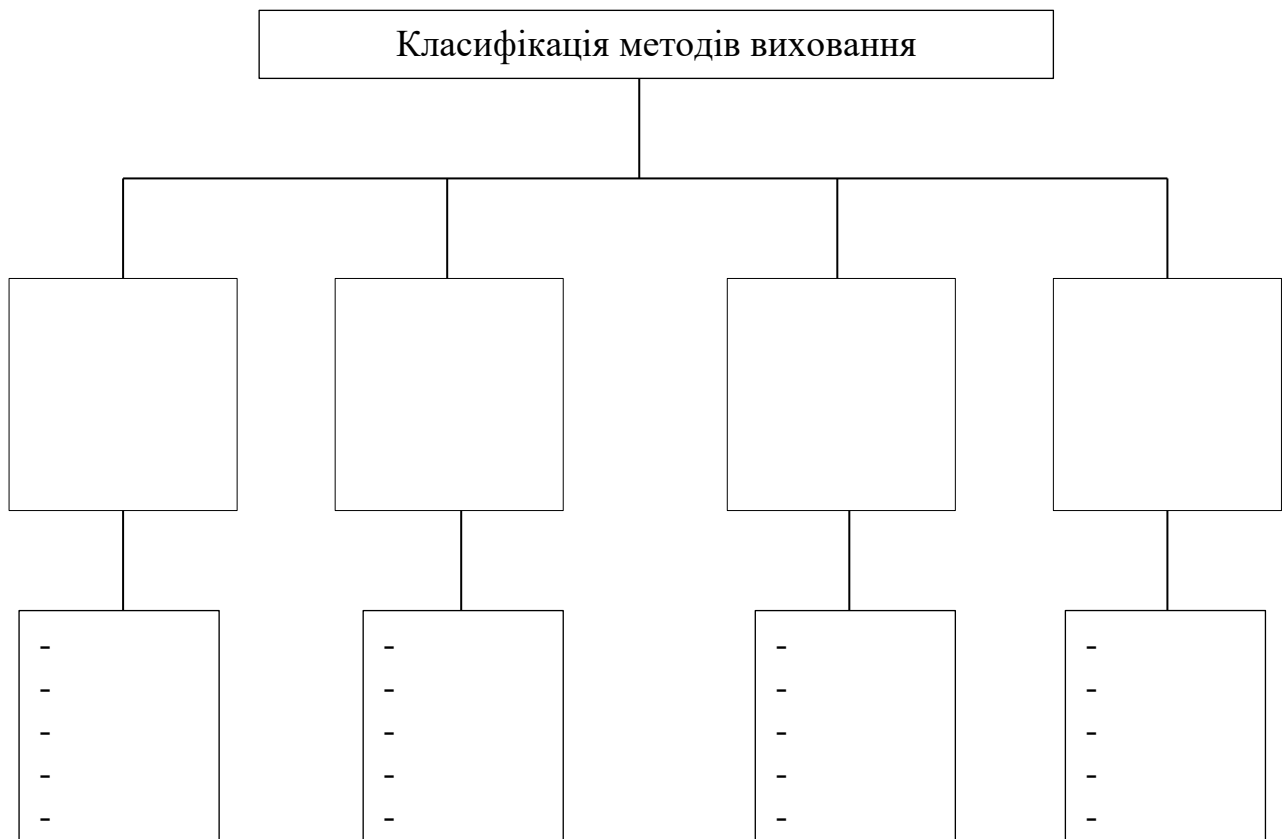
БЛОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Ознайомтесь із монографією Г. Пономарьової «Система виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах». Випишіть з неї запропоновані автором методи виховання студентської молоді.
2. Проаналізуйте орієнтовну програму вивчення особистості студента та з використанням результатів самодіагностики складіть самохарактеристику.

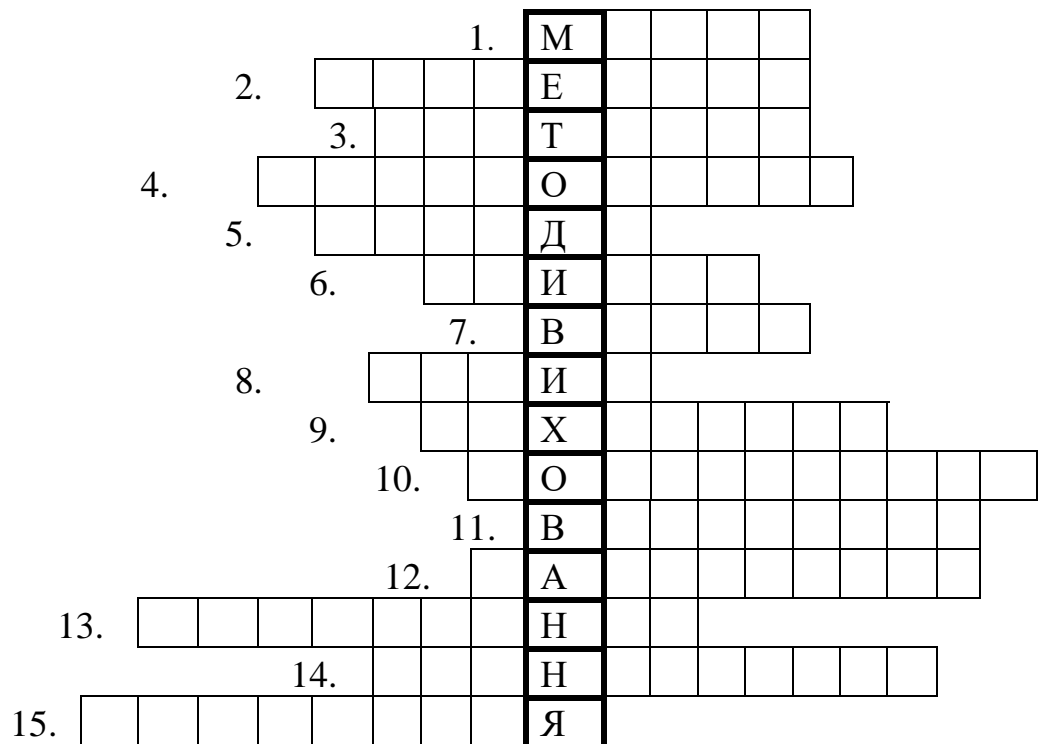
БЛОК КОНТРОЛЮ

1. РІВЕНЬ

1. Заповніть схему.

2. Розв'яжіть кросворд.

1. Термін, що означає шлях до мети, тобто шляхи через які ми реалізуємо мету виховання?

2. Головним інструментом є слово, а головними методами...

3. Метод, для якого характерне педагогічне спостереження, бесіди, опитування, аналіз результату, створення ситуацій для вивчення корекції поведінки.

4. Термін, що означає метод і складову частину світогляду людини?

5. Словесний метод, що використовується викладачем для активізації студентів у формі діалогу.

6. Кожен метод складається з окремих елементів, вони називаються ...

7. Метод виховання, в основі якого лежить доведення конфлікту між особистістю з колективом до найвищого піку.

8. Одним з формуючих методів є привчання, а що лежить в основі привчання ...

9. Тонкий інструмент дотику до особистості, які з силою створених обставин зовсім непомітно входять у життя людини. Яку назву носить ця ситуація?

10. До якої групи методів належать заохочення і покарання?

11. Процес, в основі якого лежить складна діяльність, в центрі якої є людина, її свідомість, її поведінка.

12. По іншому цей метод можна назвати педагогічною сугестією або психологічним впливом. Його використовував А. Макаренко.

13. Метод, спрямований на емоційне підкріплення позитивних вчинків.
14. Метод, що вимагає і має декілька призначень, може виражати норми суспільної поведінки.
15. Метод, спрямований на гальмування певних дій, вчинків.

3. Оберіть правильну відповідь.

1. Які методи належать до групи методів формування свідомості особистості?

- a) розповідь, заохочення, змагання, привчання, покарання;
- b) бесіда, лекція, дискусія, переконання, навіювання, приклад;
- c) змагання, доручення, створення виховних ситуацій, лекція, спостереження, приклад;
- d) вправи, привчання, створення виховних ситуацій, бесіда, приклад, лекція, диспут.

2. До методів вивчення особистості та колективу відносяться такі:

- a) соціометрія, педагогічний експеримент, спостереження, бесіда, експертні оцінки, аналіз результатів діяльності, колізії;
- b) анкетування, інтерв'ю, тестування, самохарактеристика, завчасне знайомство, вивчення умов життя;
- c) привчання, тренування, педагогічна вимога, громадська думка, прогнозування, створення виховних ситуацій;
- d) викладання нового матеріалу, бесіди, лабораторні роботи, екскурсії, вправи.

3. Які методи належать до групи методів організації і формування досвіду суспільної поведінки?

- a) змагання, заохочення, вправа, привчання, покарання;
- b) привчання, тренування, педагогічна вимога, громадська думка, прогнозування, створення виховних ситуацій;
- c) громадська думка, вправа, привчання, доручення, приклад, лекція;
- d) створення виховних ситуацій, вимога, привчання, роз'яснення, доручення, бесіда, саморегуляція.

4. Схарактеризуйте основні підходи до класифікації методів виховання. Визначте ознаку, за якою здійснюється така класифікація.

5. Дайте відповідь на запитання.

Чи тотожні поняття «взірець» та «ідеал» і чому?

6. Дайте відповідь на запитання.

Який метод виховання здійснюють в усіх сферах діяльності (науковій, сімейній, економічній тощо), що спрямований на передбачення ситуацій (обставин, явищ, подій), які раніше не мали місця, але можливі в перспективі?

7. Оберіть правильну відповідь.

1. Під «методом виховання» слід розуміти:

- a) діяльність педагога, внаслідок якої вихованець вивчає правила поведінки в громадських місцях;
- b) найкоротший шлях досягнення оптимальних результатів, що відповідають поставленим виховним цілям;
- c) засіб активізації виховної діяльності педагога;
- d) процес взаємодії вихователя і вихованця, спрямований на вирішення навчально-виховних завдань.

2. Які методи належать до групи методів організації і формування досвіду суспільної поведінки?

- a) змагання, заохочення, вправа, привчання, покарання;
- b) привчання, тренування, педагогічна вимога, громадська думка, прогнозування, створення виховуючих ситуацій;
- c) громадська думка, вправа, привчання, доручення, приклад, лекція;
- d) створення виховних ситуацій, вимога, привчання, роз'яснення, доручення, бесіда, саморегуляція.

3. Які методи належать до групи методів формування свідомості особистості?

- a) розповідь, заохочення, змагання, привчання, покарання;
- b) бесіда, лекція, дискусія, переконання, навіювання, приклад;
- c) змагання, доручення, створення виховних ситуацій, лекція, спостереження, приклад;
- d) вправи, привчання, створення виховних ситуацій, бесіда, приклад, лекція, диспут.

4. Педагогічна вимога – це:

- a) вимога, яка висуваються рішучим тоном, що не визнає заперечень і в чіткому словесному формулюванні містить чітку, недвозначну вказівку відносно того, які дії і як повинні виконувати студенти;
- b) метод педагогічного впливу, за допомогою якого педагог викликає і стимулює (чи припиняє і гальмує) ті чи інші дії людей, виявлення у них певних якостей;
- c) покарання, заохочення, привчання, змагання;
- d) порада, прохання, довір'я, недовір'я, схвалення, натяк, осуд, погроза.

5. До етапів проведення бесіди слід віднести такі:

- a) 1 етап – актуалізація опорних знань, 2 етап – викладач пропонує студентам новий матеріал, 3 етап – діалог викладача і студентів, 4 етап – підбиття підсумків, виставлення оцінок;

b) 1 етап – говорить тільки викладач, 2 етап – говорить тільки студент, 3 етап – викладач і студент виявляють увагу один до одного, 4 етап – викладач намагається зрозуміти хід думок студента;

c) 1 етап – організаційний, 2 етап – викладач пропонує студентам матеріал для обговорення, 3 етап – діалог викладача і студентів, 4 етап – підбиття підсумків;

d) 1 етап – мотиваційний, 2 етап – викладач пропонує студентам матеріал для обговорення, 3 етап – діалог викладача і студентів, 4 етап – підбиття підсумків.

6. Перевагами дискусії над іншими методами виховання є:

a) число учасників дискусії – не більше 15 осіб, які розташовуються колом або підковою;

b) допомагає виявити власну позицію, порівняти різні точки зору, обмінятися досвідом;

c) стимулювання чітко формулювати свої думки, навчання діалогічному спілкуванню, колективному вирішенню проблеми;

d) збір інформації з проблеми, обговорення проблеми, підбиття підсумків.

7. Пряме педагогічне навчання це:

a) я бачу, що Ви вже не зможете виправитись. Ви, як завжди, впертий, і говорите тільки дурниці;

b) команда, наказ, настанова;

c) ви повинні завжди бути чесними. Ви хороші студенти, і вчитися можете добре. Ви повірите у свої здібності, і легко здолаєте труднощі;

d) слово педагога зумовлює «виконавчу» поведінку студентів.

8. Щоб змагання мало позитивний вплив, необхідно:

a) забезпечити цінні призи для переможців, звільнити переможців від заліків та екзаменів;

b) не нав'язувати студентам ідею змагання, дотримуватись демократичного підходу;

c) авторитарно контролювати хід змагання;

d) надати студентам можливість встановлювати нагороди для переможців, умови змагання, обговорювати результати змагання.

9. Покарання визначають як:

a) спосіб педагогічного впливу на вихованця, який передбачає позитивну оцінку його поведінки з позицій інтересів одногрупників і метою закріплення позитивних якостей;

b) вправляння, обмеження, осуд, умовність, зміна ставлення;

c) вплив на особистість, який виражає осуд її дії і вчинків, що суперечать нормам суспільної поведінки;

d) один з видів діяльності людини, який полягає у відтворенні дій і відносин між людьми.

10. Заохочення – це:

a) метод стимулювання діяльності і поведінки вихованців;

- b) засіб формування позитивного ставлення до своїх обов'язків;
- c) спосіб вираження суспільної позитивної оцінки поведінки і діяльності особистості чи колективу;
- d) прийом виховання, який передбачає оголошення подяки вихованцям.

8. Назвіть групи методів виховання вищої школи.

9. До етапів проведення бесід слід віднести такі:

-
-
-
-
-
-
-
-

10. Метод колізій застосовують з метою

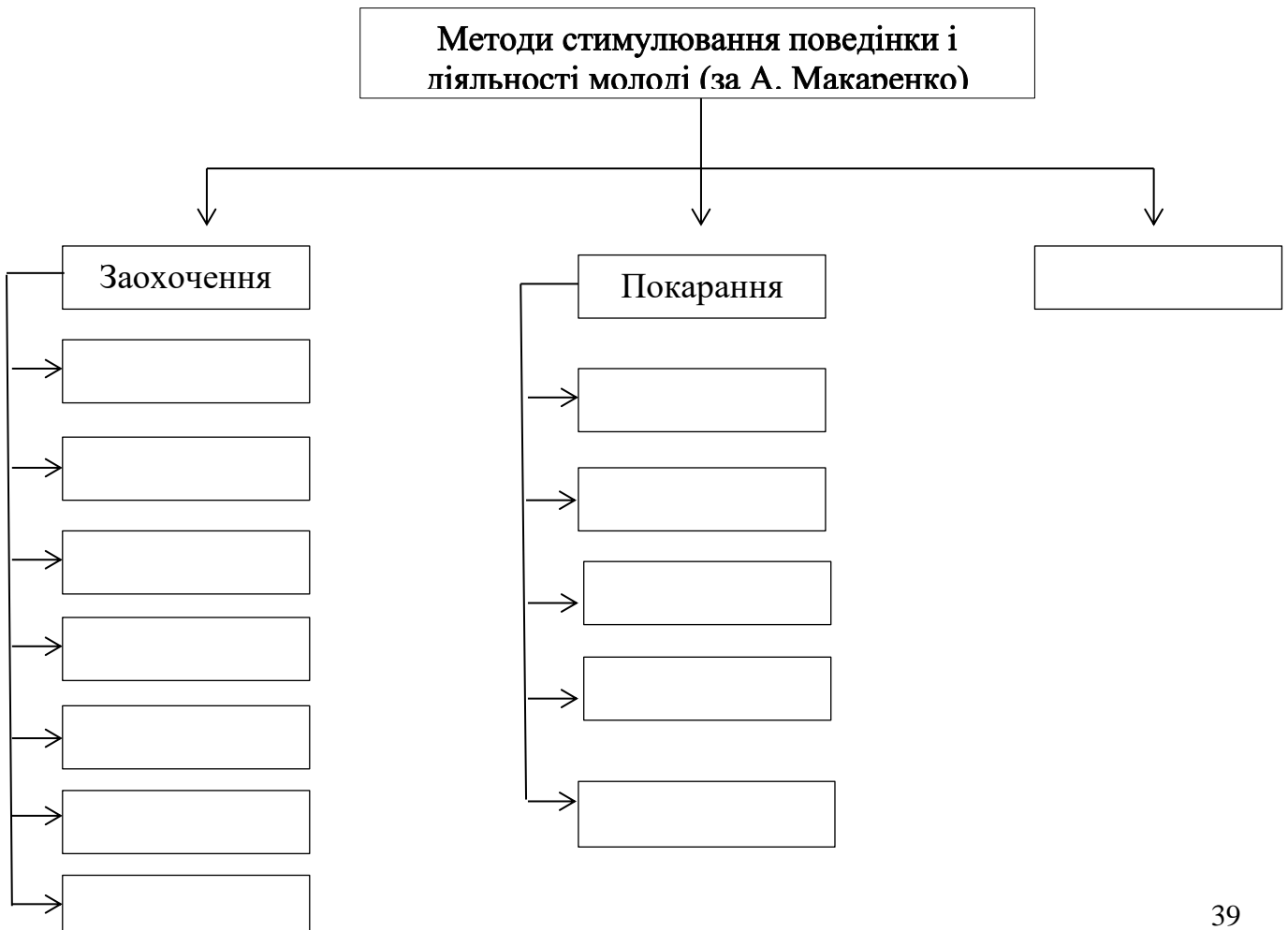

---

11. Заповніть схему

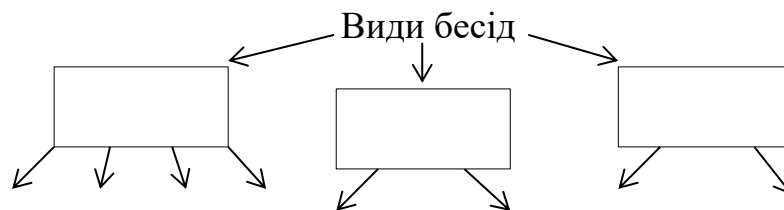

12. Заповніть схему.

13. Заповніть картку.

Бесіда – це _____
_____

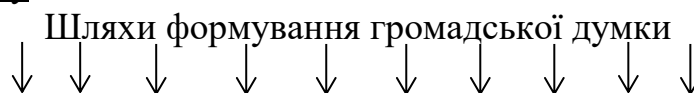

Основні умови ефективності бесіди:

-
-
-
-
-

14. Визначте основні умови ефективного використання методу привчання в ЗВО

15. Доповніть схему

16. Оберіть правильну відповідь.

1. Виховання молоді на культурно-історичному досвіді свого народу, його традиціях, звичаях, обрядах, багато віковій мудрості, духовності називається:
  - a) родинним;
  - b) національним;
  - c) патріотичним.
2. Показником ефективності і якості педагогічного процесу є:
  - a) вихованість студентів;
  - b) освіченість і вихованість студентів;
  - c) культура поведінки студентів.
3. Диспути, вечори, бесіди, свята, лекції – це:
  - a) заходи;
  - b) засоби і форми;
  - c) методи і форми виховної роботи в ЗВО.
4. Гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна і національно свідома людина, яка є носієм національної і світової культури – це:
  - a) мета національного виховання;
  - b) завдання виховання;
  - c) ідеал виховання.

2. РІВЕНЬ

1. Дайте відповідь на запитання.

Якими, на Вашу думку, нестандартними шляхами можна підвищити ефективність процесу виховання в ЗВО?

2. Складіть схему «Критика як метод стимулювання поведінки і діяльності вихованців».

3. Запропонуйте ефективні педагогічні умови застосування методів переконання (навіювання).

4. Назвіть етапи формування вмінь і навичок у системі вправ (за К. Ушинським)

5. Дайте відповідь на запитання.

Чому застосування вправ і привчання у вихованні не можна ототожнювати з вправами в процесі засвоєння основ наук?

6. Дайте відповідь на запитання.

Які засоби виховання можна використовувати у виховній роботі зі студентами і з якою метою?

7. Ви бачите опис методів виховання, але назви не співпадають зі змістом. Ваше завдання – навпроти кожного методу, де була знайдена помилка поставити будь-яку позначку та вказати номер, де знаходиться відповідь до даної назви.

№ з/п	Опис методу виховання	Відмітка про помилку	Вказати номер з правильною відповіддю
1	Бесіда – розгляд, обговорення, аналіз з метою оцінити і виявити вади рис чи якостей певної особистості, її поведінки.		
2	Переконування – це метод виховання, що передбачає планомірне, організоване, повторне виконання певних дій з метою оволодіння ними, підвищення їх ефективності та формування умінь і навичок.		
3	Приклад – діалогічна взаємодія, яка припускає реалізацію інформативної (передача і прийом інформації), регулятивно-комунікативної (вплив на поведінку учасників спілкування), афективно-комунікативної (вираження та передача емоцій і переживань) функцій спілкування.		
4	Критика – це спосіб педагогічного впливу на особистість, що виражає позитивну оцінку вихователем поведінки вихованця з метою закріплення позитивних якостей і стимулювання до діяльності.		
5	Схвалення – метод виховання, який передбачає організацію взірця для наслідування з метою оптимізації процесу соціального успадкування.		

8. Охарактеризуйте значення тренувальних методів (метод вправ) у вихованні студентів.

9. Розробіть алгоритм бесіди зі студентами на актуальну тему.

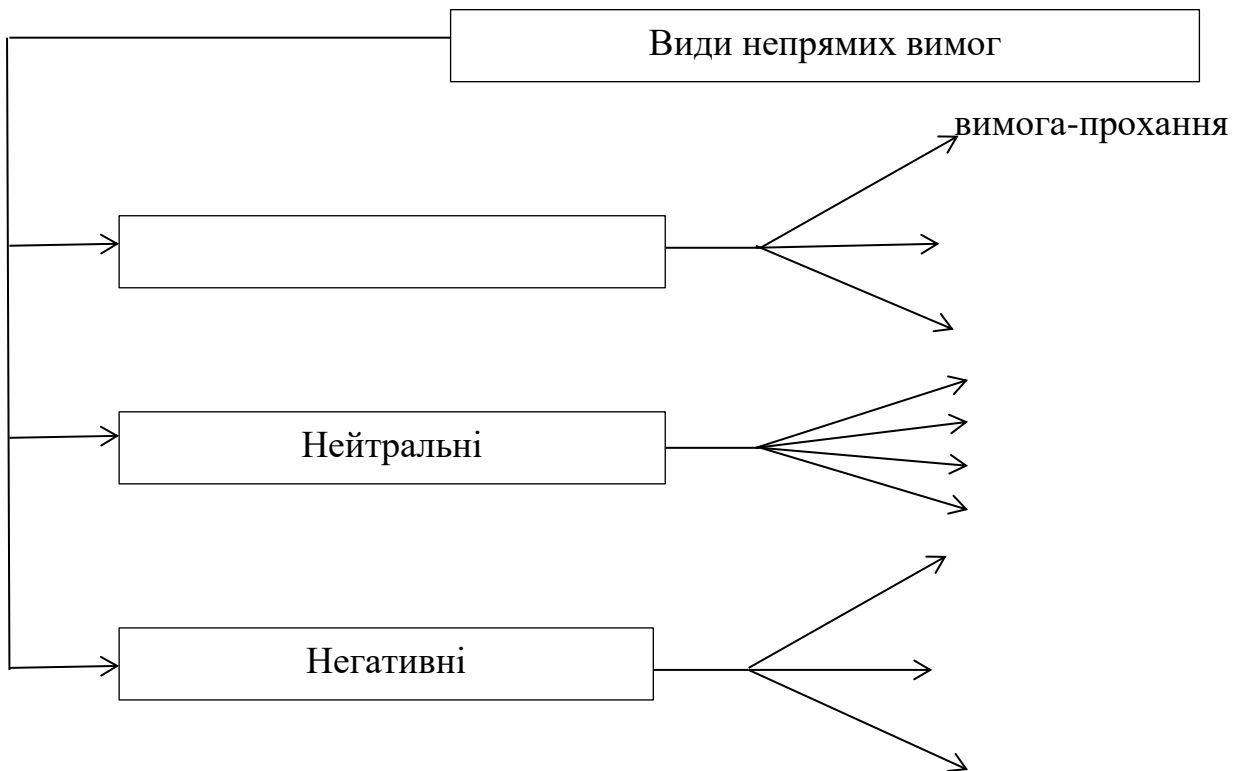
10. Складіть план екскурсії для студентів другого курсу з метою підвищення їх інтелектуального рівня або ж збагачення цікавою та життєво необхідною інформацією.

11. Назвіть основні правила для учасників диспутів та дискусій у ЗВО.

12. Дайте відповідь на запитання.

Які загальні умови (фактори) визначають вибір методів виховання?

13. Доповніть схему.

3. РІВЕНЬ

1. Складіть орієнтовну тематику бесід за основними напрямками виховання для студентів першого курсу.

2. Спробуйте прокоментувати наведені висловлювання видатних педагогів щодо характеристики методів виховання:

- «Метод виховання – це інструмент впливу педагога на особистість вихованця, інструмент дотику до особистості» (А. Макаренко).
- «Найкраща форма виховання – особистий приклад» (Г. Сковорода).
- «Зневага до виховання призводить до загибелі людей, сімей, держави і всього світу» (Я. Коменський).
- «... в старшому віці бесіди можуть мати характер переконання, розкриття й аналізу явища, показу більш позитивних рішень питання, вказівок на приклад інших» (А. Макаренко).

• «Педагогічні засоби і методи виховання дуже різноманітні, і тільки ознайомлення з усім їх різноманіттям може врятувати вихователя від впертої односторонності» (К. Ушинський).

• «Фізичне покарання – це показник не тільки слабкості, розгубленості, безсилля батьків, але й крайнього педагогічного безкультур'я. Ремінець і тумак вбиває в дитячому серці витонченість і чуттєвість, стверджує примітивні інстинкти, розкладає людину, одурманює її отрутою брехні, підлабузництва. Діти, виховані ремінцем, виростають бездушними, безсердечними людьми» (В. Сухомлинський).

• «Справжній майстер педагогічної справи і спонукає, і заставляє, і примушує, але все це робить так, що в дитячому серці ніколи не згасає цей дорогоцінний вогник: власне бажання бути хорошим ... навіть докоряючи, виражаючи невдоволення дитиною, виливаючи свій гнів ... – навіть у гніві завжди пам'ятає: тільки б не згасити у дитини цю думку – думку про недосягнену мету, про бажаність її досягнення» (В. Сухомлинський).

14. Дайте відповідь на запитання.

На чому базується метод покарання у вищій школі?

15. Дайте відповідь на запитання.

Від чого залежить ефективність методів стимулювання поведінки у вищій школі?

16. Дайте відповідь на запитання.

Які методи самовиховання Ви вважаєте найбільш актуальними? Чому?

17. Проаналізуйте методи виховання вищої школи за сторінками сучасної періодики та преси.

18. Зробіть словесну ілюстрацію застосування одного з методів виховання (на ваш вибір) у виховній практиці куратора ЗВО.

19. Вирішіть педагогічну ситуацію.

Студенти масово запізнюються на перші пари або не відвідують їх зовсім.

Способи вирішення проблеми:

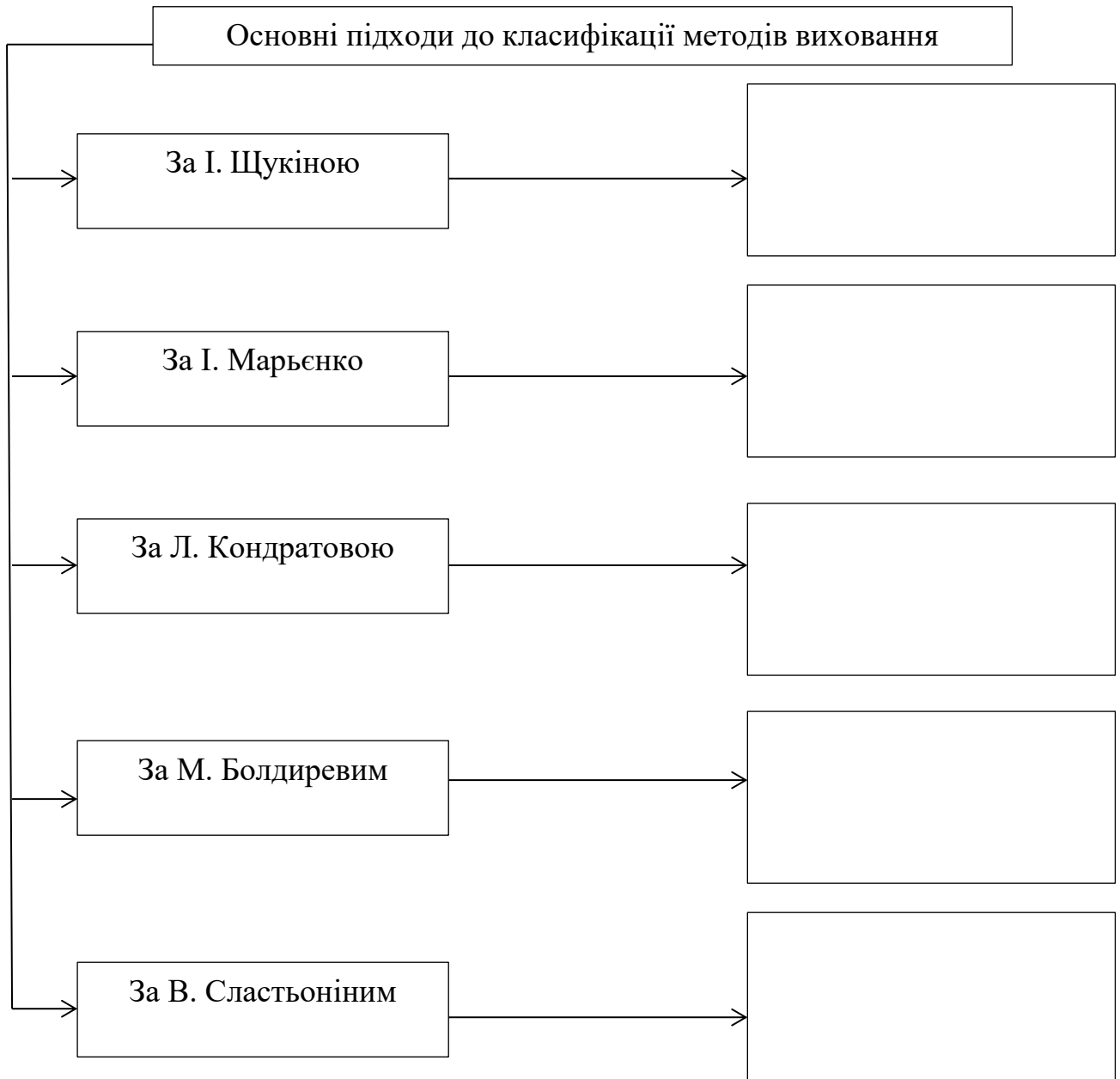
- Заборонити студентам заходити в аудиторію після дзвоника.
- Не звертати увагу на тих студентів, що запізнюються, і продовжувати викладання.
- Запропонувати студентам протягом десяти хвилин зібратися в коридорі, а потім усім разом зайти.
- Відправляти студентів, які запізнюються, до декана або його заступників.
- Прискіпливо з'ясовувати причини запізнь студентів і тільки після того дозволяти їм зайняти місця в аудиторії.

Визначте тип педагогічної ситуації.

Проаналізуйте переваги і недоліки кожного із запропонованих варіантів вирішення проблеми. Дайте їм оцінку з точки зору ефективності виховного впливу на студентів.

Якщо Вас не влаштовують запропоновані варіанти, опишіть свій спосіб вирішення ситуації.

20. Заповніть схему.

Тема 5.

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

У вихованні студентів, розвитку їх творчих здібностей, формуванні необхідних майбутньому фахівцеві якостей важлива роль належить спеціально організованій виховній роботі.

Виховання проходить успішно в процесі реалізації його загальних (індивідуальних, парних, групових, колективних або масових) форм.

Індивідуальні форми організації виховання полягають у постійній роботі студентів над своїм удосконаленням, поповненням світоглядних уявлень, виробленням поглядів, переконань, позицій. Вона забезпечується за умови спрямовуючої діяльності куратора, авторитетного викладача, представника студентського активу тощо. Індивідуальні форми виховної роботи: читання художньої літератури, колекціонування, філателія, нумізматики, гра на музичних інструментах, вишивання, малювання тощо. Індивідуальні форми роботи можуть пов'язуватися з груповими і фронтальними. Це підготовка виступів на конференцію, підготовка до участі в конкурсах, олімпіадах тощо.

Форма парної виховної роботи передбачає виховання при взаємодії двох осіб: куратор-студент, викладач-студент, студент-студент. Вона уможливорює спілкування з наявністю зворотного зв'язку, використанням найбільш доступних для студента методів, врахуванням його індивідуальних особливостей та специфічних характеру.

Групові форми організації виховної роботи у вищій школі включають врахування куратором чи окремим викладачем індивідуальних зацікавлень студентів і згрупування їх за інтересами для проведення заходів, які для них є бажаними і очікуваними. Групові форми організації виховання сприяють виявленню лідерів, організації розвитку їх потенційних можливостей.

Колективні форми організації виховання характеризуються як такі, що забезпечуються через постановку єдиної для всіх мети і зосередження уваги студентів на її реалізації. Вони можуть застосовуватись до цілого курсу (поток), кількох відділень, факультету загалом. Колективні форми організації виховання сприяють посиленню дисципліни всіх студентів, їх цілеспрямованій орієнтації на дотримання норм життя у межах ЗВО, держави.

Розглянемо найбільш поширені форми масової виховної роботи.

Тематичний вечір. Важливе місце серед форм виховної роботи займають тематичні вечори. У практиці роботи утвердилась така тематика вечорів: суспільно-політичні, присвячені державним святкам, пам'ятним датам,

політичним подіям; військово-патріотичні, приурочені до історичних дат армії і флоту України, знаменним датам в житті народів України.

Цінність тематичного вечора полягає і в тому, що в його підготовці і проведенні беруть участь самі студенти. Тут вони мають можливість проявити свою ініціативу, самостійність, ерудованість в підборі теми, запрошенні гостей, оформлені приміщення, підготовці книжкової виставки, художньої самодіяльності, підборі кінофільмів тощо.

Приклади тематичних вечорів: літературно-музичний, випускний, вечір відпочинку, екологічний.

Вечори запитань і відповідей – одна з ефективних форм організації виховання. Вона зарекомендувала себе як цікавий і живий засіб роз'яснення студентам різноманітних питань внутрішнього і міжнародного політичного життя України, виробництва, науки, техніки, культури, спорту, побуту, явищ природи тощо. На такі вечори часто запрошують працівників освіти, правоохоронних органів, лікарів та інших фахівців, причетних до проблем виховання молодого покоління.

Однією з форм виховної роботи є читацька конференція. Вона разом з тим є важливим засобом пропаганди художньої та науково-популярної літератури серед студентів.

Види і тематика читацьких конференцій різноманітні: конференція може проводитись на матеріалі одного або кількох творів на одну тему, творчості письменника, з окремої літературної або наукової проблеми. Вибір теми визначається завданням виховання, характером навчального матеріалу і віковими особливостями студентів. Залежно від типу конференцій і індивідуальних особливостей читацького колективу визначається структура її проведення.

Виховна (кураторська) година: інформаційна виховна година, відкрита виховна година, година класного керівника або організаційно-виховна година.

Політична інформація, або інформаційна виховна година, як одна з форм виховної роботи може бути оглядовою або тематичною. Оглядова політінформація – це коротке популярне повідомлення про найбільш важливі події, які хвилюють світ, нашу країну. Тематичні політінформації присвячуються розкриттю певного питання або кількох питань, органічно пов'язаних між собою.

Однією з найбільш поширених форм виховної роботи є організаційно-виховна година. Вона є важливим засобом формування у студентів моральної поведінки.

Тематику таких годин розробляє наставник з урахуванням особливостей колективу студентів. Ці години можуть проводитись у формі етичної бесіди, лекції, диспуту, усного журналу, зустрічі з цікавими людьми, обговорення книг тощо.

Останню виховну годину в семестрі доцільно присвячувати підбиттю підсумків навчання та навчально-виховної роботи з групою.

Орієнтовна структура і зміст виховної години:

1. Підготовчий етап. Передбачає повідомлення студентам теми, основних її питань для попереднього обдумування; доручення окремим з них самостійно підібрати матеріал, проведення анкетного опитування. Уся ця робота стисло фіксується у конспекті.

2. Зміст виховної години:

а) вступна частина – повідомлення теми, мотивується її актуальність і необхідність, вказуються основні питання, визначаються завдання, які потрібно вирішити, студентів у загальних рисах вводять у суть теми. Вступ розрахований на 3–7 хв.;

б) основна частина – всебічно висвітлюють суть теми, ґрунтовно розкривають головні її питання, пояснюють зміст невідомих понять, наводять приклади, які б викликали осудливе ставлення до негативних дій. Основна частина триває 35 хв.;

в) підсумкова частина – короткі висновки й узагальнення на основі матеріалу, що розглядався, стислий аналіз виступів, а за потреби – їх доповнення чи уточнення, підсумки сказаного;

г) підсумкове слово куратора (5–7 хв.). Куратор має подбати, щоб студенти брали активну участь в проведенні цього заходу.

Важливе місце серед позааудиторних форм виховання і навчання займає участь студентів в різноманітних гуртках. Члени предметних гуртків беруть участь у проведенні масових виховних заходів. Вони готують і проводять тематичні вечори, конкурси, олімпіади, тижні і місячники знань, випускають стінну газету і радіогазету, альманахи. Такі заходи сприяють поглибленню знань студентів і підвищують інтерес до навчальних предметів, ознайомлюють всіх зі змістом роботи гуртків на їх заняттях.

У виховному відношенні корисно залучати студентів до технічних гуртків. Тут вони мають можливість навчитися певного виду практичної діяльності, виготовленню різноманітних речей. Важливо, щоб діяльність технічного гуртка набрала суспільного спрямування. У технічних гуртках є можливість проводити певну профорієнтаційну роботу з студентами і виховувати у них любов до праці.

Із фізичної культури і спорту в ЗВО організуються різноманітні спортивні секції, до яких залучається значна частина студентів.

Предметні, технічні і спортивні гуртки є позааудиторними організаційними формами навчання і виховання і мають своїм головним завданням поглиблення знань, розвиток інтересів і здібностей студентів. Під час роботи цих гуртків педагог повинен передбачати і виховні питання: моральне, трудове, естетичне і фізичне виховання; високу організованість і дисципліну під час занять; залучення якомога більше студентів до роботи гуртків; активність і самостійність студентів під час занять.

Важливе місце у позааудиторній виховній роботі займають гуртки художньої самодіяльності. Виховна цінність участі студентів у роботі цих гуртків полягає в тому, що мистецтво зближує їх на сцені, пробуджує почуття відповідальності, колективне переживання успіхів і невдач. Студенти мають можливість проявити свою творчість, розумно провести свій вільний час.

Досвід показує, що учасники художньої самодіяльності краще розуміють і відчують красу мистецтва і природи, людських відносин, більше тягнуться до книги.

Кураторська година. Це важливий засіб формування наукового світогляду й моральної поведінки студентів. Тематику таких виховних заходів розробляє куратор з урахуванням особливостей групи. Це може бути бесіда про етичні проблеми, лекція, диспут, усний журнал, зустріч із цікавою людиною, обговорення книги тощо. Останню кураторську годину місяця доцільно присвячувати підбиттю підсумків навчально-виховної роботи групи (успішності, відвідуванню, дотриманню правил проживання у гуртожитку тощо). До підготовки виховного заходу куратор може залучати й самих студентів, що позитивно впливає на них.

Стінна газета. Вони бувають: – за рівнем проведення – загальновишівськими, факультетськими, курсовими та груповими; – за інформаційним наповненням – предметними, сатиричними тощо. Завдяки їм вдається формувати громадську думку, спрямовувати її у конструктивне русло. До випуску стінгазети важливо залучати якомога більше студентів – через роботу в редакційній колегії, кореспондентській мережі. Активна участь студентів у підготовці стінної газети формує у них чесність, правдивість, принциповість, уміння аналізувати та давати оцінку фактам, явищам, критично ставитися до власних та чужих вчинків.

Похід є цікавою формою виховання. Особливо захоплюючими є походи історичними місцями нашої Батьківщини. Зібрані під час походів і зустрічей матеріали оформляють у книги й альбоми.

Експерсія – складна форма навчально-виховної роботи тривалістю 45-90 хв. Під час експерсії студенти:

- а) не тільки засвоюють нові знання, а й поглиблюють, розширюють наявні; здобувають уміння і навички їх застосування;
  - б) мають можливість для комплексного використання методів навчання;
  - в) виявляють практичну значимість знань;
  - г) можуть ознайомитися з досягненнями науки;
  - д) мають змогу залучитися до наукових досліджень;
- а також експерсія:
- е) є ефективним засобом виховання студентів, зокрема їх емоційної сфери;
  - є) збагачує знаннями і самого вчителя.

Значення експерсії:

- а) знання здобуваються в природних умовах;
- б) багатство ілюстрованого матеріалу для спостереження;
- в) явища сприймаються в цілісності;
- г) збирається багатий матеріал для подальшої роботи;
- д) позитивно впливає на емоційну сферу студентів.

Типи експерсій:

- а) відповідно до навчальних програм: програмні і позапрограмні;

- б) за змістом: тематичні і комбіновані;
- в) за часом проведення відносно матеріалу, який вивчається: вступні, поточні, заключні;

До організації і проведення екскурсій висуваються вимоги:

- а) наявність у ЗВО системи екскурсійної роботи і підготовка викладача до екскурсійної роботи;
- б) чітке визначення освітньої і виховної мети екскурсії;
- в) вибір оптимального змісту екскурсії з урахуванням рівня підготовки студентів;
- г) правильний вибір екскурсійних об'єктів;
- д) дотримання логіки пізнавального процесу;
- е) оптимальний вибір методів і принципів навчання;
- є) раціональне поєднання слова і наочності;
- ж) мотивація пізнавальної діяльності студентів;
- з) формування в студентів наукового світогляду, моральних та інших якостей;
- й) формування в студентів загальноосвітніх і спеціальних вмінь і навичок у процесі застосування знань на практиці;
- і) організаційна чіткість проведення екскурсії;
- ї) дотримання правил техніки безпеки і правил поведінки під час екскурсії.

Батьківські збори. Є важливим колективним видом роботи наставника з батьками студентів. Такі збори сприяють формуванню громадської думки батьків, об'єднанню їх в єдиний колектив.

Тематика зборів визначається загальними завданнями виховання, умовами навчально-виховної роботи в групі, рівнем загальної культури та педагогічного світогляду батьків. Збори можуть відбуватися у вигляді лекцій або доповідей наставників, виступів самих батьків та обміну досвідом виховної роботи з студентами, із залученням студентів, показом їхніх робіт і художньої самодіяльності, демонструванням кінофільмів.

Однією з форм позааудиторної виховної роботи є участь студентів у випуску газети. Вони допомагають формувати громадську думку, спрямовувати її на поліпшення успішності навчання студентів, зміцнення їх дисципліни.

БЛОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Запишіть визначення та проаналізуйте за різними джерелами тлумачення поняття «форми виховання». Виокреміть їх суттєві ознаки у працях різних авторів та запишіть у таблицю. Сформулюйте власний варіант з використанням виокремлених ознак.

Суттєва ознака поняття	Кількість авторів, які визначають дану ознаку
------------------------	---

2. Проаналізуйте різні науково-педагогічні джерела і підготуйте реферат з теми: «Основні форми організації виховання у закладах вищої освіти».
3. Складіть десять тестових завдань з теми «Форми організації виховання в ЗВО».

БЛОК КОНТРОЛЮ

1. РІВЕНЬ

1. Із запропонованих відповідей оберіть правильну.

1. Основною формою педагогічної взаємодії суб'єктів навчального процесу є:

- а) лекція;
- б) спілкування викладача та студентів;
- в) процес виховання.

2. Виховання – це:

- а) соціально-педагогічно організований процес формування людини як особистості;
- б) процес формування особистості під впливом соціальних інститутів;
- в) процес формування необхідних рис і якостей особистості у освітньому закладі.

3. Проблема виховання полягає в:

- а) зростання дефіциту вихованості;
- б) неможливості контролювати і оцінювати результати виховної роботи;
- в) всі відповіді правильні.

4. Форми виховної роботи – це:

- а) варіанти організації виховного процесу, композиційна побудова виховного заходу;
- б) виховні заходи, спрямовані на формування особистості;
- в) виховні заходи, спрямовані на формування необхідних якостей особистості.

2. Назвіть форми виховання студентів у вищій школі.

3. Оберіть правильну відповідь.

1. Виділяють такі форми організації виховної роботи:

- а) фронтальні, групові, масові;
- б) масові, фронтальні, особистісні;
- в) колективні, групові, особистісні;
- г) масові, групові, індивідуальні;
- д) колективні, фронтальні, індивідуальні.

2. **Форми організації виховного процесу, що відображає внутрішні зв'язки різних елементів цього процесу і характеризує відносини вихователів та вихованців, представників одного первинного колективу або тимчасової групи – це:**
  - a) індивідуальна;
  - b) фронтальна;
  - c) колективна;
  - d) групова;
  - e) масова.
3. **За видом підготовки форми виховання поділяють на:**
  - a) навчальні, трудові, спортивні, художньо-естетичні;
  - b) імпровізаційні, експромтні, підготовлені раніше;
  - c) короткострокові, довготривалі, традиційні, періодично повторювані;
  - d) організовані викладачами, на основі співпраці зі студентами.
4. **Кімнати і зали, галереї, виставки студентських робіт, тематичні стенди відносять до форм виховання:**
  - a) діяльнісно-практичних;
  - b) інформаційно-масових;
  - c) діалогічних;
  - d) наочних;
  - e) інтегративних.

4. Визначте основні ознаки класифікації форм виховання.

5. Заповніть схему.

Форми проведення кураторської години
---

2. РІВЕНЬ

1. Обґрунтуйте умови ефективного застосування індивідуальних, групових, масових форм організації виховання.

2. Розробіть план проведення екскурсії для студентів першого курсу за темою «Харків–педагогічний».

3. Складіть орієнтовну тематику кураторських виховних годин на перший семестр (або другий) семестр з урахуванням визначних дат навчального року.

4. Заповніть картку.

Охарактеризуйте форми виховання за об'єктом впливу _____

_____

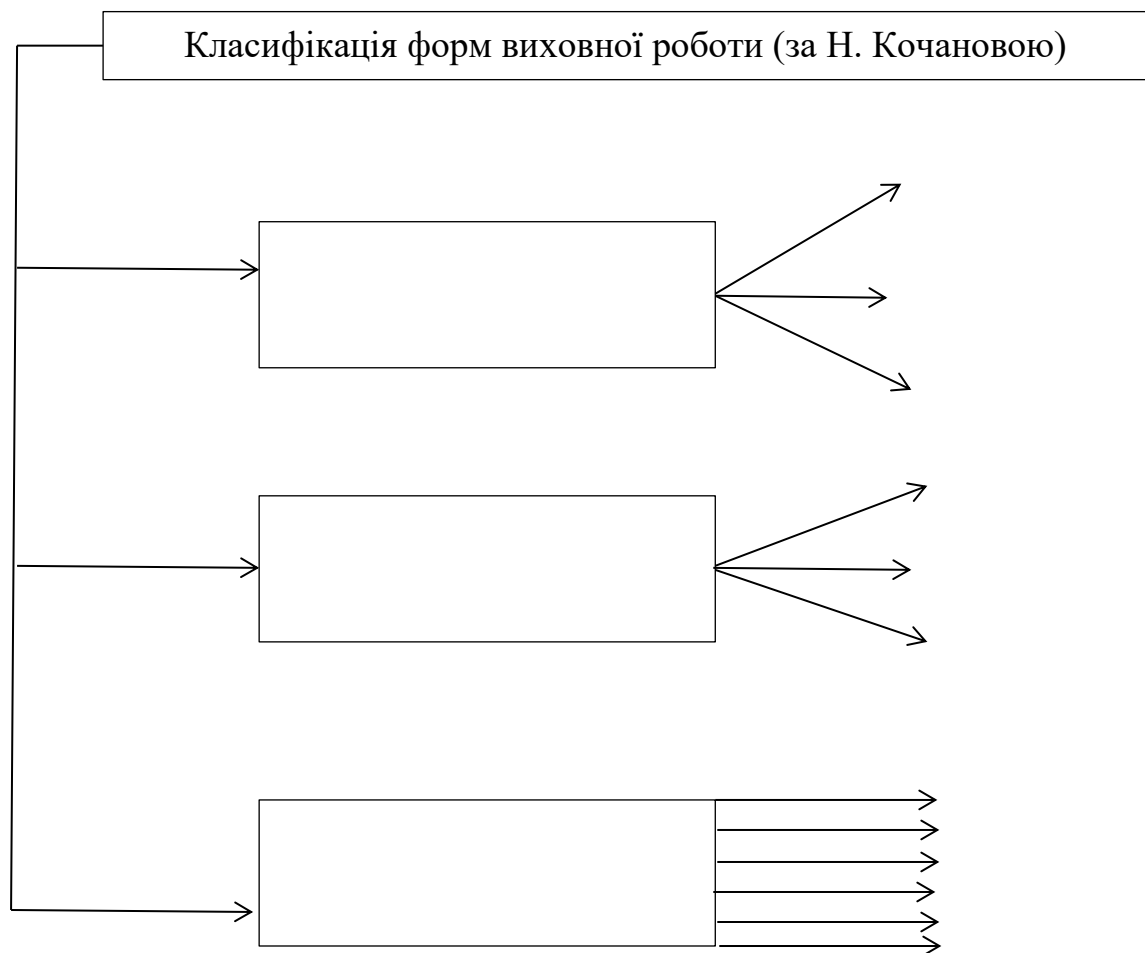
Охарактеризуйте форми виховання за методикою виховного впливу _____

_____

Визначте вимоги, яких необхідно дотримуватися під час проведення вікторини _____

_____

5. Заповніть схему.

6. Розкрийте суть індивідуальних форм організації виховання студентів.

7. Розкрийте особливості парних форм організації виховання студентів.

8. Словесно проілюструйте зміст однієї із спеціальних форм організації виховання студентів.

9. Оберіть правильну відповідь.

1. Організаційна виховна година складається з:
  - a) постановки мети, поділу групи на команди, проведення заходу, підбиття підсумків, нагородження переможців;
  - b) організаційної частини, повідомлення мети та теми, актуалізації опорних знань, повідомлення нового матеріалу, виконання вправ, підбиття підсумків;
  - c) вступного слова наставника, виступів студентів, дискусії, підбиття підсумків, заключного слова наставника;
  - d) читання художньої літератури, гри на музичних інструментах, малювання, підготовки до участі в олімпіаді.
2. Організаційна форма виховної роботи – це:
  - a) спосіб організації виховного процесу, що характеризує взаємовідносини вихователів і вихованців;
  - b) найкоротший шлях досягнення оптимальних результатів, що відповідають поставленим виховним цілям;
  - c) вихідне положення, що впливає із закономірностей виховання і визначає загальне спрямування виховного процесу;
  - d) стійкий і суттєвий зв'язок між елементами виховного процесу, що забезпечує його ефективність.
3. До групових форм виховної роботи відносяться:
  - a) тематичний вечір, вечір запитань і відповідей, конференція, тижні з різних предметів, зустріч з видатною людиною, огляд, олімпіада, книжкова виставка, КВК, фестиваль, радіо-газета;
  - b) виховна година, інформаційна виховна година, перегляд і обговорення кінофільму;
  - c) читання художньої літератури, гра на музичних інструментах, колекціонування, філателія, нумізматики, малювання, підготовка до участі в олімпіаді;
  - d) книги, засоби масової інформації, мистецтво, слово викладача.
4. Форми виховної роботи поділяються на:
  - a) словесні, практичні, наочні;
  - b) масові, групові, індивідуальні;
  - c) добровільні і примусові;
  - d) цікаві і нецікаві.
5. У основу класифікації форм виховної роботи покладено:
  - a) ефективність проведення виховного заходу;
  - b) кількість викладачів, які займаються підготовкою виховного заходу;

- c) кількість студентів, гостей, викладачів, які беруть участь в виховному заході;
- d) кількість студентів, які беруть участь у виховному заході.

10. Розробіть схему аналізу масового заходу (на Ваш вибір).

3 РІВЕНЬ

1. Охарактеризуйте вибір та застосування сучасних форм виховної роботи зі студентами різних курсів навчання.

2. Розробіть сценарій кураторської години для студентів-першокурсників за темою «Шануємо День Гідності та Свободи».

3. Розробіть сценарій дискусії для студентів другого курсу за однією з поданих тем:

- 1. Як пізнати себе?
- 2. Моральний стрижень людини: у чому він?
- 3. На яких дорогах шукати щастя?
- 4. Портрет мого покоління.
- 5. Про смаки не сперечаються.
- 6. Що означає знайти своє місце в житті?

4. Обґрунтуйте доцільність визначення рівня підготовки викладача під час проведення виховного заходу.

5. Складіть план проведення тренінгу з теми «Розвиток лідерських якостей у студентів».

6. Розробіть план проведення заочної екскурсії «Харків – місто Великих людей!» для студентів четвертого курсу з метою підвищення їх інтелектуального рівня та збагачення життєво необхідною інформацією.

7. За поданою структурою складіть свій план-конспект кураторської виховної години для студентів другого курсу з напрямку «національно-патріотичне виховання».

Орієнтовна структура кураторської виховної години:

- Мета
- Завдання заходу
- Форма проведення
- Обладнання
- Рекомендована література
- Перебіг заходу
- Підсумок

8. Дайте відповідь на запитання.

У чому полягає відмінність групових і колективних форм організації виховання студентів?

9. Заповніть таблицю.

План масових академічних заходів на другий семестр 20__-20__ н.р.

Дата	Назва	Форма заходу	Коротка характеристика

10. Проаналізуйте план виховних заходів академії. Внесіть обґрунтовані пропозиції щодо його удосконалення.

11. Складіть програму самовиховання особистості.

Завдання для контрольної роботи

1 варіант

1. Розкрийте мету і завдання виховної роботи в ЗВО.
2. Охарактеризуйте методику проведення масових форм виховної роботи в ЗВО.
3. Подати характеристику національного виховання студентів (зміст, форми, методи, засоби).

2 варіант

1. Назвіть та обґрунтуйте принципи виховної роботи в ЗВО.
2. Розкрийте методику проведення групових форм виховної роботи в ЗВО.
3. Подати характеристику морально-етичного виховання студентів (зміст, форми, методи, засоби).

3 варіант

1. Охарактеризуйте прийоми самовиховання студентів.
2. Розкрийте методику проведення індивідуальних форм виховної роботи в ЗВО.
3. Подати характеристику фізичного виховання студентів (зміст, форми, методи, засоби).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 1. Планування виховного процесу закладів вищої освіти. *Тема 2.* Куратор академічної групи – організатор виховної роботи у студентському колективі. *Тема 3.* Методика вивчення особистості й колективу. Методика формування студентського колективу. *Тема 4.* Студентське самоврядування. *Завдання для контрольної роботи.*

Тема 1.

ПЛАНУВАННЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Процес входження України до європейського освітнього простору зумовлює впровадження європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці нашої держави, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків в ЄС. Глибоке реформування, що відбувається в освіті, вимагає певних змін у змісті та організації системи позанавчального виховання у закладах вищої освіти України. На сьогодні важливою умовою забезпечення ефективності виховного процесу є його педагогічне планування тому, що воно допомагає цілеспрямовано і чітко передбачати позитивні результати позанавчальної діяльності, надає виховній роботі систематичності, сприяє зростанню її дієвості.

У словнику «Професійна освіта» зазначається, що виховання – це процес цілеспрямованого і планомірного формування і розвитку світогляду, переконань і почуттів, волі і характеру, потреб і здібностей, моральних, трудових, естетичних та фізичних якостей людини, характерних рис особистості, формування духовності, культури та фізичних сил особистості студента, підготовка його до життя, активної участі у трудовій діяльності як фахівця.

Нині перед закладами вищої освіти поставлено за мету виховання молодого покоління, формування цілісної особистості кожного громадянина України – як людини з яскраво вираженою національно-громадянською позицією і як високопрофесійного фахівця, зберігаючи та укріплюючи його фізичне та моральне здоров'я.

Система виховної роботи у педагогічному закладі вищої освіти повинна містити три взаємопов'язаних компоненти:

- виховання в процесі навчання;
- позанавчальна виховна діяльність;
- громадська робота (превентивне виховання, включаючи підтримку здорового морально-психологічного клімату в колективі, стиль взаємин).

Поєднання всіх названих етапів у єдину систему вимагає цілеспрямованих, організованих зусиль з боку всього педагогічного колективу, громадських організацій навчального закладу, студентського активу та самих студентів.

Велику роль у професійному становленні особистості майбутнього фахівця відіграє позанавчальна діяльність тому, що саме в ній студент може пізнати специфіку виховних ситуацій, типових для майбутньої професійної діяльності, навчитися знаходити правильні рішення у різноманітних ситуаціях, опиняючись в умовах, які є найближчими до майбутньої самостійної діяльності. Позааудиторна виховна робота як необхідна складова загального процесу виховання особистості у ЗВО при педагогічній допомозі викладачів повинна бути скерована на ефективну організацію самостійної роботи студентів, цілеспрямовану організацію їх дозвілля, максимальне задоволення пізнавальних і культурних потреб молоді, всебічний розвиток індивідуальних творчих потенцій студентів. Ця робота проводиться у формі різноманітних заходів у групі, на факультеті, у ЗВО; стимулює формування особистості майбутнього фахівця.

На сьогодні одним із аспектів удосконалення організації системи позанавчального виховання у закладі вищої освіти є педагогічне планування. Воно дозволяє звести в єдине ціле, погодити інтереси як студентського колективу вищого навчального закладу, так і конкретної особистості, що допоможе цілеспрямованому і чіткому передбаченню позитивних результатів виховної роботи, наданню їй систематичності, дієвості.

Упровадження передових педагогічних технологій планування в практику роботи дає підстави стверджувати, що планування – один із методів виховної роботи, який дозволяє чітко, продумано організувати життєдіяльність колективу як усього закладу, так і окремої групи, включаючи кожного студента в особистісно-значущу, спортивно-оздоровчу діяльність, і відповідає традиціям навчально-виховного закладу. Воно починається із всебічного і глибокого аналізу виховної роботи і визначення актуальних завдань педагогічного вишу на певний період з урахуванням можливостей їх виконання. Г. Сорока виділяє кілька етапів планування виховної роботи:

1) підготовчий (визначення предмета і відрізка часу, структурування предмета);

2) аналітичний (аналіз результатів і наявного досвіду, діагностика, узагальнення результатів аналізу);

3) моделюючий (цілепокладання, колективне планування, вибір змісту і засобів, прогнозування результатів, розподіл подій у часі);

4) заключний (вибір структури плану та його оформлення).

Якщо правильно підходити до організації планування, то план є не просто формальним документом, а важливою і необхідною передумовою ефективного виховного процесу, що вказує на орієнтири діяльності, на їх зміст і обсяг та допомагає самому педагогу діяти відповідно до задуму; а планувати виховний процес – означає створити для студентської молоді таке сприятливе, комфортне середовище, в якому вони найповніше розкриють свій внутрішній світ та досягнуть успіхів.

Система планування виховної роботи в закладі вищої освіти може включати:

- план виховної роботи в академії (комплексний);
- план організаційно-виховної роботи факультету;
- план виховної роботи кафедри;
- план виховної роботи зі студентами куратора академічної групи;
- план роботи студентської ради ЗВО;
- план роботи студентського містечка;
- план роботи вихователів гуртожитку;
- семестрові графіки основних виховних заходів на всіх рівнях (ЗВО, факультет, кафедра, академічна група).

До планів виховної роботи ЗВО можуть включатись такі ефективні форми роботи:

- доповіді, лекції, диспути (на культурно-етичні, естетичні, молодіжні проблеми), конференції, круглі столи; зустрічі з ветеранами і героями війни, праці; зустрічі з представниками та студентами інших закладів вищої освіти;
- вечори-зустрічі з відомими людьми – науковцями, митцями тощо;
- святкування ювілейних дат різних рівнів;
- вечори відпочинку, гумору, літературні вечори, дискотеки;
- конкурси, вікторини, КВК;
- екскурсії в музеї, відвідування кінотеатрів, театрів, культурних центрів;
- дні факультетів, відкритих дверей, рідної мови (чи спеціальності за навчанням);
- спортивні змагання, ігри, спортивні чемпіонати;
- презентація творчих здобутків студентів та викладачів;
- різноманітні психологічні тренінги (на рівні академічної групи чи факультету);
- виставки нових надходжень у бібліотеку тощо.

Річний план виховної роботи закладу вищої освіти має виходити з глибокого аналізу діяльності професорсько-наукового і студентського колективів і орієнтувати їх на досягнення кінцевого результату в освітньому процесі.

Планування виховної роботи в закладі вищої освіти визначає результати та перспективність системи виховної роботи. Цілеспрямоване і чітке планування допомагає кураторам уникнути багатьох помилок та негативних явищ у студентській групі. Обґрунтований план дозволяє намітити загальні перспективи та конкретні шляхи вирішення поставлених виховних завдань.

Основні вимоги до планування виховної роботи в закладі вищої освіти: цілеспрямованість плану; врахування потреб та інтересів, індивідуальних особливостей кожного студента; співтворчість педагогів та студентів в організації виховної роботи; зв'язок з життям суспільства, майбутньою професійною діяльністю студентів; комплексний характер планів; цілісний підхід до процесу планування; наступність змісту та форм виховної роботи; конкретність, доцільність плану, врахування особливостей студентського колективу, рівня його розвитку, традицій, що склалися; розумна насиченість плану.

БЛОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Проаналізуйте 2-3 основні документи, які регламентують нормативно-правову базу діяльності ЗВО та підготовки сучасного фахівця з вищою освітою.
2. Підготуйте реферативне повідомлення на тему «Особливості планування виховної роботи у ЗВО».

БЛОК ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ

1. РІВЕНЬ

1. Складіть план-схему виховної роботи академії.
2. Доповніть речення.

Плани з виховної роботи бувають:

-
-
-
-
-
-

2. РІВЕНЬ

1. Обґрунтуйте основні вимоги до плану виховної роботи куратора академічної групи.

2. Ознайомтеся із Положенням про організацію виховної роботи в академії та випишіть пріоритетні завдання

- для першого курсу _____
_____
_____

- для другого курсу _____
_____
_____

- для третього-четвертого курсів _____
_____
_____

- для четвертого-п'ятого курсів _____
_____
- для п'ятого-шостого курсів _____
_____

3. Випишіть із Положення про організацію виховної роботи вашого ЗВО основні форми і методи роботи для першого курсу; для другого курсу; для третього-четвертого курсів; для четвертого-п'ятого курсів; для п'ятого-шостого курсів.

3. РІВЕНЬ

6. Запропонуйте план виховної роботи Вашого факультету (академічної групи)

7. Проаналізуйте доцільність використання педагогічного моніторингу як засобу підвищення якості виховання студентів. Аргументуйте свій вибір

8. Розробіть рекомендації щодо організації та проведення масового заходу (на Ваш вибір).

9. Розробіть схему аналізу масового заходу (на Ваш вибір).

10. Розробіть інструкцію з безпечної поведінки під час проведення масового заходу.

11. Розробіть план роботи куратора академічної групи будь-кого курсу

Приклад оформлення плану виховної роботи

№з/п	Захід	Термін виконання	Відповідальний виконавець
	1. Навчальна робота (заходи, спрямовані на формування культури навчальної праці, залучення студентів до різних форм науково-дослідної роботи, моніторинг якості навчання й дисципліни студентів, індивідуальна робота з студентами)		
	2. Організаційна робота (заходи, спрямовані на розвиток згуртованості студентського колективу, залучення студентів до участі в громадському житті, робота з активом групи)		

3. Моральне виховання (заходи, спрямовані на виховання моральних якостей студентів: совісність, відповідальність, справедливість, чесність, доброта, дисциплінованість, толерантність тощо)			
4. Національно-патріотичне виховання (заходи, спрямовані на формування національної свідомості студента, готовності відстоювати інтереси Батьківщини)			
5. Громадянсько-правове виховання (заходи, спрямовані на формування активної громадянської позиції, здатності студента до захисту права та виконання своїх громадських обов'язків, відображених у Конституції України)			
6. Фізичне виховання (заходи, спрямовані на формування відповідального ставлення студента до власного здоров'я інших, профілактику адекватної поведінки)			
7. Естетичне виховання (заходи, спрямовані на формування в студентів здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності)			
8. Інші напрями виховання за власним вибором			
9. Робота з органами студентського самоврядування			

Тема 2.

КУРАТОР АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ – ОРГАНІЗАТОР ВИХОВНОЇ РОБОТИ У СТУДЕНТСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Наставництво – це діяльність, що полягає в наданні допомоги порадами, навчанням.

Наставник студентської групи закладу вищої освіти – «це педагогічний працівник, який здійснює педагогічну діяльність з колективом студентів групи, окремими студентами, їх батьками, організацію і проведення позааудиторної та культурно-масової роботи, сприяє взаємодії учасників освітнього процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання й виховання, самореалізації та розвитку вихованців, їх соціального захисту». Отже, куратор, наставник, класний керівник – слова зі схожим значенням.

В управлінні виховною роботою у студентській академічній групі значна роль належить куратору. Куратор – це викладач закладу вищої освіти, що координує виховну роботу в академічній групі.

Основними завданнями куратора є:

- надання допомоги студентам у формуванні студентського колективу академічної групи, проведення індивідуальної та групової виховної роботи;
- встановлення зв'язків з батьками студентів, з'ясування проблем студентів;
- надання їм допомоги;
- здійснення педагогічного контролю за навчальним процесом;
- відповідальність за дотриманням студентами моральних, етичних норм поведінки, статуту і внутрішнього розпорядку академії.

Напрями роботи кураторів академічних груп 1-го і 2-го курсів

По-перше, необхідно навчити студентів вчитися й допомогти адаптуватися в умовах нового для них студентського побуту.

По-друге, саме на перших курсах треба сформувати у студентів інтерес до навчання.

По-третє, важливо «згуртувати» групу.

Етапи виховної роботи куратора групи

1. Визначення сукупності рис і якостей особистості, які слід сформувати у студента (ідеал майбутнього професіонала).

2. Вивчення індивідуальних особливостей студента, його позитивних рис, недоліків у характері й поведінці, визначення якостей, які ще не сформовані або перебувають на стадії зародження.

3. Реалізація програми виховання шляхом залучення студентів до різних видів діяльності, участь у яких сприяє формуванню досвіду поведінки.

4. Самостійна робота студента над собою, самоосвіта й самовиховання.

Кураторові групи I-го курсу необхідно:

1. Ознайомити студентів зі:

- статутом академії;
- правами й обов'язками студентів;
- правилами внутрішнього розпорядку академії;
- Положенням про студентський гуртожиток;
- Положенням про органи студентського самоврядування академії;
- наказами ректора академії, що стосуються профілактики правопорушень.

2. Допомогти організувати роботу студентського активу групи.

3. Проводити в групі різноманітні заходи, зокрема: для згуртування колективу, культурні (походи до театру, на виставки тощо), дискусійні (тематичні, аналіз складних життєвих ситуацій), розважальні.

4. Інформувати студентів про різні заходи (факультетські, академічні, міські) з метою активізації їхньої участі; про нові документи, які регламентують студентське життя.

5. Здійснювати роботу з батьками студентів (заохочення успішних, інформування про правопорушення тощо).

6. Сприяти вирішенню житлово-побутових питань студентів.

7. Вирішувати інші питання, з якими звертаються студенти.

Провідним напрямом виховної діяльності в умовах сучасної практики вищої школи є педагогічна підтримка студентів, яку покликані здійснювати наставники студентської академічної групи. Остання виступає головною первинною ланкою у виховній системі ЗВО. Надаючи допомогу студентам академічної групи в організації життєдіяльності, куратор здійснює координацію, інтеграцію і корекцію педагогічної взаємодії в системі «викладач-група», а також як психолог здійснює індивідуальну підтримку в саморозвитку студента.

Основні функції, які визначають зміст управлінської діяльності куратора (за В. Соколовою): аналітична, організаторська, комунікативна.

Аналітична функція Ця функція передбачає планування і організацію виховної роботи в студентській академічній групі на діагностичній основі.

Організаторська функція передбачає надання допомоги органам студентського самоврядування, творчим групам, радам справ в організації культурно-освітньої роботи, пізнавального дозвілля студентів, залученні їх до тих видів діяльності, які відповідають їх інтересам, потребам та соціальним запитам і мають характер творчо-розвивальних.

Комунікативна функція полягає у створенні сприятливого психолого-педагогічного клімату в групі. В основі управління виховною роботою лежить творча взаємодія наставника з окремими студентами чи групою в цілому.

При виникненні конфліктних ситуацій в системі «адміністрація-студент» куратор виступає посередником у їх вирішенні; захищає права студентів, інформує адміністрацію щодо їх пропозицій, побажань, зокрема, стосовно організації освітнього процесу, вирішення практичних соціально-побутових проблем.

В особистісно орієнтованій взаємодії в системі «наставник-студент» здійснюється соціалізація студентської молоді.

Зазначені функції зумовлюють алгоритм діяльності куратора, який включає такі етапи управлінського циклу у виховній системі:

- діагностику (вивчення студентів академічної групи, їх індивідуального розвитку і групової взаємодії та взаємин, одержання необхідних для організації виховної роботи відомостей про студентів);

- планування (визначення мети, завдань, змісту, методів, засобів, форм організації виховання). Як правило, метою є організація психосоціального середовища в студентській академічній групі, яке сприяє розвитку духовного потенціалу кожного студента, його саморозвитку, самовихованню, самореалізації. Для цього можуть використовуватися такі методи, як діалог, дискусія в умовах співробітництва, поєднання групових та індивідуальних форм виховної роботи тощо;

- організацію і координацію виховної взаємодії (розробка розгорнутих планів конкретних заходів і координація діяльності студентів, спрямованої на їх реалізацію);

- аналіз і оцінку підсумків роботи (передбачає анкетування, тестування, узагальнення результатів педагогічного спостереження з метою визначення рівня вихованості кожного студента, а також характеру міжособистісних взаємин в колективі. При цьому куратор робить висновки щодо власної професійної компетентності як вихователя.

Доцільно зазначити, що ефективність виховної діяльності куратора визначається не формою планування та кількістю заходів, а тим, наскільки він знає студентів групи, поважає їх і на цій основі вибудовує стратегію і тактику виховної взаємодії. Його діяльність спрямовується на створення оптимального середовища в умовах студентської академічної групи.

Методи виховання, виходячи із засад демократизації виховання, слід розглядати не як спосіб педагогічного впливу на вихованців, а як виховну взаємодію її суб'єктів (вихователів і вихованців) і об'єктів середовища, з якими суб'єкти взаємодіють і які несуть в собі певні цінності.

Виховна діяльність куратора студентської академічної групи полягає у створенні сприятливих умов для формування цілісної особистості громадянина України в тому середовищі, у якому проходить життєдіяльність студентів (стосунки в академії, гуртожитку; зміст освіти, методи і форми навчання і виховання тощо). Відбувається переорієнтація уваги з вербальних методів виховання (лекції, бесіди тощо) на діяльнісне виховання, перехід від «примусу» зовнішнього до «самопримусу» внутрішнього, коли позитивний досвід поведінки формується на основі саморегуляції і саморегламентації особистості, в процесі самовиховання, без участі вихователя. При цьому у виховній роботі куратора більшого значення набувають організаційні зусилля, спрямовані на забезпечення активності самого вихованця. Такий шлях вироблення активної громадянської позиції студентської молоді.

Вимоги до особистості куратора:

- професіоналізм;
- високі моральні якості;
- активна громадянська позиція;
- особистий приклад в усьому;
- повага до законів держави;
- національна свідомість і самосвідомість;
- національна гідність, патріотизм;
- активний спосіб життя;
- гуманізм, духовність.

Моделі кураторства:

1. куратор-інформатор;
2. куратор-організатор;
3. куратор-психотерапевт;
4. куратор-батько;
5. куратор-приятель;
6. куратор-адміністратор;
7. куратор-професіонал.

БЛОК ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Ознайомтесь із Положенням куратора (наставника) студентської групи та випишіть основні завдання роботи куратора академії та його обов'язки.
2. Підготуйте реферативне повідомлення на тему «Шляхи вдосконалення діяльності куратора академічної групи».
3. Підготуйте реферативне повідомлення на тему «Становлення інституту кураторства: історичний аспект».

БЛОК ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ

1. РІВЕНЬ

1. Розкрийте алгоритм планування виховної роботи в академічній групі.
2. Охарактеризуйте основні функції куратора академічної групи.
3. Дайте відповідь на запитання.

За якими критеріями, на Вашу думку, можливо оцінити ефективність роботи куратора?

4. Дайте відповідь на запитання.

З яких елементів складається план виховної роботи куратора академічної групи?

5. Дайте відповідь на запитання.

З яких компонентів складається виховна діяльність куратора академічної групи?

6. Назвіть основні обов'язки куратора.

7. Оберіть правильну відповідь.

1. Функції куратора студентської групи:

- a) дослідження, анкетування, тестування, інтерв'ю, бесіда;
- b) управління, планування організації та контролю, стимулювання, діагностування, координаційна, виховна;
- c) покарання, заохочення, привчання, переконання, бесіда, лекція, диспут;
- d) управління, планування організації та контролю, стимулювання, діагностування, дослідження, анкетування, тестування, інтерв'ю, бесіда.

2. Напрямами роботи куратора є:

- a) організація за потреби навчальної, матеріальної та моральної допомоги студентам та їх батькам;
- b) управління, планування організації та контролю, стимулювання, діагностування;
- c) бесіди з учнями, навчальні заняття, перспектива, гра, традиції, громадська думка, змагання, спільні справи;
- d) вивчення студентського колективу, його організація та виховання, сприяння різнобічному розвитку особистості, забезпечення високої якості знань, дисципліни, співпраці з батьками.

8. Розв'язати кросворд.

- 1. Одна із функцій куратора, спрямована на встановлення контактів.
- 2. Один із видів змагань.
- 3. Керівник студентської групи.
- 4. Складний, багатогранний, діалектично протирічний цілеспрямований процес формування людини.
- 5. Одна із функцій куратора, спрямована на організацію пояснень особистості.
- 6. Один із принципів виховного процесу, реалізація якого сприяє становленню вільної особистості.
- 7. Один із етапів виховання.

1.						К							
		2.				У							
3.						Р							
		4.				А							
5.						Т							
						О							
						Р							

2. РІВЕНЬ

1. Розкрийте особливості здійснення соціалізації студентської молоді у взаємодії з куратором.

2. Розкрийте роль куратора у процесі самовиховання та самореалізації студентів.

3. Дайте відповідь на запитання.

Що включає змістовно-діяльнісний компонент виховної роботи куратора академічної групи?

4. Дайте відповідь на запитання.

Які заходи Ви запропонували б студентам, якби були куратором групи?

5. Дайте відповідь на запитання.

Що входить до плану роботи куратора групи та методики його відпрацювання?

6. Вирішіть педагогічну ситуацію.

Куратор академічної групи, обминаючи викладача, дає термінове завдання вихованцеві. Який у цей час вже виконує відповідальне доручення викладача. Куратор й викладач вважають свої доручення невідкладними.

Оберіть оптимальний для Вас варіант виходу із проблеми. Що має врахувати викладач, пояснюючи студенту дану ситуацію?

7. Вирішіть педагогічну ситуацію.

Куратор академічної групи звернув увагу на неповажне ставлення студентів до Івана Петровича, літнього викладача. На запитання, чим зумовлена подібна поведінка, студенти відповіли, що не поважають Івана Петровича ні як

фахівця, ні як особистість, адже його погляди і переконання застаріли і немає сенсу до них прислухатися.

Які особистісні вади виявили студенти? Як варто відреагувати кураторові на відверті висловлювання студентів? Які шляхи подолання бар'єру між викладачем і студентами Ви можете запропонувати?

8. Обґрунтуйте сутність принципів виховання, яких повинен дотримуватися куратор академічної групи при побудові плану виховної роботи на навчальний рік.

9. Розкрийте критерії оцінювання роботи куратора академічної групи.

10. Складіть кросворд до теми «Куратор академічної групи – організатор виховної роботи у студентському колективі».

3. РІВЕНЬ

1. Дайте відповідь на запитання.

Що, на Вашу думку, свідчить про професійну непридатність викладача ЗВО на посаду куратора академічної групи? Чи кожен викладач ЗВО повинен бути куратором групи?

2. Дайте психолого-педагогічну характеристику (компетентності) та вкажіть сучасні вимоги до особистості куратора академічної групи.

3. Охарактеризуйте зміст виховної роботи куратора академічної групи з урахуванням її етапності.

4. Дайте відповідь на запитання.

Від чого залежить ефективність і результативність роботи куратора академічної групи?

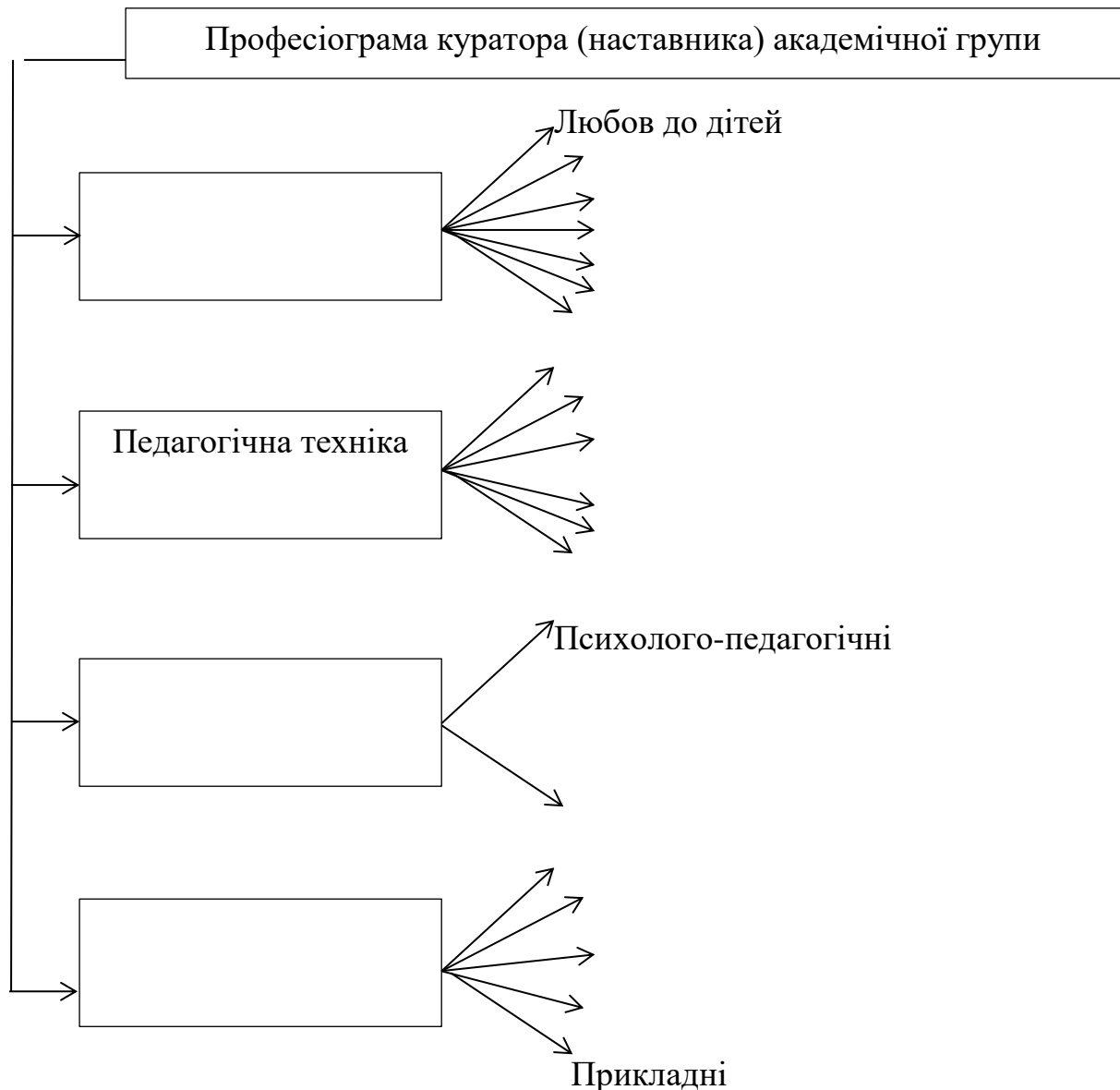
5. Розробіть циклограму виховної роботи куратора академічної групи на кожний день протягом тижня.

6. Складіть план роботи куратора (наставника) академічної групи відповідно до плану виховної роботи академії.

7. Розкрийте особливості здійснення соціалізації студентської молоді у взаємодії з куратором.

8. Складіть 10 тестових запитань з теми «Куратор академічної групи – організатор виховної роботи у студентському колективі».

9. Доповніть схему.

10. Вирішіть педагогічну ситуацію.

У найнапруженіший період – кінець семестру, коли студенти виконують модульні контрольні роботи з різних навчальних предметів, один із студентів скоїв негативний вчинок. Порушено навчальну дисципліну, психологічний мікроклімат в академічній групі. Кураторові невідомий винуватець, але його необхідно виявити та покарати.

Як би Ви вчинили на місці куратора групи? Обґрунтуйте найбільш прийнятний для Вас варіант рішення.

11. Охарактеризуйте напрями, форми та засоби роботи куратора академічної групи з батьками студентів.

12. Вирішіть педагогічну ситуацію.

Другокурсники познайомилися зі своїм новим куратором. Під час першої зустрічі викладач запропонував кожному вдома подумати про те, що він очікує від свого наставника. Під час наступної зустрічі з'ясувалося, що жоден студент навіть не згадав про пропозицію куратора. Це було неприємною несподіванкою для нього, і куратор вирішив, що він нікого не цікавить.

Про що, на Ваш погляд, може свідчити подібна ситуація? У чому Ви вбачаєте причини пасивності студентів? Запропонуйте оптимальне вирішення ситуації.

Тема 3.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ Й КОЛЕКТИВУ. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Формування особистості – процес соціального розвитку людини, становлення її як суб'єкта діяльності, члена суспільства, громадянина.

Особистість – соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що визначається залученістю людини до конкретних суспільних, культурних, історичних відносин.

Основні чинники формування і розвитку особистості:

- роль спадковості у людському розвитку;
- вплив середовища на розвиток особистості;
- роль виховання у розвитку людини та формуванні особистості;
- активна діяльність особистості як чинник її розвитку.

Особистість і колектив утворюють єдність, вони сприяють росту й розвитку один одного. Провідним є вплив колективу на особистість.

Студентські колективи й особистісні їх складові вимагають уважного вивчення й психолого-педагогічного керівництва протягом усього періоду навчання у виші, але особливо в період становлення. Першокурсників хвилюють питання навчання, суспільної роботи, спілкування. Необхідно вивчити віковий і соціальний склад студентів, тривалість перерви в навчанні, що передує досвід суспільної й виробничої роботи, побутові умови, установити ступінь їхньої підготовленості до опанування вишівської програми, провести спостереження за їхньою діяльністю, установити типові труднощі.

Методи вивчення особистості та колективу – соціометрія, педагогічне спостереження (звичайне і стандартизоване, відкрите і приховане, суцільне і вибіркове), методи опитування (бесіда, інтерв'ю, анкетування, тестування), педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний, природний і лабораторний, пілотажний, вирішальний, навчально-виховний), метод узагальнення незалежних характеристик (або метод експертних оцінок), методи колізій, завчасного знайомства зі студентами, аналіз результатів діяльності студентів, вивчення умов їх життя і виховання.

Наставники вивчають орієнтовну програму вивчення особистості студента та орієнтовну програму вивчення студентського колективу. Значна увага приділяється питанню обробки результатів дослідження та їх використання у виховному процесі.

Метод педагогічного спостереження

Педагогічне спостереження – це один з методів вивчення особистості й колективу, який передбачає організоване й цілеспрямоване сприйняття різних явищ та фактів, що характеризують поведінку студентів у природних умовах.

Види педагогічного спостереження:

- суцільне і вибіркоче;
- відкрите і приховане;
- звичайне і стандартизоване;
- інструментальне;
- експериментальне.

Поведінка студента характеризується різними відношеннями, зв'язками, тому спостерігати їх всі разом практично неможливо. Саме через це спостереження частіше за все носить вибіркочий характер, тобто педагог спостерігає, наприклад, за взаєминами між студентом і його товаришами.

Стандартизоване спостереження. Спостерігач отримує готові описи різних зразків поведінки студента, психологічне значення яких заздалегідь проаналізоване й оцінене. Виявити в поведінці студента аналог того чи іншого зразка, спостерігач приписує йому певну властивість.

Інструментальне спостереження – фіксується за допомогою відеокамери, інших технічних засобів.

Експериментальне спостереження – за групою або студентом, які знаходяться в змінених умовах.

Вимоги до проведення педагогічного спостереження:

- природність, тобто об'єкт дослідження не повинен знати, що за ним спостерігають, адже тоді порушиться природність його поведінки. Спостереження найчастіше проводиться під час навчального процесу чи виховних заходів;

- комплексність, тобто спостерігати треба за людиною в цілому, і лише із загальних результатів вичленувати ті конкретні, які потрібні (наприклад, стан пам'яті, риси характеру) ;

- об'єктивність висновків із матеріалів спостережень;

- цілеспрямованість;

- планомірність;

- систематичність;

- спостереження в діяльності.

Особистість виявляє себе перш за все в діяльності, тому спостерігати за студентами краще в той час, коли вони беруть участь в діяльності (навчальній, трудовій, позааудиторній), особливо якщо ця діяльність спільна.

Педагогічна цінність спостереження в тому, що воно дає можливість скласти об'єктивне уявлення про рівень вихованості студентів.

Слабкою стороною спостереження є перехід від фіксації окремих фактів до їх узагальнення. Цей недолік можна ліквідувати завдяки стандартизованому спостереженню.

Звісно, за результатами спостереження важко виявити мотиви вчинків студента, для цього варто застосовувати інші методи – бесіду, експеримент, анкетування.

Крім того, спостереження – досить трудомісткий метод, студентів слід спостерігати в різних ситуаціях та видах діяльності протягом тривалого часу і застосовувати його у комплексі з іншими методами.

Соціометричний тест

Соціометричний тест – це один із методів вивчення структури міжособистісних взаємин у студентській групі, описаний Д. Морено. Автор уважав, що всі проблеми в суспільстві можна вирішити, якщо підібрати людей на робочих місцях, у сім'ях, в інших малих соціальних групах, зокрема і в студентській, врахувавши їхні симпатії. Соціометрична методика дає можливість виявити симпатії та антипатії студентів один до одного.

Методика проведення соціометричного тесту

1 етап – підготовча робота

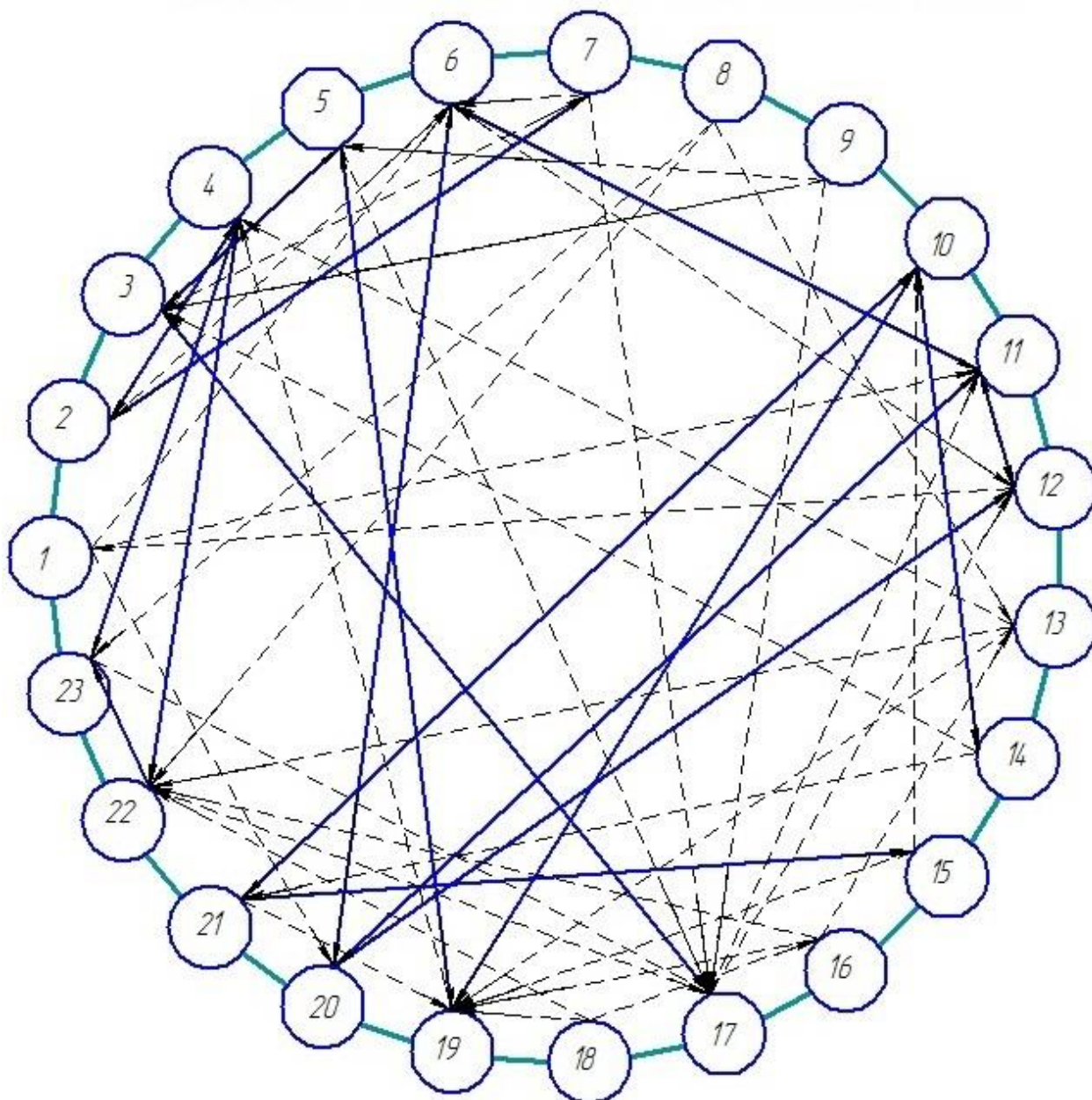
1. Обов'язкова присутність усіх студентів в день проведення тесту.
2. Використання або створення реальної ситуації, у якій студенти повинні здійснити вибір (наприклад, перед від'їздом групи на практику).
3. Конфіденційність інформації, отриманої за допомогою тесту.
4. Підготовка списку групи з порядковими номерами студентів.
5. Вибір критерію (сильний, слабкий) та постановка непрямого запитання, за допомогою якого можна виявити симпатії та антипатії студентів. Наприклад: «Із ким із студентів Вашої групи Ви б хотіли ...»
  - поїхати разом на практику;
  - сидіти за однією партою;
  - працювати після закінчення навчання;
  - проводити вільний час;
  - запросити до себе на день народження тощо.

2 етап – проведення тесту

Інструкція. Відповідаючи на запитання, Ви повинні вибрати трьох студентів з Вашої групи, з якими б Ви хотіли ... Вкажіть порядкові номери вибраних студентів.

3 етап – обробка результатів

1. Побудова соціограми. Усі отримані результати переносимо на соціограму. Звертаємо увагу на односторонні та двосторонні вибори.

2. Виділення за соціограмою категорій студентів:

- 1 категорія – соціометричні «зірки» – це студенти, які отримали 6 і більше виборів;
  - 2 категорія – ті, кому віддають перевагу – отримали 4-5 виборів;
  - 3 категорія – прийнятні – отримали 1-3 вибори;
  - 4 категорія – відторгнуті (аутсайдери) – не отримали жодного вибору.
3. Встановлення кількості високостатусних студентів (зірки і ті, кому віддають перевагу) і низькостатусних студентів (прийнятні і відторгнуті).
4. Визначення соціометричного статусу студента за формулою:

$$P = \frac{m}{n - 1},$$

де m – кількість виборів, отриманих студентом, n – кількість студентів у групі.

Соціометричний статус студента знаходиться в межах між нулем і одиницею. Отримані результати вносимо до таблиці:

№з/п	ПІБ студента	Кількість отриманих виборів	Соціометричний статус	Категорія
1				
2				
3				

5. Виділення мікрогруп з соціограми за правилом Паніотто: щоб віднести студента до мікрогрупи, він повинен отримати вибори не менше ніж половини членів мікрогрупи.

6. Встановлення спрямованості мікрогруп за допомогою інших методів (спостереження, бесіда тощо):

- позитивна спрямованість;
- негативна спрямованість;
- нейтральна спрямованість.

7. Виявлення мікрогрупи-лідера.

8. Структура міжособистісних взаємин у студентській групі змінюється, тому наставникові варто проводити соціометричне тестування 1 раз на семестр.

Позитивні сторони соціометрії. Цей метод дозволяє виявити характер внутріколективних взаємин, згуртованість колективу, лідерів та відторгнутих, ізольованих, мікрогрупи, соціометричний статус. Проведення дослідження не вимагає багато часу. Обробка результатів не складна, порівняно з іншими методами вивчення особистості і колективу.

Негативні сторони соціометрії. Метод дає лише «фотографію» взаємин між студентами, не пояснюючи мотиви їх виборів. Тому соціометрію треба поєднувати з іншими методами вивчення особистості і колективу.

Методи опитування

(бесіда, анкетування, інтерв'ю, тестування)

Куратор проводить бесіди індивідуальні та групові, бесіди зі студентами, викладачами, батьками з метою виявлення мотивів поведінки учнів, причини порушень дисципліни, попусків занять тощо. Щоб бесіда була ефективною, бажано проводити її у природній для студента обстановці, обговорювати конкретну ситуацію, завчасно слід продумати мету, сформулювати запитання.

Анкета – це «письмова бесіда», але порівняно з бесідою займає менше часу. За допомогою анкети можна виявити психологічний клімат у групі, інтереси та мотиви студентів. Після проведення анкети іноді варто провести бесіду щодо отриманих результатів.

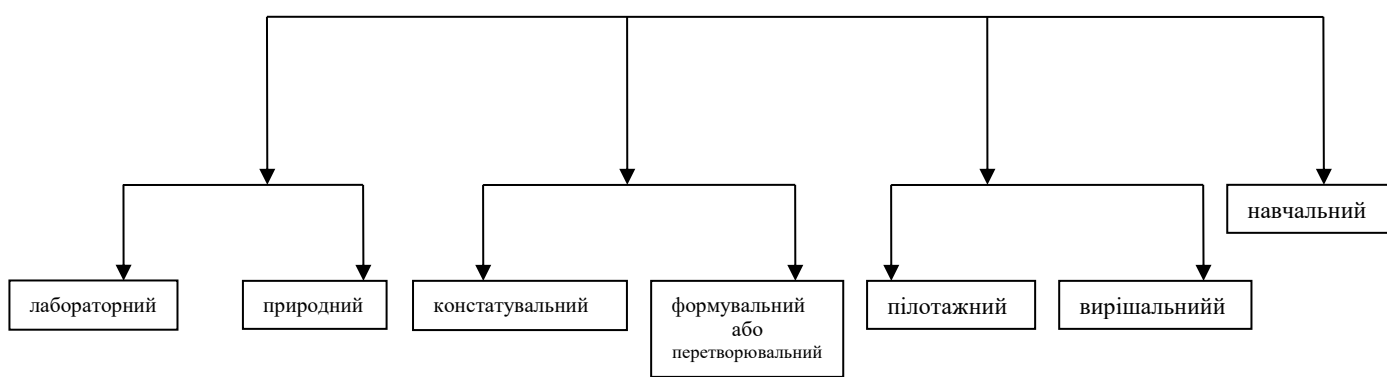
Інтерв'ю. На відміну від бесіди, яку проводять у природній, невимушеній обстановці, під час інтерв'ю дослідник ставить наперед визначені запитання у певній послідовності й записує (або фіксує іншим способом) відповіді співбесідника. Цей метод найдоцільніший, якщо дослідник упевнений в об'єктивності відповідей опитуваних, адже інтерв'ю не передбачає уточнювальних запитань. Використовуючи його, слід враховувати можливі типи респондентів (несмішливий, балакучий, жартівник, сперечальник, самовпевнений). Результати інтерв'ю залежать від продуманості запитань.

Види інтерв'ю: формалізоване (стандартне), відкрите, фіксоване, вільне.

Психолого-педагогічний тест – це випробування студента на певний рівень знань, умінь, або загальну інтелектуальну розвиненість.

Тестування може проводитись за допомогою запитань, карток, малюнків, тощо.

Педагогічний експеримент

Для вивчення особистості й колективу частіше використовують природний експеримент. На відміну від спостереження він передбачає вивчення учнів у спеціально створених умовах з метою виявлення рівня їх вихованості. Під час проведення експерименту учні, як правило, беруть участь у діяльності. За результатами діяльності виявляють якості учнів (наприклад, уміння працювати в колективі, взаємодіяти з іншими людьми, долати труднощі тощо). Педагогічна цінність експерименту полягає у тому, що під час його проведення вивчення учнів поєднується з виховним впливом на них. Успіх експерименту залежить від підготовки до нього та від всебічного аналізу отриманих даних.

Метод експертних оцінок

(узагальнення незалежних характеристик)

Цей метод передбачає узагальнення відомостей про студентів, отриманих різними людьми – викладачами, батьками, друзями і самим куратором студентської групи.

Метод колізій

Колізія (з лат. мови) – це зіткнення протилежних сил, інтересів, прагнень. Застосовується з метою виявлення рівня розвитку в студентів моральних якостей, рис характеру. Викладач ставить студенту запитання або створює для нього специфічні умови. Наприклад: вранці перед заняттям викладач розкладає на столі папірці і спостерігає, як поведуться студенти.

Або у бібліотеці видавали старі книги і спостерігали, у якому вигляді їх повертають. Метод колізій допомагає виявити реальний рівень вихованості студентів.

Завчасне знайомство зі студентами

Це перегляд особової справи студента, його характеристики, групового журналу, зустрічі з студентом та його батьками. Цей метод дає можливість ефективно організувати виховання студента.

Аналіз результатів діяльності студентів

Цей метод дає можливість вивчити рівень вихованості студентів, їх інтереси, нахили. Аналізують успішність навчання, спортивну діяльність, колекціонування, моделі, наочні посібники, виконані студентами, малюнки, твори, відзиви про книги, особисті щоденники, зошити. Твори допомагають виявити рівень загального розвитку, культуру мови, інтереси, творчі здібності, спрямованість, індивідуальні особливості школярів, професійну спрямованість.

Вивчення умов життя і виховання студентів

Цей метод має велике значення при вивченні «важких», недисциплінованих студентів з поганою успішністю навчання, він дає можливість спланувати виховну роботу не тільки з студентом, а, іноді, і з його батьками.

Це відвідування студента дома або в гуртожитку.

Схема психолого-педагогічної характеристики студентського колективу

1. Соціально-демографічна характеристика студентської групи.
2. Структура міжособистісних взаємин в студентській групі. Мікрогрупи, їх спрямованість. Лідери, відторгнуті, ізольовані. Соціометричний статус студентів.
3. Психологічний клімат колективу. Конфлікти в колективі.
4. Рівень розвитку студентської групи як колективу. Згуртованість групи.
5. Успішність групи у навчанні.
6. Організованість групи. Актив групи. Зв'язок студентського колективу із ЗВО. Активність студентської групи.

Орієнтовна схема психолого-педагогічної характеристики студента

1. Прізвище, ім'я, по батькові, рік народження. Ким, де і скільки часу працював або вчився до вступу в академію. Місце роботи батьків, їх освіта. Склад сім'ї, її матеріальний стан. Відношення батьків до обраної професії студента.
2. Стан здоров'я, фізичний розвиток студента.
3. Інтелектуальний розвиток, кругозір, широта та стійкість інтересів.
4. Морально-ділові якості особистості студента, національна свідомість, патріотизм, почуття обов'язку та відповідальності, принциповість і скромність, найбільш характерні вчинки.

5. Загальна культура, культура поведінки і спілкування.
  6. Успішність студента, його ставлення до навчання. Якими предметами захоплюється, як готує самостійні завдання (курсіві, контрольні роботи, проекти), мотиви навчання.
  7. Ставлення до праці: які види праці найбільше захоплюють, як ставиться до самообслуговування, чергування в гуртожитку, тощо; рівень розвитку трудових умінь та навичок.
  8. Суспільна робота, активність, інтереси, вміння довести справу до завершення, залучити до роботи інших студентів, вміння керувати і підпорядковуватися колегам, участь в самоуправлінні.
  9. Місце студента в структурі міжособових взаємин в групі, соціально-психологічні прояви особистості: авторитетність, референтність, колективізм, лідерство, статус; друзі студента, ставлення до нього студентів групи.
  10. Характеристика пізнавальної діяльності студента, вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати.
  11. Емоційно-вольові якості студента, вплив почуттів на навчальний процес; ступінь розвитку інтелектуальних, моральних, етичних якостей, цілеспрямованість і активність, рішучість, вміння керувати своїми почуттями, настроєм.
  12. Особливості темпераменту, чи легко студент змінює види діяльності; риси характеру студента (самостійність, самокритичність, зокрема професійні).
- Загальні висновки:
- 1) Основні позитивні сторони і недоліки студента, які необхідно врахувати у педагогічному спілкуванні з ним.
  - 2) Визначення найважливіших психолого-педагогічних задач, що стоять перед наставником студенської групи.
  - 3) Рекомендації щодо самовиховання студента.
- Психолого-педагогічна характеристика студента за орієнтовною схемою складається наставником в кінці кожного семестру.

БЛОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Ознайомтесь із різними методиками вивчення студентського колективу й оберіть більш вподобану Вами. Опрацюйте на групі другого курсу обрану Вами методику. Визначте її позитивні та негативні сторони.
2. Підготуйте доповідь на тему «Причини зниження згуртованості та способи боротьби з ними».

БЛОК КОНТРОЛЮ

1. РІВЕНЬ

1. Сформулюйте загальні вимоги щодо вибору оптимальних методів вивчення особистості студента.

2. Сформулюйте загальні вимоги щодо вибору оптимальних методів вивчення студентського колективу.

3. Розкрийте методику та правила проведення одного з різновидів соціометричного методу.

4. Назвіть основні структурні складові психіки особистості. Розкрийте їх зміст і можливий рівень розвитку у особистості в період навчання в ЗВО.

5. Назвіть основні етапи формування колективу та визначте зміст роботи керівника колективу на кожному етапі.

6. Оберіть правильну відповідь.

1. Орієнтовна програма вивчення особистості студента включає:

- a) дослідження позитивних та негативних рис характеру батьків студента, куратора, друзів, сусідів, одногрупників;
- b) соціометричний тест, педагогічний експеримент, колізії, експертні оцінки, узагальнення та систематизацію знань студентів;
- c) дослідження інтелектуального розвитку студента, особливостей його уваги, уяви, пам'яті, мислення, морально-ділових якостей, інтересів, мотивів діяльності, успішності навчання;
- d) аналіз, синтез, конкретизацію, абстрагування, порівняння, узагальнення.

2. До методів вивчення особистості та колективу відносяться такі:

- a) соціометрія, педагогічний експеримент, спостереження, бесіда, експертні оцінки, аналіз результатів діяльності, колізії;
- b) анкетування, інтерв'ю, тестування, самохарактеристика, завчасне знайомство, вивчення умов життя;
- c) привчання, тренування, педагогічна вимога, громадська думка, прогнозування, створення виховних ситуацій;
- d) викладання нового матеріалу, бесіди, лабораторні роботи, екскурсії, вправи.

3. До ознак колективу відносять:

- a) наявність суспільно значимої мети; щоденна спільна діяльність, спрямована на її досягнення; наявність органів самоврядування; встановлення певних психологічних стосунків між членами колективу;
- b) загальні завдання і тісні контакти у спільній діяльності; постійний рух і розвиток колективу; нормальний тон і розумний стиль роботи; активність колективу;
- c) переважання актів колективістського самовизначення над конформними і негативістськими реакціями; ціннісно-орієнтаційна єдність; референтність колективу; еталонність колективу;
- d) мажор, відчуття власної гідності, гордість за колектив, дружна єдність членів колективу, відчуття захищеності, активність, стриманість в емоціях і словах.

4. Ознаки колективу за А.В. Петровським це:

- a) артілі, бригади, трудові об'єднання, кооперативи;
- b) переважання актів колективістського самовизначення (КС) над конформними і негативістськими реакціями; ціннісно-орієнтаційна єдність; референтність колективу; еталонність колективу;
- c) мажор, відчуття власної гідності, гордість за колектив, дружна єдність членів колективу, відчуття захищеності, активність, стриманість в емоціях словах;
- d) живий соціальний організм, заснований на соціалістичному принципі об'єднання.

5. Педагогічне спостереження буває таких видів:

- a) об'єктивне, природне, комплексне, цілеспрямоване, планомірне, систематичне;
- b) відкрите, закрите, групове, індивідуальне, стандартне, вільне, фіксоване, полярне;
- c) звичайне, стандартизоване, інструментальне, експериментальне;
- d) суцільне, вибіркоче, внутрішнє, зовнішнє.

6. Орієнтовна програма вивчення колективу студентської групи включає:

- a) дослідження структури міжособистісних взаємин, успішності навчання;
- b) вивчення соціально-демографічних характеристик групи, структури міжособистісних взаємин, психологічного клімату, успішності навчання, організованості;
- c) виявлення лідерів, аутсайдерів, ізольованих, прийнятних членів групи;

d) виявлення і вирішення групових конфліктів.

7. Метод колізій застосовують з метою:

- a) дослідження інтересів, мотивів діяльності, прагнень студентів;
- b) вивчення особливостей сприймання, пам'яті, уваги, уяви, мислення студентів;
- c) виявлення рівня вихованості студентів;
- d) дослідження особливостей поведінки студентів у специфічних умовах.

8. Студентський колектив – це:

- a) стихійне об'єднання студентів залежно від цінностей, інтересів, ідеалів, переконань;
- b) стійке об'єднання студентів, яке має за мету спільну навчально-виховну діяльність;
- c) стійке об'єднання студентів, яке має загальну суспільну значущу мету, спільну діяльність, спрямовану на реалізацію цієї мети і характеризується стосунками взаємної відповідальності;
- d) об'єднання студентів для виконання суспільно значущої і корисної роботи в позааудиторний час.

9. Виділіть найістотніші фактори, що впливають на створення колективу:

- a) робота з батьками, зустрічі з членами трудових колективів;
- b) індивідуальна навчальна діяльність, ЗМІ;
- c) заохочення і покарання, навчальні заняття, шефство старших над молодшими;
- d) навчальні заняття, перспектива, гра, традиції, громадська думка, змагання, спільні справи, робота куратора.

7. Розробіть орієнтовну програму вивчення особистості студента.

8. Доповніть речення.

Проблему виховання особистості в колективі вивчали такі вчені:

-
-

9. Розробіть орієнтовну програму вивчення колективу студентської групи.

10. Доповніть речення.

Орієнтовна програма вивчення колективу студентської групи включає:

---

2. РІВЕНЬ

1. Розкрийте механізми становлення якостей особистості й відповідно до них визначте основні напрями виховної роботи у вищій школі.

2. Визначте та проілюструйте прикладами позицію викладача щодо студента: розуміння, визнання, прийняття.

3. Дайте відповідь на запитання.

В яких проявах поведінки та рисах особистості студента виявляється успішність його адаптації до навчання в ЗВО? Відповідь обґрунтуйте.

4. Розробіть рекомендації наставнику групи стосовно шляхів оптимізації міжособистісних взаємин і згуртування студентського колективу.

5. Сформулюйте основні складові, з яких складається психологічна структура академічної групи; визначте критерії, коли група стає колективом.

6. Розробіть анкету для студентів другого курсу з проблеми на Ваш вибір.

7. Розробіть психолого-педагогічних тренінг на визначення рівня розвитку лідерських якостей у студентів.

8. Вирішіть педагогічну ситуацію.

Студент, явно демонструючи своє погане ставлення до одного із сокурсників, з яким разом йому доручено виконувати завдання лабораторної роботи, говорить : «Я не хочу працювати разом з ним».

Як має не це відреагувати викладач?

Запропонуйте шляхи вирішення педагогічної задачі.

9. Вирішіть педагогічну ситуацію.

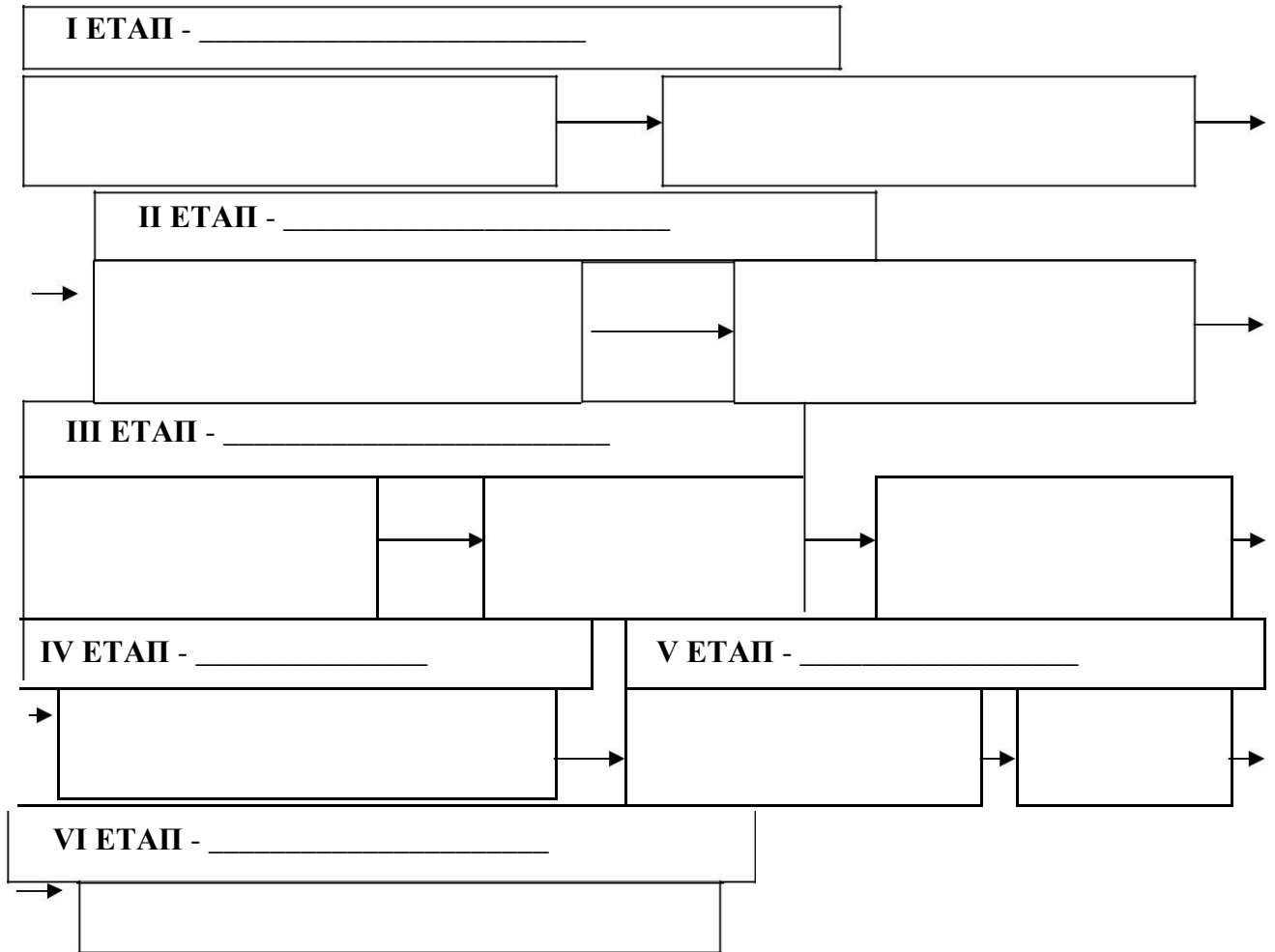
Після вивчення курсу «Історія педагогіки» викладач повідомляє студентам своєї академічної групи, що він замовив цікаву екскурсію до педагогічного музею України. Тому консультацію напередодні іспиту він призначає студентам у музеї на вул. Володимирська, 37. На велике здивування викладача на призначеному місці на нього чекали лише троє студентів...

Проаналізувавши ситуацію, назвіть помилки, яких припустився куратор.

Про який рівень розвитку колективу групи свідчить описана ситуація?

Що б Ви порадили молодому куратору?

10. Заповніть схему основних етапів методики колективних творчих справ

3. РІВЕНЬ

1. Використовуючи педагогічну літературу, розкрити портрет сучасного студента. Наскільки і в чому він співпадає (або не співпадає) з реальним портретом студента Вашої групи? Чи є протиріччя? Які?

2. Проаналізуйте фактори, які характеризують студентство як окрему соціальну групу. Чим обумовлені особливості сучасного студентства в Україні? Заповніть таблицю.

Фактор	Як саме він характеризує студентство

3. Складіть характеристику на себе, користуючись схемою вивчення особистості студента.

4. Складіть характеристику на Вашу групу, користуючись схемою вивчення академічної групи.

5. Підберіть методики діагностики психофізичного, психічного, соціального та духовного розвитку особистості студента.

6. Проведіть діагностику структури, згуртованості та рівня вихованості студентського колективу Вашої групи, зробіть аналіз результатів, запропонуйте форми й методи роботи з цим колективом.

7. Складіть план кураторської виховної години у формі тренінгу на тему «Я – студент вишу» з використанням методів вивчення особистості й колективу.

8. Вирішіть педагогічну ситуацію

Між двома студентами виник конфлікт, який негативно впливає на позитивний психологічний клімат в академічній групі. Кожен із студентів звертається до викладача окремо за допомогою і підтримкою його в конфліктній ситуації.

Проаналізуйте педагогічну ситуацію, сформулюйте основні суперечності, що виникли в ній.

Від чого бути залежати вибір стратегії Вашої поведінки в пошуках способів примирення конфліктуючих?

9. Дайте психолого-педагогічну характеристику сучасного студента ЗВО.

Тема 4.

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Самоврядування у закладі вищої освіти – це самостійна громадська діяльність студентів із реалізації функції управління закладом вищої освіти, яка визначається ректоратом, деканатами і здійснюється студентами відповідно до мети і завдань, що стоять перед студентськими колективами.

Студентське самоврядування – це право і можливість здобувачів вищої освіти (студентів) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів здобувачів вищої освіти (студентів), а також брати участь в управлінні Академією.

На рівні закладів освіти студентське самоврядування регулюється:

- 1) статутом ЗВО (приймається вищим колегіальним органом громадського самоврядування ЗВО; загальними зборами (конференцією) трудового колективу, включаючи виборних представників з числа осіб, які навчаються у ЗВО; за поданням Вченої ради ЗВО);
- 2) Положенням про студентське самоврядування у ЗВО (ухвалюється вищим органом студентського самоврядування ЗВО – загальними зборами (конференцією) осіб, які навчаються у ЗВО та вищим колегіальним органом громадського самоврядування ЗВО);
- 3) актами самих органів студентського самоврядування, прийнятими у відповідно до законодавства України та наведених вище документів.

Органи студентського самоврядування:

- 1) беруть участь в управлінні Академією у порядку, встановленому Законом України «Про вищу освіту» та Статутом академії;
- 2) беруть участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування;
- 3) проводять організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи;
- 4) беруть участь у заходах (процесах) щодо забезпечення якості вищої освіти;
- 5) захищають права та інтереси здобувачів вищої освіти (студентів), які навчаються в Академії;
- 6) делегують своїх представників до робочих, дорадчих органів Академії;

- 7) приймають акти, що регламентують їх організацію та діяльність;
- 8) беруть участь у вирішенні питань забезпечення належних побутових умов проживання у гуртожитках та організації харчування здобувачів вищої освіти (студентів);
- 9) розпоряджаються коштами, що перебувають на банківських рахунках органів студентського самоврядування;
- 10) користуються матеріально-технічною базою Академії та іншим майном;
- 11) вносять пропозиції щодо розвитку матеріальної бази, зокрема з питань, що стосуються побуту та відпочинку здобувачів вищої освіти (студентів);
- 12) вносять пропозиції щодо змісту навчальних планів і програм;
- 13) виконують інші функції, передбачені Законом України «Про вищу освіту» та Положенням про студентське самоврядування Академії.

Головна мета студентського самоврядування у ЗВО полягає у сприянні сумлінному виконанню студентами своїх обов'язків з одночасним захистом їх законних прав й інтересів.

Завдання студентського самоврядування згідно закону України «Про вищу освіту» включають:

- забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема стосовно організації навчального процесу;
- сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;
- сприяння створенню відповідних умов для проживання і відпочинку студентів;
- сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;
- організація співробітництва зі студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями;
- участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами.

Основними напрямками діяльності студентського самоврядування є:

- забезпечення виконання студентами своїх обов'язків (додержання законодавства, моральних, етичних норм, систематичне й глибоке оволодіння знаннями, практичними навичками, професійною майстерністю, підвищення загального культурного рівня, дотримання Статуту, Правил внутрішнього розпорядку вишу);
- сприяння захисту прав та інтересів студентів;
- сприяння навчальній, науковій і творчій діяльності, працевлаштуванню студентів та створення для них необхідних соціально-побутових умов;
- розвиток громадської активності студентів; формування громадянської позиції; виховання патріотизму, потреби дотримання законодавства, моральних та етичних норм;
- пропаганда здорового способу життя, запобігання вчиненню студентами правопорушень, попередження алкоголізму і наркоманії;

- організація культурно-освітньої і фізкультурно-масової роботи, дозвілля та відпочинку студентів;
- участь органів студентського самоврядування вишу в загальнообласних програмах і заходах, які проводяться під керівництвом чи за ініціативою обласної держадміністрації.

Принципи студентського самоврядування:

- самостійність і незалежність студентських рад у межах своїх повноважень;
- захист прав і законних інтересів студентів;
- виборність виконавчих органів, їх підконтрольність, підзвітність і відповідальність перед студентським колективом;
- колегіальність;
- гласність і врахування громадської думки;
- поєднання інтересів особи і всього колективу;
- взаємодія органу самоврядування з колективом студентів, громадськими організаціями;
- обов'язковість рішень виконавчого органу студентського самоврядування, прийнятих у рамках чинного законодавства.

За розвитком студентського самоврядування має прослідувати очікуваний результат – посилення відповідальності кожного студента за кінцевий результат своєї праці.

Студентське самоврядування здійснюється на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, закладу вищої освіти.

Виконавчий орган студентського самоврядування може мати різноманітні форми: студентська рада, студентська спілка, сенат, парламент, студентський деканат тощо.

БЛОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Ознайомтесь із роботами А. Макаренка та В. Коротова з питань самоврядування та випишіть з них основні ідеї педагогів з цього приводу.
2. Розкрийте тему «Європейський вибір України з питання утвердження студентського самоврядування».
3. Оберіть, на Ваш вибір, будь-який заклад вищої освіти та розкрийте досвід упровадження в ньому студентського самоврядування.

БЛОК КОНТРОЛЮ

1. РІВЕНЬ

1. Дайте відповідь на запитання.

Яка роль студентського активу та студентського самоврядування у вихованні студентської молоді?

2. Визначте структуру студентського самоврядування у ЗВО.

3. Встановіть зв'язки між поняттями та їх визначеннями.

1. Студентське самоврядування	А. Виховання всебічно розвиненої особистості
2. Вихованість	Б. Зовнішній вигляд, культура поведінки під час освітнього процесу та за його межами, прилучення до культури, мистецтва, літератури, працелюбність, відповідальність, повага до інших людей, самокритичність.
4. Показники рівня вихованості	В. Результат процесу виховання, наявність у людини знань в галузі виховання та стійких навичок, умінь і звичок у застосування цих знань у поведінці.
5. Мета виховання	Г. Участь студентів в управлінні справами свого колективу.

Відповіді: 1-..., 2- ..., 3 - ..., 4-....

4. Розкрийте вимоги до вибору активу студентської ради.

2. РІВЕНЬ

1. Дайте відповідь на запитання.

Які чинники впливають на зростання ролі студентського самоврядування у вищій школі України?

2. Розкрийте проблеми впровадження студентського самоврядування на основні психолого-педагогічних досліджень.

3. Складіть структуру студентського самоврядування Вашого навчального закладу та Вашого факультету.

3. РІВЕНЬ

1. Розкрийте методологічний зв'язок принципів та форм студентського самоврядування та визначте умови їх ефективності.

2. Дайте відповідь на запитання.

Які недоліки діяльності студентського самоврядування в Україні на сучасному етапі?

3. Розробіть план кампанії з організації виборів у студентську раду факультету.

4. Розробіть план роботи одного із секторів студентського самоврядування на навчальний рік.

Завдання для контрольної роботи

1 варіант

1. Схарактеризуйте особливості роботи куратора академічної групи.
2. Студентське самоврядування: структура, функції, напрями діяльності.
3. Кураторські виховні години: тематика, методика проведення.

2 варіант

1. Розкрити суть планування виховної роботи в ЗВО.
2. Основні функції куратора академічної групи.
3. Загальні вимоги щодо вибору оптимальних методів вивчення студентського колективу та особистості студента.

3 варіант

1. Академічна група як колектив: етапи формування, принципи та перспективи розвитку, структура, органи управління, розподіл обов'язків, рівень вихованості, ідеологія.
2. Основні вимоги до плану виховної роботи куратора академічної групи.
3. Основні напрями діяльності органів студентського самоврядування.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Абдулов Р. М. Організація позааудиторної виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів недержавної форми власності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Криворізький держ. пед. ун-т. Кривий Ріг, 2004. 261 с.
2. Андреєва М. О. Розвиток соціальної компетентності студентів з особливими потребами у вищому навчальному закладі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Укр. інж.-пед. академія. Харків, 2014. 262 с.
3. Бабакіна О. О. Формування громадянськості майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Слов'ян. держ. пед. ун-т. Слов'янськ, 2008. 230 с.
4. Бака М. М., Корж В. П. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді : навч.-метод. посіб. Київ : Книга пам'яті України, 2004. 460 с.
5. Безпалько О. В. Формування готовності студентів педвузу до проектування організаційних форм виховної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Київ, 1998. 190 с.
6. Ващенко Г. Виховний ідеал : підруч. для педагогів, виховників, молоді і батьків : 3-тє вид. Полтава : Полтавський вісник, 1994. 192 с.
7. Джола Д. Б., Щербо А. Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів : навч.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1998. 390 с.
8. Донцов А. В. Формування моральних механізмів поведінки студентської молоді. Харків : Вид. дім «Шлях», 2002. 226 с.
9. Драч С. В. Ціннісні орієнтації студентської молоді українського суспільства: сутність та динаміка // *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2010. № 2. С. 26–30. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpkhist_2010_2_9.pdf. (дата звернення :10.09.2018).
10. Дубасенюк О. А. Методичні рекомендації керівнику академічної групи з виховної роботи серед студентів педагогічного університету. Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2000. 123 с.
11. Дьюї Дж. Моральні принципи в освіті / пер. з англ. М. Олійник. Львів : Літопис, 2001. 32 с.
12. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах / редкол. : В. Ф. Передерій (відп. ред.), В. О. Кудін та ін. Київ : Вища школа, 1976. 207 с.
13. Ефективність навчання студентів : навч. посіб. / В. І. Євдокимов, Г. Ф. Пономарьова, В. В. Луценко, Т. П. Агапова, О. Є. Трофімов. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2004. 222 с.
14. Зязюн І. А. Культурологічна функція виховання студентів педагогічного вузу // *Вища педагогічна освіта*. 1994. № 7. С. 52–58.
15. Зязюн И. А. Основы педагогического мастерства : учеб. пособие для пед. спец. высш. учеб. заведений. Москва : Просвещение, 1989. 302 с.

16. Кан-Калик В. А., Никандров Н. Д. Педагогическое творчество. Москва : Педагогика, 1990. 144 с.
17. Карпенчук С. Г. Самовиховання особистості : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1998. 214 с.
18. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1997. 304 с.
19. Карпов А. В. Рефлексивность как психологическое свойство и методика ее диагностики // *Психологический журнал*. 2003. Т. 24, № 5. С. 45–47.
20. Картавих О. В. Аксиологічні основи формування загальної культури студентів вищих технічних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Харків. держ. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2002. 180 с.
21. Класному керівнику : колективні творчі справи. Упоряд. : Л. Шелестова, Н. Чиренко. Київ : Шкільний світ, 2010. 128 с.
22. Класному керівнику. Як провести виховну годину. Упоряд. Л. Шелестова, Н. Чиренко. Київ : Шкільний світ, 2009. 128 с.
23. Компоненти виховання : лекція. Вчись он-лайн. Бериславський пед. коледж імені В. Ф. Беньковського. URL : <http://kyrskorped.bpc.ks.ua/mod/book/view.php?id=84>. (дата звернення : 11.09.2018).
24. Кондрашова Л. В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися. Москва : Прометей, 1990. 160 с.
25. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (із змінами N 742-VII від 21 лютого 2014 року). URL : <http://www.president.gov.ua/documents/constitution>. (дата звернення : 10.09.2018).
26. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // *Освіта України*. – 2001. – № 32. – С. 6–7.
27. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді : додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 р № 641. – Режим доступу : URL : <http://don.kievcity.gov.ua/files/2015/6/17/contsepciya.pdf>. (дата звернення : 04.10.2018).
28. Концепція національного виховання студентської молоді : додаток до рішення колегії МОН від 25 червня 2009 р. протокол № 7/2-4. URL : <http://litterref.ru/bewotrujgmermerma.html>. (дата звернення : 04.09.2018).
29. Кращенко Ю. П. Виховання лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Полт. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2012. 276 с.
30. Кремень В. Г. Освітня діяльність і інтелект: проблеми формування національної інтелігенції. // *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2008. № 2. С. 3–11.
31. Критерії оцінювання ефективності виховного процесу. URL : <http://www.horting.org.ua/node/1424>. – (дата звернення : 04.09.2018).
32. Критерії оцінювання стану та результативності виховної роботи навчального закладу // *Портал вчителів початкових класів «Урок»*. URL :

<http://www.yrok.net.ua/publ/9-1-0-133>. – (дата звернення : 04.09.2018).

33. Кузьмина Н. В. Проблемы обучения и воспитания студентов в вузе / отв. ред. Н. В. Кузьмина, И. А. Уркин. Ленинград : Ленингр. ун-т, 1976. 111 с.

34. Кузьмінський А. І., Омеляненко С. В. Настільна книга класного керівника : навч.- метод. посіб. Київ : Знання, 2012. 262 с.

35. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.

36. Куратори академічної групи : метод. рек. щодо проведення вихов. роботи зі студ. Київ : ДАЖКГ, 2002. 36 с.

37. Лернер И. Я. Развитие мышления учащихся в процессе обучения истории : пособие для учителей. Москва : Просвещение, 1982. 191 с.

38. Лихачев Б. Г. Педагогика : курс лекций. Москва : Прометей, 1992. 528 с.

39. Лихачев Б. Г. Педагогика. Курс лекций : учеб. пособие для студ. пед. учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК. Москва : Юрайт, 1999. 464 с.

40. Лозова В. І. Комплексний підхід кураторів академічних груп до виховання студентів педагогічного вузу // *Радянська школа*. 1986. № 9. С. 12–13.

41. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. Харків. держ. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. 2-ге вид., випр. і допов. Харків : ОВС, 2002. 400 с.

42. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. Київ : Радянська школа, 1990. 366 с.

43. Макаренко А. С. Методика организации воспитательного процесса / А. С. Макаренко // Педагогические сочинения : в 8-ми т. – Москва : Педагогика, 1983. – Т. 1. – С. 267–329.

44. Макаренко А. С. О воспитании. Сост. и авт. вступ. ст. В. С. Хелемендик. Москва : Политиздат, 1988. 256 с.

45. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. 3-тє вид., допов. Київ : ВАТ «КДНК», 2001. 607 с.

46. Одарченко В. І. Виховання національної гідності студентської молоді засобами українського народного мистецтва дис. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Харків. держ. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2010. 274 с.

47. Організація, форми та методи виховної роботи серед студентів колективами кафедр вищого закладу освіти : метод. рекомендації / уклад. : В. Д. Базилевич, М. І. Поночовний, Н. І. Косарева. Київ : ІЗМН, 1997. 28 с.

48. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ЦУЛ, 2009. 472 с.

49. Педагогіка : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Галузьяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. 2-е вид., випр. і допов. Вінниця : Книга Вега, 2003. 416 с.

50. Педагогіка вищої школи / за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенко, В. І. Лугового. Київ : Педагогічна думка, 2009. 256 с.

51. Педагогіка вищої школи / за заг. ред. З. Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб., допов. Київ : Знання, 2007. 495 с.

52. Педагогика : учеб. пособие для студ. пед. ин-тов / под ред. Ю. К. Бабанского. Москва : Просвещение, 1983. 608 с.
53. Педагогика : учеб. пособие для студ. пед. вузов и пед. колледжей / под ред. И. П. Пидкасистого. Москва : Педагогическое общество России, 1998. 640 с.
54. Педагогика профессионального образования : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под ред. В. А. Сластенина. 4-е изд., стер. Москва : Академия, 2008. 368 с.
55. Педагогическая энциклопедия / гл. ред. И. А. Каиров, Ф. Н. Петров. – Москва : Советская энциклопедия, 1965. Т. 2 : Ж–М. 912 с.
56. Педагогічні завдання в системі професійної підготовки вчителя : навч. посіб. / В. І. Євдокимов, Г. Ф. Пономарьова, Л. Д. Покроєва, В. В. Хижняк ; Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди ; Харків. гуманітар.-пед. ін-т; Харків. обл. наук.-метод. ін-т безперервної освіти. Харків, 2009. 216 с.
57. Педагогічні завдання і тести : навч. посіб. / В. І. Євдокимов, Г. Ф. Пономарьова, Л. О. Петриченко, В. В. Хижняк ; Харків. гуманітар.-пед. ін-т. Харків, 2011. 344 с.
58. Петриченко Л. О. Теоретико-методологічні засади управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі : монографія. Харків : ФОП Андрєєв К. В., 2012. 520 с.
59. Підготовка вчителя в умовах євроінтеграції : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. В. І. Євдокимова. Харків : ХОНМІБО, 2006. 204 с.
60. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології : інтерактивний підруч. для педагогів ринкової системи освіти. Київ : Слово, 2004. 616 с.
61. Подласый И. П. Педагогика : новый курс : учеб. для студ. высш. учеб. заведений : в 2-х кн. Москва : ВЛАДОС, 2002. Кн. 1 : Общие основы процесса обучения. – 576 с.
62. Пономарьова Г. Ф. Адаптація студентів молодших курсів до навчання у педагогічному ВНЗ // *Вісник Прикарпатського ун-ту*. Сер. : Педагогіка : зб. наук. пр. 2011. Вип. XL, ч. 2. С. 98–102.
63. Пономарьова Г. Ф., Степанець І. О. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ на заняттях із педагогіки : навч.-метод. посіб. з практикумом для студ. пед. ВНЗ. Харків : ФОП Шейніна О. В., 2010. 214 с.
64. Пономарьова Г. Ф. Аналіз розвитку системи вищої освіти в контексті євроінтеграції // *Педагогіка формування творчої особистості у вищих і загальноосвітніх школах* : зб. наук. праць / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2009. Вип. 5. С. 147–152.
65. Пономарьова Г. Ф. Валеологічна культура студента : навч.-метод. посіб. Харків : ХНУ, 2002. 23 с.
66. Пономарьова Г. Ф. Взаємодія викладача і студента у навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ // *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. праць / Укр. інженер.-пед. акад. Харків, 2014. С. 25–36.
67. Пономарьова Г. Ф. Виховання громадянської культури та патріотизму

студентів вищих навчальних закладів (з досвіду виховної діяльності Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради) : наук.-метод. посібник . Харків : Ранок, 2014. 79 с.

68. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога: теорія і практика : монографія. Харків : Ранок, 2014. 547 с.

69. Пономарьова Г. Ф. Духовні домінанти системи виховної роботи // *Духовний розвиток особистості : методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць / Східноукраїнський нац. ун-т імені В. Даля; Науково- дослідний ін-т духовного розвитку людини; Кафедра ЮНЕСКО «Духовно-культурні цінності виховання та освіти». Сєверодонецьк : СНУ імені В. Даля, 2015. Вип. 1 (64). С. 242–250.

70. Пономарьова Г. Ф., Бабакіна О. О., Беляєв С. Б. Нові технології навчання та виховання : опорний конспект лекцій. Харків : СПД-ФО Захаренко В. В., 2012. 128 с.

71. Пономарьова Г. Ф. Розробка системи виховної роботи у вищому педагогічному начальному закладі – умова становлення майбутнього фахівця // *Духовний розвиток особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. праць / Східноукр. нац. ун-т імені В. Даля; Науково-дослідний ін-т духовного розвитку людини ; Кафедра ЮНЕСКО «Духовно-культурні цінності виховання та освіти». Сєверодонецьк : СНУ імені В. Даля, 2015. Вип. 2 (65). С. 127–134.

72. Пономарьова Г. Ф. Системні підходи до організації виховної роботи в педагогічному навчальному закладі // *Система виховної роботи як важливий чинник формування особистості вчителя, вихователя* : зб. наук. праць. Харків. гуманітар.-пед. ін-т. Харків, 2008. С. 5–8.

73. Пономарьова Г. Ф., Репко І. П., Одарченко В. І. Практикум з педагогіки : навч. посіб. Харків : ТО Ексклюзив, 2016. 243 с.

74. Роганова М. В. Виховання духовної культури у студентів вищих навчальних закладів в інтегрованих групах навчання: теорія і практика : монографія; МОН України, Донбас. ін-т техніки та менедж., ЗАТ «Міжнар. наук.-техн. ун-т» ім. Ю. Бугая. Краматорськ, 2010. 365 с.

75. Роганова М. В. Культурологічні аспекти виховання у вищому навчальному закладі : наук.-метод. посіб. Краматорськ, 2008. 112 с.

76. Слостенин В. А. Педагогіка : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / под ред. В. А. Слостенина. Москва : Академия, 2002. 576 с.

77. Словник педагогічних термінів // *Віртуальна майстерня*. URL : http://virtual.at.ua/index/slovník_pedagogichnikh_terminiv/0-9. – (дата звернення : 04.09.2018).

78. Троцько Г. В. Професійно-педагогічна підготовка студентів до виховної роботи в школі. Харків : Основа, 1995. 183 с.

79. Ушинский К. Д. Родное слово . Київ : АПН Рефер, 1948. С. 554–574.

80. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.

81. Харламов И. Ф. Педагогіка : учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Высшая школа, 1990. 576 с.

82. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 560 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрошук І. В., Андрошук І. П. Методика виховної роботи : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2014. 320 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинг. системою навчання Вид. 2-ге. Київ : ЦУЛ, 2011. С. 62–161.
3. Дубасенюк О. А. Методика викладання педагогіки : навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. Житомир : ЖДУ імені І. Франка, 2012. 375 с.
4. Педагогіка : Педагогічні завдання і тести : навч. посіб. / В. І. Євдокимов, Г. Ф. Пономарьова, О. В. Віцько, Л. О. Петриченко, В. В. Хижняк. Харків, 2011. 344 с.
5. Лозова В. І., Г. В. Троцько. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. Харків : ОВС, 2002. С. 208–361.
6. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Педагогіка. Завдання і ситуації : практикум. Київ : Знання-Прес, 2006. Розд. II. С. 60–138.
7. Омеляненко С. В. Педагогіка : Тестові завдання : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 391 с.
8. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ЦУЛ, 2009. С. 291–450.
9. Островерхова Н. М., Даниленко Л. І. Ефективність управління загальноосвітньою школою : соціально-педагогічний аспект Київ : Школяр, 1995. С. 61–71.
10. Павлютенков Є. М., Крижко В. В. Основи управління школою. Харків : Основа, 2006. С. 46–47.
11. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / за заг. ред. З. Н. Курлянд. Вид. 3-тє, допов. Київ : Знання, 2007. С. 226–400.
12. Підготовка вчителя в умовах євроінтеграції : навч. посіб. / В. І. Євдокимов, Г. Ф. Пономарьова, Л. Д. Покроєва, В. В. Луценко. Харків : ХОНМІБО, 2006. 204 с.
13. Пономарьова Г. Ф., Степанець І. О. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ на заняттях з педагогіки : навч.-метод. посіб. з практикумом. Харків, 2010. 214 с.
14. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога : теорія і практика : монографія. Харків : Ранок, 2014. 547 с.
15. Тернопільська В. І., Коломієць Т. В., Піонтківська І. О. Довідник з виховної роботи зі студентами. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2014. 264 с.
16. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.
17. Ярошук Л. Г. Методика виховної роботи : навч. посіб. Луцьк, 2010. 306 с.

ПІСЛЯМОВА

Вивчення процесу виховання, механізмів виховної роботи у ЗВО за умов трансформації українського суспільства залишаються вкрай актуальними. Сьогодні склалася низка протиріч в освітньо-виховній практиці вищої школи між: необхідністю реалізації особистісного підходу до студента у професійній діяльності педагога та недостатньою розробленістю в педагогічній теорії вихідних концептуальних засад особистісно орієнтованої педагогіки саме у вищій школі; декларацією особистісно орієнтованої парадигми виховання та відсутністю ефективних виховних технологій її реалізації; системою вищої освіти, вибудованої відповідно до ідеалів і норм класичної науки, і відкритою моделлю освіти у світлі гасел Болонського процесу, зміст якої має бути багатограним і варіативним.

Вища освіта переживає складні часи становлення нової парадигми освітньо-виховного процесу. Світогляд більшості викладачів, який формувався у ХХ ст., сьогодні має дещо деформований, не готовий до кардинальних змін вигляд. Постає питання як виховання студентів інноваційними методами, так і готовності викладачів до такої діяльності. Хто візьме на себе відповідальність у час великих духовноморальних зрушень, руйнації ідеалів радянської доби, переосмислення себе й своїх життєвих цінностей, допомогти вже сформованій молодій людині знайти себе, підготувати до вміння жити в інформаційному суспільстві й бути готовим прийняти виклик часу – вміти змінюватися до потреб ринку, бути конкурентоздатним, а головне – залишатися Людиною. Лише Дух людини є метою виховання людини.

У сучасній педагогіці починає переважати підхід до виховання не як до цілеспрямованого формування особистості відповідно до обраного ідеалу, а як до створення умов для саморозвитку особистості. Виховний простір закладу освіти і є цими умовами, а модель виховної системи – це еталонне уявлення про виховання студентів, його конструювання в умовах конкретного вищого освітньо-виховного закладу. Вона визначає цілі, основи організації та проведення виховного процесу.

Упровадження в освітній процес педагогічного закладу вищої освіти цього посібника сприятиме підвищенню рівня ефективності проведення занять; формуванню здатності у студентів самостійно опрацьовувати матеріал та стверджувати або спростовувати результати власних науково-дослідницьких пошуків; розвитку аналітичного мислення; здатності ухвалювати рішення та пропонувати шляхи їх реалізації; аналізу й самооцінці власних можливостей, а отже створюватиме сприятливі умови для підвищення якості підготовки майбутніх педагогів.

ДОДАТКИ

**Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради**

ЗАТВЕРДЖУЮ

РЕКТОР   Г.Ф. ПОНОМАРЬОВА

_____ 2016 р.

**КОНЦЕПЦІЯ
ВИХОВНОЇ РОБОТИ**

**Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради**

Харків, 2016 р.

З М І С Т

I КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ	3
II ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ	4
III МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА КРИТЕРІЇ СИСТЕМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ	5
IV <u>ПЛАНУВАННЯ ТА КООРДИНАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ</u>	7
V ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИХОВАННЯ	8
1. Національно-патріотичне виховання	8
2. Інтелектуально-духовне виховання	9
3. Громадянсько-правове виховання	10
4. Моральне виховання	13
5. Екологічне виховання	14
6. Естетичне виховання	16
7. Трудове виховання	17
8. Фізичне виховання та утвердження здорового способу життя	18
VI <u>ОСНОВНІ ФОРМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ</u>	21
VII <u>ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ</u>	22
VIII <u>МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ</u>	23

Концепція визначає фундаментальні принципи організації виховної роботи, її основні цілі, форми і методи. Концепція є підґрунтям для створення і практичної реалізації виховних заходів, забезпечення виховної складової в усіх видах діяльності академії.

Виховна робота в академії є важливою складовою частиною освітнього процесу і охоплює всі сфери підготовки фахівця. Виховання – це процес самовдосконалення та навчання молоді основним принципам самоконтролю своїх думок та вчинків відповідно до загальних законів розвитку природи; індивідуальних можливостей кожної людини; загальних для всіх вимог суспільства.

I КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Концепція виховної роботи зі студентами має бути дієвою основою підготовки майбутніх фахівців до самостійної роботи, активної та творчої життєдіяльності. Виховна робота інтерпретується як важливий чинник формування у студентів свідомого патріотизму та відповідальності громадянина України.

Провідною ідеєю виховної роботи є поєднання кращих традиційних методів виховання, що пройшли апробацію в минулі століття та прогресивних сучасних підходів, що дозволяє позитивно вплинути на психологічний розвиток студентів, а також сформувати їх духовний світ на основі гуманістичних цінностей.

Підхід до виховної роботи побудований на основі осмислення ряду концептуальних положень Конституції України, Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», «Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»)), «Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки», «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді», «Концепції громадянського виховання», відповідних наказів Міністерства науки і освіти України та інших законодавчих і нормативно-правових актів, Статуту академії. Підвищенню ролі виховної роботи серед усього населення, зокрема й студентської молоді, також сприяє реалізація Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян».

Змістовна сторона виховної роботи містить в собі такі основні моменти: забезпечує можливість доступу студентської молоді до вичерпної інформації з питань досягнень світової та вітчизняної культури; вільного самовизначення студентської молоді в світоглядних позиціях, духовних інтересах і цінностях після подання широкої та об'єктивної інформації про світоглядні позиції, духовні інтереси та цінності як вітчизняного, так і світового рівня; оволодіння молодими людьми конституційних основ законодавчих актів держави; вироблення необхідності визначення кожною молодою людиною своєї громадянської позиції, любові до Батьківщини, пріоритетності людини, її середовища проживання та всього живого на землі, пріоритетності культури та духовності.

Система виховної роботи академії першочергово базується на виробленій українським народом впродовж багатьох віків системі поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв. Своєю сутністю вона покликана суттєво вплинути на формування світоглядної позиції молодого людини, на ціннісні орієнтації особистості на основі усталених, перевірених народним досвідом традицій виховання і прогресивних світових педагогічних надбань.

II ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Виховна робота базується на принципах гуманізму, глибокої поваги до особистості, науковому обґрунтуванні основних принципів виховання, які підкреслюють автономію приватної сфери життя студентів, а також їх особисту зацікавленість до максимально можливої самореалізації у публічній сфері соціально-політичного життя, передбачаючи при цьому свідому і осмислену індивідуальну та колективну відповідальність.

Основними принципами виховної роботи є:

- врахування багатогранності й цілісності людини, вікових та індивідуальних особливостей студентської молоді, їхніх фізичних, гендерних, психологічних, національних, духовних, інтелектуальних і релігійних особливостей; диференціація та індивідуалізація виховного процесу, повага до суверенітету особистості молодого людини, розуміння її запитів та інтересів;
  - системність та безперервність;
  - структурованість, обґрунтованість завдань різних рівнів виховного процесу;
  - конкретність, зв'язок із реальним життям академічної групи, курсу, академії;
  - співвідношення загальнолюдського та національного, суспільного і особистого;
  - гуманізація та демократизація виховного процесу, поєднання зусиль сім'ї, студентських та молодіжних об'єднань, громадських організацій;
  - національно-культурна спрямованість та врахування традицій суспільно- історичного досвіду України у вихованні молоді;
  - органічний зв'язок з історією українського народу, з рідною мовою та культурою, з родинними традиціями, і релігійними традиціями, з мистецтвом, традиціями і культурами всіх народів світу, забезпечення духовної єдності, наступності та спадкоємності поколінь, зв'язок виховання з життям та суспільною практикою;
  - поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самоврядуванням студентів, розвиток активності, самодіяльності і творчої ініціативи студентської молоді;
  - врахування художньої талановитості, особливостей фізичного, психічного, соціального, духовного, інтелектуального розвитку студентів, стимулювання активності та розкриття їхньої творчої індивідуальності.
- Виховна роботи несумісна з пропагандою насильства, жорстокості, людиноненависницьких теорій, а також із поглядами державно-руйнівного змісту.

Виховна робота, як і освіта в цілому, має світський характер. Втім, це не виключає проведення за необхідності спільних з релігійними організаціями акцій, що мають за мету гуманістичні цілі.

ІІІ МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА КРИТЕРІЇ СИСТЕМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Головною метою виховної роботи в академії є цілісний процес розвитку особистості, в якому реалізуються потреби студентства і держави в національно-патріотичному, інтелектуально-духовному, громадянсько-правовому, моральному, екологічному, естетичному, трудовому та фізичному вихованні майбутніх представників української еліти, забезпечується формування професійної спрямованості, поваги до вихованців, активності в саморозвитку, креативності, громадянськості, широкого культурного світогляду. Перед колективом академії стоїть завдання забезпечити розвиток суспільно активної молоді людини, яка поєднує в собі високу професійну компетентність, широку культурну ерудицію, глибоку духовність, моральність і особисту відповідальність.

Зміст головної мети конкретизується у **завданнях виховної роботи:**

- посилення значення виховного аспекту освітнього процесу;
- досягнення збалансованості обсягу наукової інформації та відповідних умов і засобів її подання студентам;
- заохочення студентів до самостійної, творчої роботи, яка формує навички самоорганізації та загартовує індивідуальну волю;
- підвищення дисципліни студентів шляхом формування професійної ідентичності, яка містить у собі певні моральні вимоги і сподівання суспільства;
- формування у студентів наукового світогляду;
- вироблення умінь і навичок культури розумової роботи;
- вироблення навичок і звичок моральної поведінки, реалізація яких стала потребою особистості;
- психологічна підготовка студентської молоді до праці та активної взаємодії;
- формування у студентів естетичних почуттів, поглядів і переконань;
- виховання потреби і здатності студента створювати прекрасне;
- створення умов для реалізації творчого потенціалу особистості студента, розвитку його нахилів і обдарувань;
- формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави;
- виховання у студентів високої мовної культури;
- формування національної гідності, самоповаги на основі успадкування духовних надбань українського народу;
- прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, що населяють Україну;
- формування правової культури, виховання поваги до законів і норм співжиття у своєму колективі та суспільстві;

- виховання сумлінного та відповідального ставлення до виконання своїх обов'язків усіма учасниками освітнього процесу;
- формування рис громадянина України, національної свідомості та людської гідності, любові до рідної землі, родини, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності в будь-який час стати на захист Батьківщини, глибокого розуміння громадянського обов'язку, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки, державної мови;
- створення умов для вільного розвитку особистості, забезпечення реалізації творчих ідей, самовиховання і самовдосконалення, вияву індивідуальних здібностей, обдарованості і талантів, самореалізації в сфері наукової, професійної, художньо-естетичної, спортивно-оздоровчої діяльності;
- формування гуманних рис особистості: щирості, людяності, справедливості, доброзичливості, милосердя, позитивної налаштованості, сприймання громадянських та загальнолюдських цінностей;
- забезпечення повноцінного розвитку молоді, охорона і зміцнення її фізичного, психічного та духовного здоров'я, формування здорового способу життя;
- виховання політичної, економічної та правової культури, формування фахівця нової генерації, інтелектуала, господаря в своїй державі;
- реалізація професійної морально-етичної відповідальності викладачів і студентів, виховання патріотичних почуттів до Альма-матер, дотримання і розвиток демократичних і академічних традицій; консолідація студентства, педагогічних та науково-педагогічних працівників у єдину академічну спільноту; створення академічного інформаційного середовища з вільним доступом до нього.

Критерії виховної роботи слід поділяти на загальноконцептуальні й видові, тобто власні для кожного окремого напрямку виховання.

Концептуальними критеріями ефективності системи виховної роботи і вихованості студентів є:

- сформованість національної свідомості та почуття дієвого патріотизму;
- високий рівень навчальної, науково-дослідницької та соціальної активності;
- дотримання моральних і естетичних норм у суспільному та особистому житті;
- взаємна повага у спілкуванні викладачів і студентів та між студентами;
- активна участь студентів та викладачів у культурно-просвітницькій діяльності;
- рівень моральної свідомості і моральної поведінки;
- ціннісні орієнтації студентів;
- конструктивність або ж деструктивність поведінкових проявів студентів;
- самовідчуття студентів (соціальне, етичне та ін.);
- відповідальне та уважне ставлення студентів до власного здоров'я та до здоров'я своїх товаришів;
- відповідальне ставлення студентів до природних багатств держави.

IV ПЛАНУВАННЯ ТА КООРДИНАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Виховний вплив має бути цілеспрямованим, насамперед, на особистість студента, а потім – на колектив академічної групи. При цьому саме студент перебуває в центрі освітнього процесу. Крім аудиторно-навчальних форм діяльності, студенти проходять школу громадянського становлення через систему різноманітних студентських структур, а саме: гуртки, факультативи, клуби, об'єднання за інтересами тощо.

Системою організації виховної роботи ректорат академії створює і забезпечує найсприятливіші психолого-педагогічні умови для вільного самовизначення і самоутвердження кожного студента, для самореалізації ним своїх задатків, нахилів, здібностей і можливостей.

План виховної роботи є складовою частиною загальноакадемічного річного плану роботи академії, який обговорюється колективом, приймається Вченою радою та затверджується ректором академії.

План виховної роботи щорічно готується проректором з науково-педагогічної роботи і включає плани підлеглих структурних підрозділів академії (Студентського містечка, Студентської ради академії, соціально-психологічної служби, вихователів гуртожитку, факультетів, кафедр, кураторів (наставників) академічних груп).

Загальне керівництво виховного процесу в академії здійснює ректор. Координаторами є проректор з науково-педагогічної роботи, декани факультетів, директор Студентського містечка та куратори (наставники) академічних груп.

Питання про стан і перспективи виховної роботи в академії щорічно розглядається Вченою радою академії, Вченими радами факультетів, ректоратом, кафедрами, Студентською радою академії, профспілковим комітетом академії.

V ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИХОВАННЯ

1. Національно-патріотичне виховання

Національно-патріотичне виховання – це засвоєння молодшими поколіннями соціально-культурного досвіду, успадкування духовного надбання українського народу, досягнення високої культури міжнародних і міждержавних відносин, формування у молоді кращих рис громадян української держави.

Національно-патріотичне виховання підпорядковане цілеспрямованому втіленню в життя української ідеї державотворення, національної консолідації народу України та національної злагоди як провідних ідейних домінант цивілізованого розвитку суспільства.

Національно-патріотичне виховання спрямоване на розвиток у молодого покоління історичної пам'яті, виховання патріотичних почуттів й готовності працювати на благо Батьківщини, захищати та зміцнювати її міжнародний авторитет;

формування національної свідомості і відповідальності за долю України; виховання любові до рідної землі, її історії, відновлення і збереження історичної пам'яті;

культивування кращих рис української ментальності (працелюбності, індивідуальної свободи, глибокого зв'язку з природою тощо);

виховання бережливого ставлення до національного багатства країни, мови, культури, традицій.

Пріоритетними завданнями є:

- формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати на благо держави, у якій зростає добробут та збільшуються різноманітні можливості для розвитку кожного громадянина;

- виховання готовності захищати рідну землю та рідну культуру;

- формування високої мовної національної культури;

- виховання дбайливого ставлення до культурних традицій Слобідського краю та готовності до примноження його культурної спадщини;

- підготовка студентів до активної участі у виборі майбутнього місця роботи як з урахуванням власних бажань та індивідуальних здібностей, так і з урахуванням потреб регіону, що є вимогою часу та запорукою працевлаштування випускників;

- формування готовності до активного обміну здобутками духовної культури між всіма народами, які проживають в Україні та за її межами, подолання комплексів провінціалізму та національної меншовартості.

Національно-патріотичне виховання здійснюється шляхом поєднання зусиль громадських організацій, кафедр, ветеранів, бібліотеки.

Основними напрямками є:

- поглиблення знань з історії України, вітчизняної філософії та культури, витоків та розвитку національного державотворення;

- володіння українською мовною культурою та свідоме відтворення в навчальному процесі і за його межами україномовного середовища;

- засвоєння національно-історичних, соціально-культурних та фольклорних традицій українського народу взагалі та Слобідського краю зокрема;

- організація походів, екскурсій до музеїв, зустрічі з ветеранами праці та бойових дій, ветеранами збройних сил України, поїздки пам'ятними місцями, створення спортивно-технічних гуртків, проведення кураторами організаційно-виховних годин, проведення бесід з історії українського війська, книжкові виставки в читальних залах тощо.

Основні форми та методи:

➤ проведення всеукраїнських, місцевих та академічних масових патріотичних акцій, творчих зустрічей, ігор, конкурсів, засідань за круглим столом, семінарів, конференцій, семінарів-тренінгів, виставок, форумів, фестивалів, нарад, бесід; інструктажів; консультацій, чемпіонатів, профільних змагань,

- олімпіад та відзначення національних, календарно-тематичних, релігійних, світських свят;
- фольклорні вечори;
  - ознайомлення з героїчними сторінками історії українського народу та академії, їх бойовими та трудовими традиціями;
  - лекції-диспути;
  - дебати;
  - екскурсії до музеїв;
  - тематичні екскурсії визначними місцями України;
  - тематичні екскурсії до музеїв міста.
  - організація краєзнавчої та пошуково-дослідницької роботи;
  - проведення зустрічей з видатними діячами українського державотворення;
  - забезпечення студентів національно зорієнтованими інформаційними джерелами (пресою, літературою, фільмами тощо);
  - вивчення історичного, культурологічного, побутового, політичного, соціального досвіду українського народу;
  - святкування академічних свят.

2. Інтелектуально-духовне виховання

Підготовка та проведення освітнього процесу повинно слугувати взірцем сумлінного фахового ставлення до виконання своїх професійних обов'язків.

Нерозривно пов'язане з навчанням та науковою роботою, створює умови для вільного розвитку особистості, забезпечення реалізації творчих здібностей, самовиховання і самовдосконалення, для вияву обдарованості і талантів, для самореалізації молоді у сферах наукової, професійної, освітньої діяльності.

Пріоритетними завданнями є:

- розвиток пізнавального інтересу, творчої активності, мислення;
- виховання потреби самостійно здобувати знання та готовності до застосування знань, умінь у практичній діяльності;
- реалізація особистісного життєвого вибору та побудова професійної кар'єри на основі здібностей і знань, умінь і навичок;
- виховання здатності формувати та відстоювати власну позицію;
- формування особистісного світогляду як проекції узагальненого світосприймання;
- розвиток пізнавального інтересу, творчої активності, мислення, раціональної організації навчання;
- розвиток критичного мислення, здатності усвідомлювати та відстоювати особисту позицію;
- вироблення вміння самостійно здобувати знання; здатності ефективно працювати і навчатися протягом усього життя;
- готовність до застосування знань, умінь у практичній діяльності;
- адаптація студентів молодших курсів до умов навчання у ЗВО.

Основні форми та методи:

- проведення всеукраїнських, місцевих та академічних масових профорієнтаційних акцій, творчих зустрічей, ігор, конкурсів, засідань за

- круглим столом, семінарів, конференцій, семінарів-тренінгів, виставок, форумів, фестивалів, нарад, бесід; інструктажів; чемпіонатів, профільних змагань, олімпіад та відзначення свят професійного характеру тощо;
- нагородження студентів;
  - створення стендів «Кращі групи академії», «Найкращі студенти академії»;
  - проведення акцій, спрямованих на вирішення питання зайнятості студентської молоді, її працевлаштування на перше робоче місце;
  - ознайомлення студентів з новинками професійної літератури;
  - відвідання виставок фахової інформації та сучасних галузевих технологій, ярмарок вакансій;
  - проведення Днів науки;
  - здійснення шефства старшокурсників над студентами молодших курсів;
  - проведення інструктивних занять та бесід зі студентами молодших курсів.

3. Громадянсько-правове виховання

Основною метою громадянського виховання студентської молоді в академії є створення сприятливих умов для формування особистості студента як громадянина-патріота, громадянина-фахівця, громадянина-демократа.

Пріоритетними завданнями є формування у студентів:

- громадянської самосвідомості, що ґрунтується на ідентифікації з Україною, на вірі у майбутнє своєї держави, на прихильності до державних інтересів, на почутті громадянської гідності;
- професійних якостей, з урахуванням вимог ринкових відносин та потреб аграрної галузі України;
- шанобливого ставлення до української мови, культури, звичаїв, духовних надбань українського народу;
- правової культури, громадянської дисциплінованості та відповідальності;
- політичної культури та якостей необхідних для життєдіяльності в сучасних умовах побудови громадянського суспільства: демократичності, ініціативності, толерантності, критичного мислення тощо;
- прихильності до загальнолюдських цінностей: гуманності, порядності, справедливості, миролюбності, шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, що населяють Україну;
- екологічної культури, набуття вмінь працювати за фахом, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу, а відновлюючи його;
- свідомого ставлення до праці, працелюбності, готовності до праці задля розвитку держави;
- прищеплення поваги до прав і свобод людини та громадянина;
- виховання поваги до Конституції, законів України, державних символів України;
- виховання громадянського обов'язку перед Україною, суспільством: формування політичної та правової культури особистості;
- залучення студентської молоді до участі у добровільних акціях і розвитку волонтерського руху;
- мотивації до самопізнання та самовиховання, навичок самореалізації.

Основними шляхами реалізації поставлених завдань визначено:

- науково обґрунтовані розробки організації системи громадянського виховання;
- підготовка науково-педагогічних працівників до створення умов для формування громадянськості студентської молоді, забезпечення науково-методичною літературою;
- проведення з метою обміну досвідом роботи науково-практичних семінарів, практично-методичних нарад з проблеми формування громадянськості студентів;
- підвищення ефективності формування громадянськості науково-педагогічними працівниками, кураторами студентських груп, колективами кафедр, заступниками директорів з виховної роботи, відповідальними за діяльність гуртків, клубів за інтересами;
- впровадження ефективних технологій формування громадянськості студентів;
- діагностика сформованості громадянських якостей студентів та відповідно корекція виховної роботи;
- створення умов для участі студентської молоді у громадському житті через систему студентського самоврядування, інформування про діяльність молодіжних та студентських громадських організацій;
- організація змістовного дозвілля зі спрямованістю на формування громадянських якостей студентів;
- сприяння самоорганізації та самовихованню.

У структурі системи виховної роботи важливе місце посідає **правове виховання**, яке спрямоване на виховання правової культури студентської молоді та поваги прав і свобод людини і Громадянина, розширення знань, застосування на практиці законів держави.

Особливістю сучасного правового виховання є те, що в українському суспільстві формування законослухняного громадянина ще знаходиться на стадії становлення, не повністю завершено також формування правової бази життя суспільства і держави.

Пріоритетними завданнями правового виховання є:

- виховання глибокої поваги до Конституції України та національно-державної символіки;
- формування правової свідомості шляхом надання студентам ґрунтовних знань про права та обов'язки людини і громадянина;
- формування почуття особистої відповідальності, яке ґрунтується на розумінні внутрішнього взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її обов'язками перед суспільством, державою та колективом;
- формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю; виховання поваги до прав і свобод інших людей;
- засвоєння основ державного, трудового, цивільного, сімейного та кримінального права; знання й вироблення стійких навичок застосування цих законодавчих положень у поведінці та практичній діяльності;

- вироблення таких стереотипів поведінки, для яких характерними є запобігання випадкам порушення чинного законодавства, громадського порядку, попередження злочинів.

Правове виховання здійснюється як під час навчального процесу так і через позааудиторну діяльність адміністрацією та кафедрами, кураторами і студентами. Важливим суб'єктом правового виховання є студентське самоврядування та молодіжні громадські організації.

Основні форми та методи громадянсько-правового виховання:

- проведення всеукраїнських, місцевих та академічних масових правничих акцій, творчих зустрічей, ігор, конкурсів, засідань за круглим столом, семінарів, конференцій, семінарів-тренінгів, виставок, форумів, фестивалів, нарад, бесід; інструктажів; консультацій чемпіонатів, профільних змагань, олімпіад та відзначення профільних свят;
- обговорення в навчальних групах матеріалів періодичної преси, ознайомлення з законодавчими актами України, проведення відповідних лекцій, ділових ігор, зустрічей з представниками органів внутрішніх справ, податкової міліції тощо;
- прищеплення поваги до прав і свобод людини та громадянина.

4. Моральне виховання

Вироблення потреби поводити себе згідно із загальнолюдськими моральними нормами, наслідування кращого досвіду попередніх поколінь, традицій сім'ї, родини, народу з урахуванням найкращих положень релігійної та світових морально-ціннісних концепцій.

Пріоритетними завданнями є:

- формування почуття власної гідності, честі, свободи, рівності, працелюбності, самодисципліни;
- формування моральної культури особистості, засвоєння моральних норм, принципів, категорій, ідеалів суспільства на рівні власних переконань;
- становлення етики міжетнічних відносин та культури міжнаціональних стосунків;
- формування основ загальнолюдської і народної моралі: правди, справедливості, милосердя, патріотизму, свободи, рівності, доброти, совісності, порядності, тактовності, співчуття, чесності, гуманності, толерантності та інших чеснот;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, старших, культури та історії рідного народу; педагогів, духовної єдності поколінь; виховання культури поведінки, здатності піклуватися про молодших і немічних; наслідування кращих моральних зразків своєї родини, українського народу, загальнолюдських моральних цінностей;
- виховання духовної культури особистості, почуття власної гідності, честі, працелюбності, самодисципліни; створення умов для вільного формування власної світоглядної позиції;

- статеве виховання, розвиток моральної чистоти, поваги до жінки, почуття дружби, кохання, підготовка до подружнього життя, прищеплення навичок виховання дітей у сім'ї.

Без уміння людини жити у суспільстві за законами добра та справедливості не можна говорити про високий рівень її духовності.

Характерні особливості морального виховання полягають у тому, що воно спрямоване на формування певних моральних якостей особистості; використання різних засобів виховання і, зокрема, власний приклад та силу громадської думки. Мотиви поведінки людини значною мірою характеризують її моральну культуру.

Потреба у сумлінному виконанні громадських, трудових, сімейних зобов'язань є складним синтезом цілеспрямованого процесу виховання, з одного боку, і особистої свідомої мотивації, з іншого боку. Розумна виваженість у надмірній демонстрації емоцій забезпечує оптимальну організацію життя людини, допомагає уникнути конфліктів, підвищує авторитет особистості, без якого не можлива успішна професійна діяльність.

На різних рівнях культурно-виховної роботи слід підвищувати роль громадської думки, яка виступає оцінюючою та регулюючою моральною силою. При вирішенні конкретних виховних завдань мають враховуватись особливі умови морального виховання в період трансформації суспільних відносин.

Найважливішими з них є властивий частині молоді моральний нігілізм, який пов'язаний з кризовими явищами в соціально-економічній сфері та незавершеністю процесу становлення провідних моральних цінностей сучасного українського суспільства; деякий розрив між інформованістю і моральною та громадською зрілістю, що притаманний певній частині студентства.

Зміст морального виховання ґрунтується на світоглядних орієнтирах, органічно пов'язаних з принципами Конституції України, вищих гуманістичних моральних цінностях, вироблених загальнолюдським суспільним розвитком, повазі до особи молодої людини в процесі її підготовки до участі у професійній діяльності, громадському і культурному житті.

Виховання моральних переконань студентів у навчальному процесі здійснюється в атмосфері високої вимогливості, принциповості, чесності, відповідальності та взаємодопомоги, яка створюється викладачами та студентами.

Основні методи та форми:

- проведення всеукраїнських, місцевих та академічних масових виховних акцій, творчих зустрічей, ігор, конкурсів, засідань за круглим столом, семінарів, конференцій, семінарів-тренінгів, виставок, форумів, фестивалів, нарад, бесід; інструктажів; консультацій чемпіонатів, профільних змагань, олімпіад та відзначення профільних свят;
- розвиток у студента об'єктивних характеристик, здатності до самокритичності, до прийняття самостійних рішень, формування громадянської позиції особистості, почуття відповідальності;

- участь у добродійній діяльності та благодійних заходах.

5. Екологічне виховання

Сучасні зміни в системі світоглядних та ціннісних орієнтацій, в психології українського народу створюють особливий контекст екологічного виховання. Екологічні проблеми є загальними для кінця ХХ – початку ХХІ століття, але в Україні екологічна криза поглибилась у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС та її наслідками.

Основною метою є формування екологічної культури, як форми регуляції взаємодії людини з природою, оволодіння знаннями та практичним вмінням раціонального природокористування; виховання почуття відповідальності за природу як національне багатство та співучасті у її збереженні.

Пріоритетними завданнями є:

- формування основ глобального екологічного мислення та екологічної культури;
- оволодіння знаннями та практичними вміннями раціонального природокористування;
- виховання почуття відповідальності за природу як національне багатство;
- виховання готовності до активної екологічної та природоохоронної діяльності;
- формування основ глобального мислення, готовності до активної екологічної та природоохоронної діяльності, залучення до активної екологічної діяльності, протидії споживацькому ставленню до навколишнього середовища, нетерпиме ставлення до тих, хто завдає шкоди природі;
- виховання вміння оцінювати стан навколишнього середовища, ухвалювати рішення щодо його вдосконалення; вироблення розуміння необхідності гармонії відносин людини з природою.

Основними напрямками екологічного виховання є:

- засвоєння різнобічних знань про навколишнє середовище;
- вироблення у студента здатності аналізувати негативні наслідки природоперетворюючої діяльності людини;
- формування таких ціннісних орієнтацій у ставленні до природи, які передбачають, що природа є активним учасником екологічної комунікації, а не лише пасивним об'єктом експлуатації;
- набуття умінь і навичок щодо вирішення екологічних проблем на різних рівнях, зокрема і регіональному;
- безпосередня участь у природоохоронних діях, участь у роботі добровільних організацій з захисту природи;
- виділення екологічного компоненту в більшості навчальних дисциплін, активна участь в екологічній пропаганді.

Основні методи та форми:

- проведення всеукраїнських, місцевих та академічних масових природоохоронних акцій, творчих зустрічей, ігор, конкурсів, засідань за

круглим столом, семінарів, конференцій, семінарів-тренінгів, виставок, форумів, фестивалів, нарад, лекцій, тематичних вечорів, бесід; інструктажів; консультацій чемпіонатів, профільних змагань, олімпіад та відзначення свят екологічного характеру тощо;

- організація толок з озеленення територій, прилеглих до навчальних корпусів та гуртожитків, оглядів – конкурсів з облаштування кімнат, кабінетів, лабораторій, рейди з благоустрою території;
- робота з охорони праці та безпеки життєдіяльності;
- боротьба з тютюнопалінням, наркоманією, санітарні рейди, консультування фахівців;
- оволодіння знаннями з охорони життя та безпеки життєдіяльності;
- ознайомлення з основами традиційної та нетрадиційної медицини;
- ознайомлення з психологією екстремальних ситуацій.

6. Естетичне виховання

Основною метою є формування естетичних знань, художньо-естетичної освіченості, поглядів, смаків, почуттів, ідеалів, які ґрунтуються на національній естетиці та кращих надбаннях цивілізації, активна участь кожного студента в естетичному житті, вироблення вмінь творити прекрасне в повсякденному житті.

Естетичне виховання передбачає формування естетичного ставлення до дійсності, творчої активності студентської молоді. Естетична культура особи є емоційним виявом її цілісної духовної культури. Формування естетичної культури визнано інтегруючим напрямом культурно-виховної роботи. Естетичне виховання спрямоване на формування мотивацій у професійній діяльності, а також в організації дозвілля та побуту з точки зору уявлень про красу та гармонію.

Гармонійно розвинута особистість неможлива без естетичної компоненти.

Пріоритетними завданнями є:

- розвиток естетичних потреб і почуттів, художніх здібностей і творчої діяльності;
- формування у молоді естетичних поглядів, смаків, які ґрунтуються на українських народних традиціях та кращих надбаннях світової культури;
- вироблення умінь примножувати культурно-мистецькі надбання народу, і відтворювати прекрасне у повсякденному житті;
- оволодіння основами народного мистецтва, музики, архітектури, усної народної творчості, національної пісенної та танцювальної культури, побуту, ремесел;
- формування системи знань про світову культуру і мистецтво; розвиток естетичних потреб і почуттів;
- розвиток художніх здібностей і творчої діяльності, формування естетичних смаків і почуттів, уміння розрізняти прекрасне і потворне в мистецтві і житті.

Основні шляхи:

- формування естетичної свідомості шляхом засвоєння студентами системи естетичних знань, національних естетичних цінностей, набуття загальнокультурного світогляду,
- виховання естетичного ставлення до дійсності через впровадження естетичних норм у практику професійної діяльності та в побут;
- розвиток естетичних відчуттів, переживань, уміння розрізняти прекрасне і потворне, трагічне і комічне, героїчне і вульгарне в житті суспільства і окремої особистості;
- формування естетичних здібностей, навичок ідейно-естетичної оцінки дійсності та її філософського відтворення відповідно до свого естетичного ідеалу.

В естетичному вихованні використовується духовно-культурний потенціал всіх навчальних дисциплін та різноманітні форми організації позааудиторної роботи.

Основні методи та форми:

- проведення всеукраїнських, місцевих та академічних масових культурних акцій, творчих зустрічей, ігор, конкурсів, засідань за круглим столом, семінарів, конференцій, семінарів-тренінгів, виставок, форумів, фестивалів, нарад, бесід; інструктажів; консультацій чемпіонатів, профільних змагань, олімпіад та відзначення свят художньо-естетичного характеру тощо;
- ознайомлення з народним мистецтвом, пісенним та поетичним фольклором, звичаями та традиціями українського народу та інших народів України. Збереження і розвиток місцевих традицій народного мистецтва;
- регулярне відвідування та обговорення вистав театрів міста, концертів, концертних залів, виставок, екскурсій, обговорення матеріалів творчих конкурсів, культпоходів, екскурсій;
- проведення всеукраїнських та міжнародних акцій, фестивалів, концертів, конкурсів у різних жанрах мистецтва, пленерів і виставок молодих митців, видання творів молодих авторів;
- створення культурно-просвітницьких центрів;
- ознайомлення першокурсників з колективами художньої самодіяльності академії;
- екскурсії студентів у визначні місця України;
- екскурсії студентів у художні музеї міста;
- організація та проведення творчих зустрічей, вечорів відпочинку, дискотек тощо; організація роботи художньо-естетичних гуртків та мистецьких студій, музичних та хореографічних груп, клубів за інтересами, команд КВК;
- зустрічі з представниками мистецької еліти;
- календарно-тематичні та обрядові свята.

7. Трудове виховання

Нерозривно пов'язане з професійним та правовим вихованням. Основна мета – становлення висококваліфікованого фахівця, готового до самовідданої

праці на благо суспільства, трудового колективу, власної родини, обізнаного і компетентного. Культивування кращих рис української ментальності, господарської відповідальності, підприємливості та ініціативи, поваги до власної і людської праці, її результатів.

Трудове виховання передбачає формування творчої, активної, працелюбної особистості, яка має професійну майстерність, розвинені ділові якості, відповідальність, готовність до життєдіяльності в умовах ринкових відносин. Всі ці якості є цінними за будь-яких соціально-економічних обставин. Саме на цьому ставиться наголос у виховній роботі.

Пріоритетними завданнями є:

- формування особистості, яка свідомо та творчо ставиться до праці в умовах ринкової економіки;
- формування почуття господаря та господарської відповідальності;
- розвиток умінь самостійно та ефективно працювати;
- формування працелюбної особистості, яка свідомо і творчо ставиться до праці; розвиває уміння самостійно та ефективно працювати, робить самоаналіз власної діяльності, займає активну позицію у набутті трудових навичок, усвідомлює необхідність вибору і здобуття професії, готова до творчої праці на благо людей та процвітання держави;
- на основі сучасних знань про ринкову економіку може самостійно знайти застосування власним здібностям у народному господарстві, науці, освіті;
- виховання ділових якостей, формування почуття господаря та господарської відповідальності, підприємливості та ініціативи; формує готовність до життя і праці в умовах ринкової економіки.

Основні шляхи:

- оволодіння правовими основами економіки, економічна освіченість та культура, усвідомлення свого місця в системі суспільного розподілу праці, що породжує активне свідоме ставлення до власної професійної діяльності;
- знайомство, використання та поширення позитивного досвіду застосування професійних знань і навичок, формування новаторського підходу до власної справи, притаманного життю в умовах ринкової економіки;
- поважне ставлення до власності, що формує справжні риси господаря та власника;
- критичне ставлення до всіх відомих економічних форм і методів діяльності, бачення їх певних переваг та недоліків в конкретних соціально-історичних та практичних умовах;
- дійове використання системи та критеріїв оцінок знань та вмінь студентів у вихованні поважного ставлення до праці;
- участь студентів у роботі наукових товариств (проведення конференцій, написання рефератів, наукових робіт та ін.);
- оволодіння навичками професійної майстерності;
- всі форми практики та різноманітні конкурси, які сприяють становленню професійної майстерності та вихованню любові й поваги до майбутньої професії;

- проведення зустрічей з провідними спеціалістами в майбутній фаховій діяльності та діловими людьми різних галузей економіки;
- постійне оновлення наочності в аудиторіях, бібліотеках, читальних залах, кафедрах, гуртожитку, що свідчить про кращі традиції ставлення до улюбленої роботи.

Трудове виховання пов'язане з навчальною діяльністю, з участю в роботі наукових гуртків, конференцій, вивчення додаткових навчальних курсів, участю у конкурсах студентських наукових робіт.

Основні методи та форми:

- проведення всеукраїнських, місцевих та академічних масових трудових акцій, творчих зустрічей, ігор, конкурсів, засідань за круглим столом, семінарів, конференцій, семінарів-тренінгів, виставок, форумів, фестивалів, нарад, бесід; інструктажів; консультацій чемпіонатів, профільних змагань, олімпіад та відзначення свят професійного характеру тощо;
- самообслуговування, різноманітна суспільно корисна праця і професійна діяльність, участь у добродійній діяльності; рейди з благоустрою території;
- побутові справи (прибирання аудиторій, кімнат гуртожитку, чергування і тощо), виховання господарської ініціативи, підприємливості, лідерських якостей;
- підтримка підприємницьких ініціатив молоді шляхом проведення всеукраїнських семінарів, засідань за круглим столом, семінарів-тренінгів, виставок з відповідної тематики;
- ознайомлення майбутніх фахівців з передовим вітчизняним і зарубіжним досвідом;
- участь у підготовці та проведенні спільних загальноакадемічних проєктів;
- підтримка руху молодіжних трудових загонів;
- організація студентського самоврядування;
- організація конкурсів, ярмарків студентської творчості.

8. Фізичне виховання та утвердження здорового способу життя

Фізичне виховання спрямоване на розвиток у студентів потреби здорового способу життя як невід'ємного елемента загальної культури особистості, протидія факторам, що негативно впливають на здоров'я колективу, вироблення вмінь самостійного використання методів і форм фізичної культури в трудовій діяльності та у відпочинку.

Пріоритетними завданнями є:

- виховання відповідального ставлення до власного здоров'я, здорового способу життя;
- формування знань і навичок фізичної культури в житті людини;
- забезпечення повноцінного фізичного розвитку студентів;
- фізичне, духовне та психічне загартування;
- формування потреби у безпечній поведінці, протидія та запобігання негативним звичкам, профілактика захворювань;
- створення умов для активного відпочинку студентів;
- сприяння розвитку колективізму в житті та в роботі;

- формування знань щодо ролі фізичної культури в житті людини; забезпечення повноцінного фізичного розвитку особистості;
- формування її фізичних здібностей, зміцнення здоров'я, гармонія тіла і духу, людини і природи;
- фізичне, духовне та психічне загартування; виховання фізично й морально здорової особистості.

Фізичне виховання реалізується в процесі всієї життєдіяльності академії: на заняттях з фізкультури, у роботі спеціальних медичних груп та груп лікувальної фізкультури, у роботі спортивних секцій, клубів, у проведенні спортивних змагань, турнірів тощо.

У позанавчальний час студенти, викладачі та співпрацівники академії мають можливість займатися фізичною культурою і спортом. На сучасному етапі використовується широкий спектр можливостей фізичного виховання молоді.

Основні методи та форми:

- проведення всеукраїнських, місцевих та академічних масових спортивних акцій, творчих зустрічей, ігор, конкурсів, засідань за круглим столом, семінарів, конференцій, семінарів-тренінгів, виставок, форумів, фестивалів, нарад, бесід; інструктажів; консультацій чемпіонатів, профільних змагань, олімпіад та відзначення свят спортивного характеру, заходи на тему «Молодь України за здоровий спосіб життя», «Вибір молоді – здоров'я»;
- залучення студентів до роботи спортивних секцій за інтересами, організація спортивних змагань, показових виступів, туристична діяльність, зустрічі з відомими спортсменами;
- створення умов для активного відпочинку студентів; залучення студентів до вивчення національних однокласників;
- проведення всеукраїнських, місцевих та академічних масових культурно-мистецьких акцій та заходів профілактичного спрямування;
- пропагування культури здорової особи на прикладах життя вітчизняних спортсменів, видатних діячів держави;
- змагання; спартакіади; чемпіонати турніри; туристичні походи;
- організація роботи спортивних секцій;
- туристичні походи;
- всебічне сприяння розвитку туризму;
- розгортання пропаганди здорового способу життя.

VI ОСНОВНІ ФОРМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

словесні:

- інформація,
- роз'яснення,
- зустрічі з відомими людьми,
- збори,

практичні:

- екскурсії,
- турпоходи,
- культпоходи,
- конкурси,
- олімпіади,
- спартакіади,

- бесіди,
- вечори,
- диспути,
- конференції,
- використання

засобів масової
інформації, Інтернету;

наочні:

- творчі виставки,
- книжкові стенди,
- Інтернет ресурси,
- стінгазети, друковані
засоби масової
інформації;

- турніри,
- ігри;

масові:

- участь у державних молодіжних програмах, громадсько-патріотичних і мистецько-культурологічних проектах,
- включення студентів через органи самоврядування у процес управління в стінах академії з метою набуття практичних навичок майбутніх учасників розбудови Української держави,
- святкування загальнодержавних та академічних свят, проведення різноманітних тематичних вечорів, благодійних акцій.

Окремий ряд форм виховної роботи, призначений для самих вихователів: викладачів, співробітників, кураторів, громадських активістів:

- семінари з питань виховання для професорсько-викладацького складу, методистів, кураторів, фахівців з виховної роботи;
- обмін досвідом педагогічної та лекторської майстерності та професійною інформацією;
- співпраця з державними структурами, закладами, об'єднаннями, організаціями, які втілюють державну політику з питань виховання молоді;
- створення власних дієвих проектів виховної роботи;
- впровадження нових сучасних форм і методів виховної роботи.

VII ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Об'єкти виховної роботи

Об'єктами виховної роботи є всі без винятку студенти академії, зокрема:

- студенти факультетів, курсів;
- студенти академічних груп;
- студенти, які працюють у радах самоврядування гуртожитків, студентських радах факультетів;
- студенти факультетських та академічних творчих об'єднань, учасники художньої самодіяльності;
- групи студентів й окремі студенти за місцем проживання;

- групи студентів за сімейним планом;
- групи студентів за статтю.

Суб'єкти у процесі виховання:

- ректорат як суб'єкт - організатор виховної роботи в цілому;
- керівники та відповідальні працівники управлінських структур академії;
- декани факультетів;
- колективи кафедр;
- куратори (наставники) академічних груп студентів академії;
- тимчасово створені фахові групи методичної, організаційної та іншої спрямованості для забезпечення консультативної та організаційної роботи;
- студентські академічні групи, студентська рада, профспілковий комітет академії;
- всі викладачі, співробітники академії;
- комендант гуртожитку;
- студентське містечко академії;
- клуби, гуртки;
- громадські об'єднання викладачів та студентів.

- VIII МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ

Фінансові

- кошти державного бюджету;
- спонсорські кошти;
- кошти, зароблені під час студентських акцій, ярмарок, виставок продажів.

Методичні

- організація семінарів, тренінгів;
- регулярні зібрання заступників деканів з виховної роботи;
- регулярні зібрання голів студрад факультетів;
- методичні тренінги;
- виявлення рівня загального інтелектуального розвитку, захоплень, інтересів студентів, їхньої громадянської позиції, ставлення до проблем; виховання особистим прикладом.

Інформаційні

- розміщення матеріалів у ЗМІ до знаменних дат академії;
- оформлення наочності;
- співпраця із засобами масової інформації;
- організаційні години;
- налагодження зв'язків з іншими закладами вищої освіти м. Харкова, України;
- активна співпраця з державними службами з питань залучення студентів до участі в районних, міських, всеукраїнських молодіжних заходах.

Організаційні

- проведення соціально-психологічного моніторингу життя студентів;

- створення у закладах вищої освіти соціологічних та психологічних служб;
- вивчення особових справ;
- анкетування;
- проведення з виховним активом тематичних дискусій, рольових тренінгів з виховання лідерських якостей.

Кадрові посадові особи:

- ректор;
- проректор з науково-педагогічної роботи;
- директор студентського містечка;
- декани факультетів;
- директор студентського містечка;
- куратори академічних груп;
- соціальний педагог та практичні психологи;
- старости академічних груп;

структурні підрозділи:

- студентське містечко;
- факультети академії;
- навчально-методичний центр;
- кафедри;

громадські організації:

- студентська рада академії;
- студентські ради факультетів;
- студентська рада гуртожитку;
- профспілковий комітет академії.

СХВАЛЕНО

на засіданні Вченої ради академії

Протокол №   від   2016 р.

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ЗАТВЕРДЖУЮ

РЕКТОР

Г.Ф. ПОНОМАРЬОВА

«_____» _____ 2016р.

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ
ВИХОВНОЇ РОБОТИ В АКАДЕМІЇ**

Харків, 2016 р.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1 Виховна робота в академії є цілісним процесом розвитку особистості, в якому реалізуються потреби студентства і держави в національно-патріотичному, інтелектуально-духовному, громадянсько-правовому, моральному, екологічному, естетичному, трудовому та фізичному вихованні майбутніх представників української еліти, забезпечується формування професійної спрямованості, поваги до вихованців, активності в саморозвитку, креативності, громадянськості, широкого культурного кругозору.

Виховна робота в академії є важливою складовою частиною освітнього процесу і охоплює всі сфери підготовки фахівця.

Виховна робота інтерпретується як важливий чинник формування у студентів свідомого патріотизму та відповідальності громадянина України.

Провідною ідеєю виховної роботи є поєднання кращих традиційних методів виховання, що пройшли апробацію в минулі століття та прогресивних сучасних підходів, що дозволяє позитивно вплинути на психологічний розвиток студентів, а також сформувати їх духовний світ на основі гуманістичних цінностей.

Виховна робота в академії включається окремим розділом у плани роботи і звітну документацію.

1.2 Виховну роботу в академії здійснюють професорсько-викладацький склад, представники органів самоврядування студентів.

1.3 Структурні підрозділи, що здійснюють виховну роботу, визначають її зміст, форми і методи з урахуванням Конституції України, Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», «Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»)), «Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки», «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді», «Концепції громадянського виховання», відповідних наказів Міністерства науки і освіти України та інших законодавчих і нормативно-правових актів, Статуту академії, даного положення та інших нормативних документів.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

2.1 Загальне керівництво виховного процесу в академії здійснює ректор. Ректор проводить виховну роботу через загальні збори трудового колективу, вчену раду, ректорат, наради різних рівнів, спілкування зі студентами.

Питання про стан і перспективи виховної роботи в академії щорічно розглядається Вченою радою академії, Вченими радами факультетів, ректоратом, кафедрами, Студентською радою академії, профспілковим комітетом академії.

2.2 Ректорат:

- виробляє концепцію виховної роботи, формує ставлення до неї як важливої складової навчального процесу в академії;

- організовує систему виховної діяльності в академії;
- організовує допомогу студентським органам самоврядування, викладачам, наставникам (кураторам) в організації позанавчальної роботи зі студентами;
- забезпечує високий рівень інформаційного забезпечення управління виховним процесом, впорядковує систему зворотної інформації про стан роботи зі студентами;
- визначає конкретні завдання з виховної роботи;
- координує взаємодію кафедр і громадських організацій у проведенні виховної роботи серед студентів, викладачів і співпрацівників академії ;
- організовує наукові дослідження з проблем виховання у вищій школі;
- забезпечує взаємодію адміністрації та органів студентського самоврядування; здійснює підтримку, розвиток і координацію роботи органів студентського самоврядування, аналіз їх діяльності.
- координує роботу клубів за інтересами, гуртків художньої самодіяльності, бібліотеки;

2.3 Координаторами є проректор з науково-педагогічної роботи, декани факультетів, завідувачі кафедр, директор Студентського містечка та куратори (наставники) академічних груп, вихователі гуртожитку, керівник фізичного виховання, діяльність яких регламентується окремими положеннями або посадовими обов'язками.

2.4 Усі учасники освітнього процесу на своєму рівні займаються конкретними ділянками виховної роботи. Професорсько-викладацький склад проводить виховну роботу зі студентами під час занять та у позааудиторний час. Найбільш досвідчені викладачі призначаються кураторами (наставниками) студентських груп.

2.5 Студенти є безпосередніми учасниками виховної системи академії.

Вони беруть участь в житті академічних груп, факультетів, гуртожитку та академії; вивчають культурно-освітній потенціал міста і традиції академії; пізнають здобутки вітчизняної і світової науки та культури, формують свій духовний світ; сумлінно і цілеспрямовано набувають професійних знань і практичних навичок на заняттях, олімпіадах, конкурсах майстерності, навчальних, виробничих практиках, у науково-дослідній роботі.

2.6 Профспілковий комітет бере активну участь в організації та проведенні виховної та культурно-масової роботи; опікується питаннями поліпшення соціальних та житлово-побутових умов студентів; є ініціатором проведення культурних заходів, спортивних свят, спартакіад та змагань; проводить бесіди та профілактичну роботу зі студентами щодо здорового способу життя; у разі необхідності надає матеріальну допомогу.

3. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

3.1 Урахування багатогранності й цілісності людини, вікових та індивідуальних особливостей студентської молоді, їхніх фізичних, тендерних, психологічних, національних, духовних, інтелектуальних і релігійних особливостей;

диференціація та індивідуалізація виховного процесу, повага до суверенітету особистості молодшої людини, розуміння її запитів та інтересів;

3.2 Системність та безперервність;

3.3 Структурованість, обґрунтованість завдань різних рівнів виховного процесу;

3.4 Конкретність, зв'язок із реальним життям академічної групи, курсу, академії;

3.5 Співвідношення загальнолюдського та національного, суспільного і особистого;

3.6 Гуманізація та демократизація виховного процесу, поєднання зусиль сім'ї, студентських та молодіжних об'єднань, громадських організацій;

3.7 Національно-культурна спрямованість та врахування традицій суспільно-історичного досвіду України у вихованні молоді;

3.8 Органічний зв'язок з історією українського народу, з рідною мовою та культурою, з родинними традиціями і релігійними традиціями, з мистецтвом, традиціями і культурами всіх народів світу, забезпечення духовної єдності, наступності та спадкоємності поколінь, зв'язок виховання з життям та суспільною практикою;

3.9 Поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самоврядуванням студентів, розвиток активності, самодіяльності і творчої ініціативи студентської молоді;

3.10 Врахування художньої талановитості, особливостей фізичного, психічного, соціального, духовного, інтелектуального розвитку студентів, стимулювання активності та розкриття їхньої творчої індивідуальності.

Виховна робота несумісна з пропагандою насильства, жорстокості, людиноненависницьких теорій, а також із поглядами державно-руйнівного змісту.

Виховна робота, як і освіта в цілому, має світський характер. Втім, це не виключає проведення за необхідності спільних з релігійними організаціями акцій, що мають за мету гуманістичні цілі.

4. МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

4.1 **Головною метою** виховної роботи в академії є цілісний процес розвитку особистості, в якому реалізуються потреби студентства і держави в національно-патріотичному, інтелектуально-духовному, громадянсько-правовому, моральному, екологічному, естетичному, трудовому та фізичному вихованні майбутніх представників української еліти, забезпечується формування професійної спрямованості, поваги до вихованців, активності в саморозвитку, креативності, громадянськості, широкого культурного кругозору. Перед колективом академії стоїть завдання забезпечити розвиток суспільно активної молодшої людини, яка поєднує в собі високу професійну компетентність, широку культурну ерудицію, глибоку духовність, моральність і особисту відповідальність.

4.2 Зміст головної мети конкретизується у **завданнях виховної роботи**:
- посилення значення виховного аспекту освітнього процесу;

- досягнення збалансованості обсягу наукової інформації та відповідних умов і засобів її подання студентам;
- заохочення студентів до самостійної, творчої роботи, яка формує навички самоорганізації та загартовує індивідуальну волю;
- підвищення дисципліни студентів шляхом формування професійної ідентичності, яка містить у собі певні моральні вимоги і сподівання суспільства;
- формування у студентів наукового світогляду;
- вироблення умінь і навичок культури розумової роботи;
- вироблення навичок і звичок моральної поведінки, реалізація яких стала потребою особистості;
- психологічна підготовка студентської молоді до праці та активної взаємодії;
- формування у студентів естетичних почуттів, поглядів і переконань;
- виховання потреби і здатності студента створювати прекрасне;
- створення умов для реалізації творчого потенціалу особистості студента, розвитку його нахилів і обдарувань;
- формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави;
- виховання у студентів високої мовної культури;
- формування національної гідності, самоповаги на основі успадкування духовних надбань українського народу;
- прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, що населяють Україну;
- формування правової культури, виховання поваги до законів і норм співжиття у своєму колективі та суспільстві;
- виховання сумлінного та відповідального ставлення до виконання своїх обов'язків усіма учасниками освітнього процесу;
- формування рис громадянина України, національної свідомості та людської гідності, любові до рідної землі, родини, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності в будь-який час стати на захист Батьківщини, глибокого розуміння громадянського обов'язку, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки, державної мови;
- створення умов для вільного розвитку особистості, забезпечення реалізації творчих ідей, самовиховання і самовдосконалення, вияву індивідуальних здібностей, обдарованості і талантів, самореалізації в сфері наукової, професійної, художньо-естетичної, спортивно-оздоровчої діяльності;
- формування гуманних рис особистості: щирості, людяності, справедливості, доброзичливості, милосердя, позитивної налаштованості, сприймання громадянських та загальнолюдських цінностей;
- забезпечення повноцінного розвитку молоді, охорона і зміцнення її фізичного, психічного та духовного здоров'я, формування здорового способу життя;
- виховання політичної, економічної та правової культури, формування фахівця нової генерації, інтелектуала, господаря в своїй державі;

- реалізація професійної морально-етичної відповідальності викладачів і студентів, виховання патріотичних почуттів до Альма-матер, дотримання і розвиток демократичних і академічних традицій; консолідація студентства, педагогічних та наукових працівників у єдину академічну спільноту; створення академічного інформаційного середовища з вільним доступом до нього.

5. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Реалізація основних принципів і завдань виховання в академії здійснюється через пріоритетні напрями.

5.1 Національно-патріотичне виховання

Національно-патріотичне виховання – це засвоєння молодшими поколіннями соціально-культурного досвіду, успадкування духовного надбання українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних і міждержавних відносин, формування у молоді кращих рис громадян української держави.

Національно-патріотичне виховання підпорядковане цілеспрямованому втіленню в життя української ідеї державотворення, національної консолідації народу України та національної злагоди як провідних ідейних доміант цивілізованого розвитку суспільства.

5.2 Інтелектуально-духовне виховання

Підготовка та проведення освітнього процесу повинно слугувати взірцем сумлінного фахового ставлення до виконання своїх професійних обов'язків.

Нерозривно пов'язане з навчанням та науковою роботою, створює умови для вільного розвитку особистості, забезпечення реалізації творчих здібностей, самовиховання і самовдосконалення, для вияву обдарованості і талантів, для самореалізації молоді у сферах наукової, професійної, освітньої діяльності.

5.3. Громадянсько-правове виховання

Основною метою громадянського виховання студентської молоді в академії є створення сприятливих умов для формування особистості студента як громадянина-патріота, громадянина-фахівця, громадянина-демократа.

5.4 Моральне виховання

Вироблення потреби поводити себе згідно із загальнолюдськими моральними нормами, наслідування кращого досвіду попередніх поколінь, традицій сім'ї, родини, народу з урахуванням найкращих положень релігійної та світових морально-ціннісних концепцій.

5.5 Екологічне виховання

Основною метою є формування екологічної культури, як форми регуляції взаємодії людини з природою, оволодіння знаннями та практичним вмінням раціонального природокористування; виховання почуття відповідальності за природу як національного багатства та співучасті у її збереженні.

5.6 Естетичне виховання

Основною метою є формування естетичних знань, художньо-естетичної освіченості, поглядів, смаків, почуттів, ідеалів, які ґрунтуються на національній естетиці та кращих надбаннях цивілізації, активна участь

кожного студента в естетичному житті, вироблення вмінь творити прекрасне в повсякденному житті.

5.7 Трудове виховання

Нерозривно пов'язане з професійним та правовим вихованням. Основна мета – становлення висококваліфікованого фахівця, готового до самовідданої праці на благо суспільства, трудового колективу, власної родини, обізнаного і компетентного. Культивування кращих рис української ментальності, господарської відповідальності, підприємливості та ініціативи, поваги до власної і людської праці, її результатів.

5.8 Фізичне виховання та утвердження здорового способу життя

Фізичне виховання спрямоване на розвиток у студентів потреби здорового способу життя як невід'ємного елемента загальної культури особистості, протидія факторам, що негативно впливають на здоров'я колективу, вироблення вмінь самостійного використання методів і форм фізичної культури в трудовій діяльності та у відпочинку.

6. ПЛАНУВАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

6.1 План виховної роботи є складовою частиною загальнооакадемічного річного плану роботи академії, який обговорюється колективом, приймається Вченою радою та затверджується ректором академії.

6.2 План виховної роботи щорічно готується проректором з науково-педагогічної роботи і включає плани підлеглих структурних підрозділів академії (Студентського містечка, Студентської ради, соціально-психологічної служби, вихователів гуртожитку, факультетів, кафедр, кураторів (наставників) академічних груп).

7. СИСТЕМА ВИХОВНОЇ РОБОТИ В АКАДЕМІЇ

Мета та завдання виховної роботи в академії реалізуються на різних рівнях:

- 7.1 Загальноакадемічні виховні заходи;
- 7.2 Факультетські виховні заходи;
- 7.3 Виховні заходи, сплановані й проведені на рівні кафедри;
- 7.4 Виховна робота в групах;
- 7.5 Виховна робота в гуртожитку;
- 7.6 Система роботи соціально-психологічної служби;
- 7.7 Заняття студентів за інтересами, нахилами;
- 7.8 Виховна робота студентського самоврядування;
- 7.9 Організація суспільно корисної праці;
- 7.10 Організація спортивно-масової роботи;
- 7.11 Індивідуальна виховна робота;
- 7.12 Організація самовиховання.

8. ФОРМИ І МЕТОДИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УРАХУВАННЯМ КУРСУ НАВЧАННЯ

1 курс

Пріоритетне завдання – адаптація до навчання в академії.

Основні форми та методи роботи:

- ознайомлення з історією, традиціями, академії;
- регулярне проведення підсумків опитування (атестації) студентів і організація необхідних додаткових занять та консультацій;
- створення належних умов для самостійної роботи у бібліотеці, лабораторіях, читальних залах, в гуртожитку;
- екскурсії до музеїв, культпоходи в театри з подальшим обговоренням на виховних годинах;
- участь студентів в підготовці і проведенні виховних годин, зустрічей з представниками культури, науки і виробництва, а також у культурно масових і спортивних заходах, що проводиться на факультетах та в академії

2 курс

Пріоритетне завдання – розширення світогляду студентів і формування їх духовності.

Основні форми та методи роботи:

- залучення молоді до духовного багатства України та світового надбання;
- відвідування спортивних секцій, гуртків, об'єднань та клубів за інтересами;
- тематичні екскурсії до музеїв, виставок;
- практичні дії щодо формування власної особистості;
- участь в студентському самоврядуванні;
- участь студентів у змаганнях з різних видів спорту;
- організації і проведенні тематичних бесід, диспутів тощо.

3-4 курси

Пріоритетне завдання – підготовка до роботи в трудових колективах.

Основні форми та методи роботи:

- робота в наукових гуртках кафедр;
- організація і проведення зустрічей з педагогічними працівникам;
- відвідування передових закладів освіти;
- ознайомлення з педагогічними традиціями України;
- оволодіння студентами навичками організації дозвілля за місцем проходження виробничої практики.
- участь у громадському житті колективу;
- розширення наукових знань зі спеціальності.

4-5 курси

Пріоритетне завдання – становлення професіоналізму майбутніх спеціалістів.

Основні форми та методи роботи:

- проведення досліджень відповідно до теми дипломного проекту;

- участь в організації і проведенні конкурсів майстерності, олімпіад тощо, а також роботі клубів за інтересами, проведенні соціологічних досліджень в молодіжних колективах;
- участь у тематичних вечорах і диспутах;
- участь в науково-практичних конференціях; відвідування тематичних виставок з передових педагогічних технологій;
- втілення в життя культурної програми, куди входить відвідування театрів, музеїв, клубів за інтересами тощо.

5-6 курси.

Пріоритетне завдання – підготовка до самостійної практичної діяльності випускника.

Основні форми та методи роботи:

- участь в організації та проведенні науково-практичних конференцій, практичному впровадженні у виробництво і навчальний процес результатів досліджень кафедр;
- зустрічі з учасниками конгресів та симпозіумів, керівниками міністерств, відомств, господарств;
- участь в тематичних вечорах, диспутах;
- відвідування театрів, музеїв;
- робота над самовдосконаленням.

СХВАЛЕНО

на засіданні Вченої ради академії
 Протокол №   від   2016 р.

ДОДАТОК В

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ЗАТВЕРДЖУЮ

РЕКТОР _____ Г.Ф. ПОНОМАРЬОВА

« ____ » _____ 2016 р.

ПОЛОЖЕННЯ про роботу Клубу кураторів (наставників) та вихователів гуртожитку

Харків, 2016 р.

1. Загальні положення

Методичне об'єднання кураторів (наставників) груп та вихователів гуртожитку (далі Клуб) об'єднує в своєму складі кураторів (наставників) навчальних груп та вихователів гуртожитку.

Безпосереднє керівництво роботою Клубу здійснює директор Клубу, загальне – проректор з науково-педагогічної роботи.

Директор Клубу обирається з числа досвідчених (не менше п'яти років), ініціативних і авторитетних кураторів (наставників) груп, на добровільних засадах.

Робота Клубу проводиться за планом, який складається на навчальний рік і затверджується проректором з науково-педагогічної роботи.

Засідання Клубу проводяться один раз на два місяці. До участі в роботі Клубу за необхідністю залучаються: директор або працівники бібліотеки, керівник фізичного виховання, керівники гуртків та клубів за інтересами, керівники художньої самодіяльності, голова студентської ради академії, практичні психологи, соціальний педагог, юрисконсульт та викладачі.

Засідання можуть проводитись як загальні для всіх, так і по секціях:

- кураторів (наставників) окремих факультетів;
- кураторів (наставників) студентських груп за курсами навчання;
- кураторів (наставників) груп з досвідом роботи менше трьох років;
- вихователів гуртожитку тощо.

На засідання виносяться питання методичного характеру (ознайомлення з нормативними документами, виступи досвідчених керівників груп, вихователів, доповіді науковців), практичного (перегляд виховних заходів та їх аналіз, вирішення педагогічних ситуацій), обговорення новинок педагогічної літератури, поповнення бібліотечного фонду.

Рішення носять рекомендаційний характер із зазначення термінів виконання та виконавцями.

2. Мета та завдання Клубу

Загальна мета – удосконалення науково-методичного рівня організації виховної роботи в закладі освіти, вивчення і узагальнення кращого досвіду комплексного підходу до організації виховного процесу в студентських групах, гуртожитку, запровадження досягнень світової педагогічної науки, традицій національної педагогіки та психології.

Завдання

Охоплює роботу членів Клубу з реалізації проблемних питань виховної роботи, а саме:

- підготовка доповідей, методичних розробок, творчих робіт з питань виховання студентської молоді;

- розробка сценаріїв і проведення виховних заходів;
- проведення анкетування, тестування в академічній групі;
- проведення практичних занять з кураторами (наставниками) академічних груп та вихователями гуртожитку;
- вивчення і узагальнення кращого досвіду організації виховної роботи в студентських групах та гуртожитку.

3. Основний зміст роботи Клубу

1. Удосконалення методичного забезпечення роботи кураторів (наставників) студентських груп.
2. Забезпечення відповідного рівня проведення виховних заходів у навчальних групах та гуртожитку.
3. Систематичне поповнення педагогічних і професійних знань кураторів (наставників) груп, вихователів гуртожитку та удосконалення методичного і наукового рівня виховної роботи.

4. Права та обов'язки членів Клубу

1. Складання та затвердження планів виховної роботи зі студентською молоддю в академічних групах.
2. Організація та проведення виховної роботи зі студентами груп.
3. Взаємовідвідування виховних заходів.
4. Виконання рішень прийнятих на засіданнях Клубу.
5. Представлення звітів про виховну роботу в академічних групах та гуртожитку.
6. Відвідування засідань і активна участь у роботі Клубу.

5. Документація Клубу

1. Наказ про призначення кураторів академічних груп.
2. Склад Клубу.
3. План роботи Клубу.
4. Звіти про роботу Клубу.
5. Кращі зразки планів виховної роботи кураторів (наставників) студентських груп.
6. Перелік методичних розробок, доповідей, творчих робіт, описи досвіду роботи, сценарії проведення виховних заходів тощо.

СХВАЛЕНО

на засіданні Вченої ради академії

Протокол №   від   2016 р.

ДОДАТОК Г

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ПОГОДЖУЮ

Голова профспілкового комітету

академії _____ Л.Л. САВЧЕНКО

« ____ » _____ 2016 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

РЕКТОР _____ Г.Ф. ПОНОМАРЬОВА

« ____ » _____ 2016 р.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО КУРАТОРА (НАСТАВНИКА) СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ

Нова редакція зі змінами та доповненнями

Харків, 2016 р.

1. Загальні положення

1.1. Основною організаційною одиницею освітнього процесу в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (далі – Академія) та Харківському коледжі є студентська група, робота з якою є найважливішим напрямом у системі навчально-виховної діяльності кафедри, факультету та академії. Консультаційно-методичне керування роботою студентської групи здійснює у академії куратор, а у групах коледжу – наставник групи.

1.2. Відокремлені структурні підрозділи Академії – Харківський коледж, Красноградський коледж та Балаклійська філія можуть користуватися цим Положенням або розробляти окремі положення, що регламентують роботу керівників студентських груп.

1.3. У своїй діяльності куратор (наставник) керується чинним законодавством України: Законом «Про вищу освіту», загальною декларацією прав людини, Конвенцією про права дитини, наказами Міністерства освіти і науки України, Статутом Академії, рішеннями Вченої ради Академії, наказами та розпорядженнями ректора Академії, директорів структурних підрозділів, Концепцією Національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Концепцією виховної роботи Академії та Положенням про виховну роботу Академії, правилами внутрішнього розпорядку Академії та цим Положенням.

1.4. Уведення кураторів (наставників) у практику освітнього процесу Академії провадиться з метою підвищення ефективності цієї роботи за рахунок покращання її організації, контролю, використання принципу індивідуального підходу, що враховує особистісні та вікові особливості кожного студента. Формування студентського колективу на початковому етапі є метою створення основи для його подальшої роботи на принципах самоврядування.

1.5. Куратор (наставник) здійснює свою діяльність у взаємодії з кафедрою, деканатом відповідного факультету, Студентським містечком, а також зі студентськими самоврядуванням Академії.

2. Призначення куратора (наставника) та засади діяльності

2.1. Кваліфікаційною вимогою для призначення куратора (наставника) є вища професійна освіта та особиста готовність до виховної роботи, високий рівень загальної культури та комунікабельність.

2.2. Кандидатура куратора (наставника) навчальної групи пропонується відповідною кафедрою, подається завідувачем кафедри деканові факультету не пізніше від 30 червня поточного навчального року.

2.3. Призначення кураторів (наставників) груп здійснюється наказом ректора на основі подання деканів факультетів на початку кожного поточного навчального року. Перевага надається викладачам, які працюють з групою з певного навчального предмету.

2.4. На куратора (наставника) групи може бути накладено керівництво однією студентською групою.

2.5. Діяльність куратора (наставника) фіксується в індивідуальному плані роботи викладача, а також у плані роботи куратора (наставника).

3. Організація роботи кураторів (наставників)

3.1. Робота кураторів (наставників) груп здійснюється відповідно до Плану виховної роботи Академії та планів виховної роботи факультетів.

3.2. Виховна робота в групах здійснюється відповідно графіків проведення кураторських годин, які затверджуються деканом відповідного факультету.

3.3. Загальна координація діяльності кураторів (наставників) у групах на факультетах провадиться деканами та заступниками деканів.

3.4. З метою координації роботи кураторів (наставників) груп декан факультету або заступник щотижня проводять наради для кураторів (наставників).

3.5. Планування та координація роботи кураторів на всіх факультетах на загальноакадемічному рівні здійснюється проректором з науково-педагогічної роботи.

3.6. Для удосконалення роботи кураторів (наставників) працює Клуб кураторів, наставників та вихователів гуртожитку, діяльність якого регламентується окремим положенням.

3.7. Результати роботи кураторів (наставників) заслуховуються на засіданнях кафедр, вчених радах факультетів та відображаються у протоколах засідань.

3.8. Загальний звіт про роботу кураторів (наставників) складається проректором з науково-педагогічної роботи та заслуховується на засіданнях ректорату та Вченої ради Академії.

4. Документація куратора (наставника) групи

4.1. Куратор (наставник) групи веде журнал виховної роботи студентської групи, в якому відображається планування і реалізація виховної роботи.

4.2. Журнал виховної роботи групи повинен має таку структуру:

- загальні дані про студентів;
- статистичні дані групи, які відображають списки сиріт і напівсиріт, списки мешканців гуртожитку та ін.;
- списки студентів, що отримують стипендію з визначеним середнім балом;
- список активу групи та розподіл доручень;
- план виховної роботи, затверджений проректором з науково-педагогічної роботи, включає:
  - організаційна робота;
  - індивідуальна робота;
  - робота з активом групи;
  - робота з батьками студентів;
  - робота за місцем проживання студентів;

- тематичні виховні заходи;
- бесіди про попередження травматизму, безпеки праці, протипожежної безпеки тощо.

4.3. Куратор (наставник) групи відповідає за ведення журналу студентської групи:

- заповнює розділи журналу: «Зміст», «Облік відвідування навчальних занять», «Загальні відомості про студентів групи», «Успішність студентів за семестр»;
- здійснює запис прізвищ студентів до списку в журналі відповідно до наказу по академії про переведення студентів або про зарахування. Якщо студент вибуває під час навчального року, то куратор (наставник) у загальному списку групи проти відповідного прізвища робить запис номера і дані наказу про його відрахування. На інших сторінках проти прізвища студента, який вибув, робить прочерк, не викреслюючи його прізвище зі списку.
- виставляє в розділі «Облік відвідування студентами навчальних занять» за кожний день кількість пропущених годин. Причому клітинка поділяється на дві частини. У верхній частині ставиться кількість пропущених годин, у нижній причина (хвороба - «х», відпустка - «в», без поважних причин - «п»).

5. Основні завдання роботи куратора (наставника)

5.1. Головним завданням у діяльності куратора (наставника) є реалізація на рівні студентської групи комплексного процесу виховання у таких напрямках:

- ставлення до суспільства (громадянське виховання, орієнтоване на формування суспільних якостей особистості (громадянської самосвідомості, поваги до закону, суспільної активності, відповідальності, професійної етики, правової культури);
- моральні відносини (виховання людяності як із громадянсько-правової, так і з моральної позиції, поваги до прав і свобод особистості, релігійної та етнічної толерантності, гуманності, порядності);
- ставлення до культури (естетичне виховання, виховання поваги до культурних цінностей та досягнень людства, виховання духовності);
- ставлення до професії (опанування професійної етики, розуміння суспільної місії своєї професії, формування відповідальності за рівень своїх професійних знань та якість праці);
- особисті якості (трудова, екологічне виховання, пропаганда здорового способу життя).

6. Обов'язки куратора (наставника)

6.1 Знайомити студентів з організацією освітнього процесу, Статутом Академії, правилами внутрішнього розпорядку Академії, правилами проживання в гуртожитку, розпорядженнями декана факультету, наказами ректора Академії.

6.2. Ознайомитись з особовими справами студентів, що зараховані до групи. Сприяти адаптації студентів I курсу до нової системи навчання, паралельно ознайомлювати їх із правами та обов'язками відповідно до законодавства України про освіту, знайомити з історією, традиціями та сучасною організаційною структурою Академії.

6.3. Формувати в групі згуртований студентський колектив; створювати в ньому атмосферу доброзичливості, взаємодопомоги, відповідальності.

6.4. Допомогати у формуванні активу групи, який надалі буде самостійно координувати діяльність академічної групи.

6.5. Надавати допомогу активу академічної групи в організаційній роботі, сприяти залученню студентів до науково-дослідної роботи та розвитку різних форм студентського самоврядування.

6.6. Постійно організовувати і провадити моніторинг якості навчання і дисципліни студентів.

6.7. Підтримувати зв'язки з викладачами, які провадять заняття в групі та соціально-психологічною, юридичними службами Академії.

6.8. Звітувати про підсумки якості навчання і дисципліну студентів на засіданнях Вченої ради факультету.

6.9. Своєчасно інформувати керівництво про факти порушення студентами навчальних обов'язків.

6.10. Здійснювати педагогічний контроль за дотриманням студентами моральних, етичних норм поведінки.

6.11. Інформувати у разі необхідності батьків про якість навчання та дисципліну студента.

6.12. Виховувати у студентів дбайливе ставлення до навчально-матеріальної бази Академії.

6.13. Проводити індивідуально-консультативну роботу групи, враховуючи індивідуальні особливості кожного студента, його сімейно-побутові умови, звертати увагу на погляди та інтереси студентів, виявляти їхні здібності, залучати до участі у громадському житті Академії, культурно-масових та спортивно-оздоровчих заходах.

6.14. Захищати здоров'я студентів, їх інтереси, пропагувати здоровий спосіб життя.

6.15. Здійснювати перевірку житлово-побутових умов проживання студента у гуртожитку та за необхідності за місцем їх фактичного проживання.

6.16. Будувати роботу куратора (наставника) на індивідуальному (особистісно орієнтованому) підході до студентів, на обізнаності у сфері їхніх інтересів, схильностей, побуту тощо та надавати консультативну допомогу в вирішенні життєвих проблем.

6.17. Своєчасно надавати звітні документи для поточного контролю проведеної роботи керівництву Академії.

6.18. Дотримуватись педагогічної етики, поважати гідність студента,

захищати її від будь-яких форм фізичного, психічного насильства; своєю діяльністю стверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі.

6.19. Постійно підвищувати свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру.

7. Права куратора (наставника)

7.1. Вносити пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховної роботи зі студентами, організації їхнього дозвілля та побуту.

7.2. Одержувати необхідну для ефективної роботи інформацію на кафедрах, в деканатах, гуртожитку та в органах студентського самоврядування.

7.3. Брати участь у роботі підрозділів Академії під час обговорення питань, що стосуються групи або окремих її студентів.

7.4. Підтримувати контакти з батьками або родичами студентів.

7.5. Відвідувати лекції та семінарські заняття, бути присутнім на замінах та на заліках, іспитах у своїй групі.

7.6. Бути присутнім на виховних заходах, які проводять для студентів.

7.7. Брати участь у всіх заходах, що провадяться в групі, у роботі органів студентського самоврядування, вносити пропозиції щодо поліпшення роботи цих органів.

7.8. Подавати рекомендації до адміністрації факультету щодо заохочення кращих студентів та надання матеріальної допомоги.

7.9. Брати участь у розселенні студентів у гуртожитки та здійснювати перевірку житлово-побутових умов студента.

7.10. Вибирати зміст, засоби (прийоми) і форми організації освітнього процесу у колективі групи.

7.11. Адаптує для своєї роботи теоретичні положення гуманітарних наук, сучасні педагогічні технології, інноваційні моделі педагогічної діяльності з урахуванням особистостей регіону, традицій академії, власного педагогічного досвіду.

7.12. За погодженням із батьками студента або особами, що їх замінюють, представляти і захищати інтереси студента.

8. Показники якості роботи куратора (наставника)

8.1. Якість роботи куратора (наставника) оцінюється на підставі аналізу роботи ректором, проректорами, деканами факультетів, анкетування студентів його студентської групи.

8.2. Кращі куратори (наставники) груп заохочуються ректором морально та матеріально.

УХВАЛЕНО

на засіданні Вченої ради академії

Протокол №   від   2016 р.

ДОДАТОК Д

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ПОГОДЖУЮ

Голова профспілкового
комітету академії _____ Л.Л. САВЧЕНКО

« _____ » _____ 2016 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

РЕКТОР _____ Г.Ф. ПОНОМАРЬОВА

« _____ » _____ 2016 р.

ПОЛОЖЕННЯ

**про діяльність творчих гуртків
(секцій, клубів, студій, об'єднань)**

Харків, 2016 р.

Гурткова робота є частиною освітнього процесу. Це один із найефективніших шляхів розвитку творчо спрямованої особистості. Саме тому організація роботи різноманітних гуртків, секцій, студій тощо потребує особливої уваги з боку адміністрації закладу.

Результативність позааудиторної роботи значною мірою залежить від чіткої, продуманої її організації, планування та координації.

1. Загальні положення

1.1. Основними традиційними формами реалізації змісту позааудиторної діяльності студентів в коледжі та академії є: творчий гурток, секція, клуб, студія, об'єднання тощо.

1.2. Це положення регулює організацію та діяльність творчих гуртків (секцій, клубів, студій, об'єднань) Харківського коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради та Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

1.3. Дане положення прийняте відповідно до Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про позашкільну освіту», Статуту академії та Положення про Харківський коледж КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР.

2. Мета та основні завдання творчого гуртка (секції, клубу, студії, об'єднання)

За своєю сутністю творчий гурток (секція, клуб, студія, об'єднання) – це специфічна спільність студентської молоді, яка ґрунтується насамперед на добровільності, спільності інтересів, спрямованості на певний вид освітньої та творчої діяльності; середовище, де забезпечуються умови інтелектуального, духовного і фізичного розвитку молоді, реалізація їхнього творчого потенціалу в галузі позааудиторної освіти і виховання та створюються комфортні умови соціальної адаптації до умов реального життя та професійного становлення.

Головними завданнями є:

- створення умов для гармонійного розвитку особистості;
- задоволення потреб студентської молоді у позааудиторній діяльності;
- організація їх оздоровлення, дозвілля і відпочинку;
- виявлення, розвиток і підтримка талантів і обдарувань;
- стимулювання творчого самовдосконалення юнацтва та молоді;
- розвиток дослідницької діяльності студентів у різних видах діяльності та мистецтва;
- сприяння засвоєнню студентами додаткового обсягу знань, умінь і навичок;

- формування у молоді національної самосвідомості, активної громадянської позиції, прагнення до здорового способу життя;
- забезпечення інтелектуального, морального, духовного, естетичного та фізичного розвитку молоді;
- задоволення потреб студентської молоді у професійному становленні та удосконаленні;
- формування у студентів організаторських та лідерських якостей.

3. Організація та керівництво діяльністю творчого гуртка (секції, клубу, студії, об'єднання)

3.1. Заняття організовуються згідно з наказом ректора по академії:

I семестр – з 1 вересня по 31 грудня

II семестр – з 01 лютого по 01 червня.

3.2. Заняття зі студентами проводяться за графіком, затвердженим ректором на початку кожного семестру.

3.3. Основною робочою одиницею гуртка (секції, клубу, студії, об'єднання) є група, яку очолює староста групи.

3.4. Наповнюваність творчих гуртків (секцій, клубів, студій, об'єднань) встановлюється залежно від профілю, навчальних планів, програм, можливостей організації освітнього творчого процесу, рівня майстерності студентів.

3.5. Прийом до гуртків (секцій, клубів, студій, об'єднань) може здійснюватися протягом навчального року за бажанням студентів.

3.6. Обсяг навчального часу – 2 академічні години, що у астрономічному часі становить 1 годину 20 хвилин.

3.7. Веде заняття як правило один викладач-керівник, для музичного супроводу до роботи залучається концертмейстер.

3.8. Керівники працюють згідно з графіком, розкладом роботи та програм занять, про що свідчать записи у журналі планування та обліку роботи гуртка.

3.9. Оплата за керівництво здійснюється згідно з табелем за фактично відпрацьовані години, укладеним проректором з науково-педагогічної роботи та затвердженим ректором.

3.10. Керівники гуртків:

- до початку навчального року інформують студентів про організацію діяльності творчого гуртка (секції, клубу, студії, об'єднання) за допомогою рекламних стендів, афіш, оголошень та зустрічей зі студентами;
- на вступному занятті ознайомлює гуртківців з планом роботи, обговорюють форми роботи, які будуть використовуватися, та планують участь у заходах;
- складає план роботи гуртка (секції, клубу, студії, об'єднання) у журналі планування та обліку роботи гуртка;

- заповнює журнал ведення гурткової роботи безпосередньо у день проведення заняття;
- організовує участь членів гуртка у проведенні різноманітних конкурсів, олімпіад та змагань протягом навчального року.

3.11. Безпосередній контроль за роботою творчих гуртків здійснює проректор з науково-педагогічної роботи.

4. Права та обов'язки керівника творчого гуртка (секції, клубу, студії, об'єднання)

Керівник гуртка (секції, клубу, студії, об'єднання):

- комплектує склад;
- здійснює різноманітну діяльність, особистісно зорієнтоване навчання і виховання, педагогічно обґрунтований вибір форм, засобів та методів роботи, виходячи з психолого-фізіологічної, соціально-економічної діяльності;
- організовує роботу серед студентів з обмеженими можливостями, створює умови для цілісного розвитку творчої особистості, виявляє і підтримує талановитих та обдарованих студентів, сприяє розвитку і формуванню їх професійних інтересів;
- запроваджує сучасні освітні технології навчання й виховання;
- проводить роботу серед студентів щодо виховання загальної культури, культури спілкування і дозвіллево-розважальної діяльності;
- працює у співдружності з керівниками інших гуртків, викладачами;
- забезпечує участь гуртківців у масових заходах академії, району, міста, області, всеукраїнських і міжнародних конкурсах, фестивалях, виставках;
- веде профілактичну роботу з безпеки життєдіяльності та забезпечує проведення занять із додержанням правил охорони праці та санітарно-гігієнічних норм;
- веде відповідну документацію і вчасно звітується про наслідки своєї роботи і творчої діяльності гуртківців;
- поважає гідність студентів, своєю доброзичливою поведінкою утверджує повагу до принципів загальнолюдської моралі.

Керівник повинен:

- знати законодавчі і нормативно-правові акти: Конституцію України, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про позашкільну освіту», Конвенцію про права дитини та інші програмно-методичні матеріали і документи щодо проведення педагогічного процесу відповідно до напрямку діяльності (соціокультурного, художньо-естетичного, еколого-природничого, туристсько-краєзнавчого, фізкультурно-оздоровчого, військово-патріотичного, дозвіллево-розважального);

- закономірності особистісного розвитку та вікових особливостей студентів;
- основи педагогіки, психології, фізіології, гігієни, сучасні освітні тенденції, останні досягнення в галузі науки, культури, мистецтва (за профілем), форми і методи навчально-виховної роботи;
- основи педагогічної етики;
- державну мову відповідно до чинного законодавства про мови в Україні.

5. Форма роботи гуртка (секції, клубу, студії, об'єднання)

Основними формами роботи є:

- заняття (засідання, зібрання) за розкладом;
- участь у міських та районних конкурсах, фестивалях;
- організація та проведення звітних концертів гуртків;
- співпраця з палацами культури та будинками творчості;
- презентація гуртків у профорієнтаційній роботі.

6. Документація

Документація включає:

- графік роботи на навчальний рік, затверджений ректором академії;
- план роботи на рік, затверджений проректором з науково-педагогічної роботи;
- журнал планування та обліку роботи гуртка.

7. Прикінцеві положення

7.1. Це Положення, зміни і доповнення стають правомірними після затвердження ректором академії та схвалення Вченою радою академії.

СХВАЛЕНО

на засіданні Вченої ради академії

Протокол №   від   2016 р.

ЖУРНАЛ

виховної роботи

_____ групи

факультету _____

куратор (наставник) групи: _____.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
з науково-педагогічної роботи _____
«_____» _____ 201_ року

ПЛАН

виховної роботи

*зі студентами _____ групи
факультету _____
на 201_ – 201_ н.р.*

**Загальна проблема, над якою працює колектив
201_-201_ н.р.: «_____».**

**Проблема, над якою працює куратор (наставник) групи:
«_____».**

Загальні данні про студентів групи

<i>№</i>	<i>ПІБ студента</i>	<i>телефон</i>	<i>ПІБ батьків, їх телефони</i>	<i>домашня адреса</i>	<i>адреса під час навчання</i>	<i>примітка</i>
1						

Статистичні данні групи

Загальні данні

про студентів групи з числа пільгового контингенту (сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, постраждалих у наслідок Чорнобильської катастрофи, студентів з числа осіб, які відповідно до закону України «Про підвищення престижності шахтарської праці», інвалідів, багатодітних сімей, малозабезпечених сімей, студентів з Донецької та Луганської областей, студентів, які мають дітей тощо)

<i>№</i>	<i>ПІБ студента, статус</i>	<i>телефон</i>	<i>ПІБ батьків (опікунів), їх телефони</i>	<i>домашня адреса</i>	<i>адреса під час навчання</i>	<i>примітка</i>

Студентський актив групи:

<i>№</i>	<i>ПІБ студента</i>	<i>Громадське доручення</i>

Інформація

про залучення студентів групи до позааудиторної роботи

<i>№</i>	<i>ПІБ студента</i>	<i>Назва гуртка, секції, клубу, який відвідує</i>	<i>Примітка (вказати у академії чи ні)</i>

Організаційна робота

Мета: згуртувати студентів групи в єдиний, дружній колектив, звертати увагу на загальну дисципліну студентів в групі, скерувати становлення студентського самоврядування.

<i>№</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Форма заходу</i>	<i>Термін виконання</i>	<i>Відповідальний</i>	<i>Відмітки про виконання</i>
1.					

Робота зі студентським активом групи

<i>№</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Форма заходу</i>	<i>Термін виконання</i>	<i>Відповідальний</i>	<i>Відмітка про виконання</i>
1.					

Робота з батьками студентів

№	Зміст роботи	Форма заходу	Термін виконання	Відповідальний	Відмітка про виконання
1.					

НАПРЯМИ ВИХОВАННЯ

Національно-патріотичне виховання

Мета: формування національної свідомості і відповідальності за долю України; виховання любові до рідної землі, її історії, відновлення і збереження історичної пам'яті; культивування кращих рис української ментальності (працелюбності, індивідуальної свободи, глибокого зв'язку з природою та ін.); виховання бережливого ставлення до національного багатства країни, мови, культури, традицій; набуття молодими громадянами соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування особистісних рис громадянина Української держави, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, інтелектуальної, правової, трудової, екологічної культури; залучення студентської молоді до участі у добродійних акціях і розвитку волонтерського руху.

№	Зміст роботи	Форма заходу	Термін виконання	Відповідальний	Відмітка про виконання
1.					

Інтелектуально-духовне виховання

Мета: розвиток пізнавального інтересу, творчої активності, мислення; виховання потреби самостійно здобувати знання та готовності до застосування знань, умінь у практичній діяльності; реалізовувати особистісний життєвий вибір і професійну кар'єру на основі здібностей, знань, умінь і навичок; виховання здатності формувати та відстоювати власну позицію; формування особистісного світогляду як узагальненого світосприймання.

№	Зміст роботи	Форма заходу	Термін виконання	Відповідальний	Відмітка про виконання
1.					

Громадянсько-правове виховання

Мета: прищеплення поваги до прав і свобод людини та громадянина; виховання поваги до Конституції, Законів України, державних символів

України; виховання громадянського обов'язку перед Україною, суспільством; формування політичної та правової культури особистості.

№	Зміст роботи	Форма заходу	Термін виконання	Відповідальний	Відмітка про виконання
1.					

Моральне виховання

Мета: формування почуття власної гідності, честі, свободи, рівності, працелюбності, самодисципліни; формування моральної культури особистості, засвоєння моральних норм, принципів, категорій, ідеалів суспільства на рівні власних переконань; становлення етики міжетнічних відносин та культури міжнаціональних стосунків; забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, старших педагогів, культури та історії рідного народу; духовної єдності поколінь; виховання культури поведінки, здатності піклуватися про молодших і немічних; наслідування кращих моральних зразків своєї родини, українського народу, загальнолюдських моральних цінностей.

№	Зміст роботи	Форма заходу	Термін виконання	Відповідальний	Відмітка про виконання
1.					

Естетичне виховання

Мета: розвиток естетичних потреб і почуттів, художніх здібностей і творчої діяльності; формування у молоді естетичних поглядів, смаків, які ґрунтуються на українських народних традиціях та кращих надбаннях світової культури; вироблення умінь примножувати культурно-мистецьке надбання народу, відчувати і відтворювати прекрасне у повсякденному житті.

№	Зміст роботи	Форма заходу	Термін виконання	Відповідальний	Відмітка про виконання
1.					

Трудове виховання

Мета: формування особистості, яка свідомо та творчо ставиться до праці в умовах ринкової економіки; формування почуття господаря та господарської відповідальності; розвиток умінь самостійно та ефективно працювати; робить самоаналіз власної діяльності, займає активну позицію у набутті трудових навичок, усвідомлює необхідність вибору і здобуття професії, готова до творчої праці на благо людей та процвітання держави.

№	Зміст роботи	Форма заходу	Термін виконання	Відповідальний	Відмітка про виконання
1.					

Екологічне виховання

Мета: формування екологічної культури, яка поєднувала б знання провідних ідей, основних наукових понять та фактів, на базі яких здійснюється оптимальна взаємодія людини з навколишнім середовищем; основ глобального екологічного мислення та екологічної культури; оволодіння знаннями та практичними вміннями раціонального природокористування; виховання почуття відповідальності за природу як національне багатство; виховання готовності до активної екологічної та природоохоронної діяльності.

№	Зміст роботи	Форма заходу	Термін виконання	Відповідальний	Відмітка про виконання
1.					

Фізичне виховання та утвердження здорового способу життя

Мета: формування знань щодо ролі фізичної культури в житті людини; забезпечення повноцінного фізичного розвитку особистості; формування у студентів та викладачів академії здорового способу життя; протидія засобами фізичної культури і спорту факторам негативного впливу на здоров'я членів вузівського колективу; сприяння розвитку колективізму в житті й роботі; формування гармонійно розвиненої особистості, здатної до творчої напруженої праці і соціально прийняттого відпочинку; вироблення позитивних звичок, які сприяють здоровому способу життя.

№	Зміст роботи	Форма заходу	Термін виконання	Відповідальний	Відмітка про виконання
1.					

Робота зі студентами, які мешкають у гуртожитку

№	Дата відвідування	ПІБ студента, № кімнати	Зміст роботи	Зауваження, термін усунення	Наслідки роботи
1.					

Індивідуальна робота зі студентами

№	Дата	ПІБ студента	Зміст роботи	Наслідки роботи
1.				

Проведені бесіди

1. «Правила внутрішнього розпорядку академії (режим навчання, поведінка в навчальних аудиторіях, в їдальні, у гуртожитку)».
2. «Правила безпеки дорожнього руху під час користування громадським транспортом».
3. «Правила користування електроприводами».
4. «Культура спілкування, зовнішній вигляд студента, куріння шкідливе для здоров'я»
5. «Бесіда з безпеки праці».
6. Бесіда щодо дотримання правил дорожнього руху, пожежної безпеки, безпечного поведіння на воді, електротравмування, падіння з висоти.
7. Бесіда щодо безпечного поведіння з вогнем.

№	Прізвище, ім'я, по батькові студента	Підпис студента
1.		

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Пономарьова Галина Федорівна – доктор педагогічних наук, професор, ректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Ренко Інна Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Одарченко Вероніка Ігорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Навчальне видання

*Пономарьова Галина Федорівна
Репко Інна Петрівна
Одарченко Вероніка Ігорівна*

**ПРАКТИКУМ ІЗ МЕТОДИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Навчальний посібник

Надруковано ТОВ «ТО Ексклюзив»
Свідоцтво про держреєстрацію ДК№347 від 28.02.2001р.
e-mail: exkluz@ukr.net